

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Andra kammaren.

Nr 26.

Onsdagen den 2 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 sistlidna mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg.

Att riksdagsmannen S. J. Larsson, från Skaraborgs län, som lider av lunginflammation (pneum. acut.), är oförmögen att delta i Riksdagens arbete intygas härmed.

Stockholm den 31 mars 1913.

Edv. Laurent.
Leg. Läkare.

§ 3.

Vidare upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 1 april 1913.

Till justitiedepartementet hade från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län insänts en riksdagsmannafullmakt av innehåll att, sedan förre sjökaptenen Carl Julius Ödman i Fiskebäckskil blivit utsedd till ledamot av riksdagens Andra kammare för Göteborgs och Bohus läns södra valkrets för en tid av tre år, räknade från och med 1 januari 1912, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § av lagen om val till riksdagen landtbrukaren Wilh. Hellberg i Strandbynäs blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1915.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av veder-

börande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till Andra kammaren.

Efter uppdrag
Steno Stenberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren den däri omnämnda fullmakten samt förklarade herr Hellberg i Strandbynäs behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen tillkännagav, att herr Hellberg i Strandbynäs denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

I enlighet med därom den 31 nästlidna mars fattat beslut företogs nu val av elva ledamöter i det särskilda utskott Riksdagen beslutit tillsätta.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 83 med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet», 62 med partibeteckningen »Lantmänna- och borgarepartiet» samt 64 med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen».

Av de med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo 78 valsedlar

såsom första namn herr vice talmannen *D. Persson*,
 » andra » » *Hamilton*,
 » tredje » » *Nilson* i Örebro,
 » fjärde » » *Karlsson* i Fjäl och
 » femte » » *Cederborg*.

De med partibeteckningen »Lantmänna- och borgarepartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Lindman*,
 » andra » » *Andersson* i Skivarp och
 » tredje » » *Nilsson* i Bonarp.

De med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Branting*,
 » andra » » *Thorsson* och
 » tredje » » *Eriksson* i Grängesberg.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa nedannämnde personer i följande ordning:

herr vice talmannen *D. Persson*,
 » *Branting*,
 » *Lindman*,
 » *Hamilton*,

herr *Thorsson*,
 » *Andersson* i Skivarp,
 » *Nilson* i Örebro,
 » *Eriksson* i Grängesberg,
 » *Karlsson* i Fjäl,
 » *Nilsson* i Bonarp och
 » *Cederborg*.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 6.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen, lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, samt lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1884; och

angående vissa ändringar i lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asyl.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 7.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring och till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken.

*Angående
remiss av en
proposition.*

Därvid yttrade:

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Det förslag till allmän pensionsförsäkring, som genom Kungl. Maj:ts proposition nr 126 förelägges Riksdagen, är av genomgripande betydelse för vårt folks framtid. Dess lösning kan bli välsignelse-rik eller skadlig för generationer av våra efterkommande. Det är därför mer än eljest nödvändigt, att det beslut, Riksdagen skall fatta i ärendet, kan stödja sig på den mest omfattande och sakkunniga utredning. I sådant avseende har det nu föreliggande förslaget att åberopa dels ålderdomsförsäkringskommitténs betänkande, avlämnat i november 1912, och dels åtskilliga myndigheters och korporationers däröver avgivna yttranden. Vad nämnda kommittés betänkande angår, så kan det ej förnekas, att

Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)

Kommittén inom sin krets haft att tillgå en stor fond av statistiskt, matematiskt och försäkringstekniskt vetande, av skolad bankmanna- och juristrutin och av beprövad kommunal och politisk erfarenhet. Vad man däremot måste beklaga, är, att inom kommittén icke funnits någon ledamot med särskild erfarenhet inom fattigvårdsområdet samt att, såvitt man vet, icke någon national-ekonom av facket deltagit i förslagets planerande. Dessa omständigheter hava gjort, att kommittén i sitt förslag delvis tycks hava förbisett vad fattigvård egentligen är och därför föreslagit att ersätta densamma med ett slags pensionering, som i allt väsentligt icke skiljer sig så mycket därifrån, utan kommer fattigvårdens försörjningsform ganska nära. Vidare har den anmärkta bristen för-
anlett, att de nationalekonomiska synpunkterna i denna fråga emellanåt icke tillbörligt beaktats.

Vad sedan de avgivna yttrandena över förslaget angår, så är det nog säkert, att bland dem finnas många intressanta och vägledande omdömen, men det är att märka, att det i många av dessa yttranden uttalas beklagande över att man haft alltför snävt tillmätt tid för avgivandet av desamma, och att man icke haft tillfälle att fördjupa sig i frågan, så att omdömena kunnat bli tillräckligt grundliga. Och det är nog antagligt, att till följd av nämnda omständighet en del mera djupgående kritik har utblivit. Det nu sagda har lett till, att den stora allmänheten på dessa få månader, som gått, sedan kommitténs betänkande framkom, saknat tillfälle att i den sakkunniga kritikens ljus tillräckligt skärskåda förslaget, och det tror jag är att beklaga. Visserligen måste man förstå, och icke blott förstå, utan också uppskatta och skänka sitt erkännande åt att regeringen och främst civilministern velat åstadkomma ett resultat snarast möjligt i denna viktiga fråga. Vare det långt ifrån mig att uttala något klander mot civilministern för det nit och den iver, som han i det avseendet lagt i dagen. Men jag tror, att det för sakens lyckliga lösning måhända varit bättre, om man något litet dröjt med att framlägga förslaget, för att bereda tillfälle till en mera grundlig ventilering av detsamma.

Vad själva förslaget beträffar, vore det ju förmätet och orätt att påstå, att det saknar förtjänster; tvärtom tror jag man kan säga, att det äger många stora förtjänster, men jag är lika fast övertygad om att förslaget, trots dessa, dock lämnar rum för ganska tungt vägande anmärkningar. Det måste sålunda, såsom jag redan antytt, betecknas som en brist, att förslaget icke drar upp en bestämd gräns mellan den hjälpverksamhet, varom det här är fråga, och fattigvård. När man vill ersätta fattigvården med något annat, måste detta nya vara något till sitt väsen skilt från det gamla, det skall ersätta, men här bjuder man på en hjälpverksamhet, som är förvillande lik fattigvården.

En annan principell brist i förslaget är enligt min tanke, att

man icke tillbörligt beaktat betydelsen av småfolkets självhjälpssträvanden. Den norska ålderdomsförsäkringskommittén, som är årsbarn med den svenska, säger i sin motivering, att en social försäkring, som icke först och främst tar sikte på att söka stärka folkets självansvarighet och göra de försäkrade självhjälpta inom försäkringens område, i själva verket står i strid med en av de viktigaste grundvalar, på vilka samhället vilar. Nu vet jag visserligen, att herr civilministern mot detta åberopar, att Danmark har en försörjningslagstiftning, grundad på principer, likartade med dem, som här äro framlagda, men att i Danmark icke visat sig några särdeles stora olägenheter i nämnda avseende. Men jag tillåter mig med hänsyn härtill säga, att jag på min hylla har åtskilliga vittnesbörd av vederhäftigt folk, som känner förhållandena, vilka vittnesbörd gå ut därpå, att självhjälpssträvandena i Danmark verkligen ha tagit skada av den danska lagen om ålderdomsunderstöd. Jag vill icke nu ingå i några detaljer av denna fråga, det blir alltid tillfälle därtill senare.

*Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)*

När man framställer den principiella invändningen mot förslaget, att det icke tillbörligt beaktat betydelsen av småfolkets självhjälpssträvanden, så heter det merändels att det är fattigvårdssynpunkterna, som i denna invändning göra sig gällande. Nu vill jag visserligen icke påstå, att det är misskrediterande för en mening att den hävdas av fattigvårdsmän, men jag vill anmärka, att etiketten »fattigvårdssynpunkt» i detta fall är i någon mån missvisande, ty, såvitt jag funnit, är det framför allt nationalekonomerna, som lagt synnerlig vikt just på denna invändning. Det är icke mindre än fyra innehavare av akademiska lärostolar i nationalekonomi uti Skandinavien, som just anlagt denna synpunkt vid bedömande av förslaget, och de hava ur den synpunkten funnit detsamma icke lyckat.

När man nu säger, att självhjälpssträvandena borde på ett bättre sätt beaktats, innebär det bland annat, att man vill lägga större vikt på de försäkrades egna ansträngningar, på deras egna avgifter. Däremot invändes, att det icke går för sig att höja de försäkrades avgifter, enär dessa i sådant fall bliva alltför betungande. Den invändningen är emellertid lätt att tillbakavisa. Avgifterna bliva icke så betungande, ifall man iakttaget den principiellt riktiga ordningen att lägga avgifterna till väsentlig del på de försäkrades arbetsgivare. Även denna ordning påyrkas framför andra av nationalekonomerna, ehuru det visserligen förefaller mig, som om man icke behöver vara professor i nationalekonomi för att inse, att kostnaden för socialförsäkringen bör läggas på arbetslönen. Även för en nationalekonomiskt oskolad uppfattning torde det nämligen framstå såsom naturligt och riktigt, att en ekonomisk verksamhet skall bära alla sina egna kostnader och räcka till att betala en arbetslön, som icke blott kan underhålla arbetaren och hans familj, medan verksamheten varar, utan även

Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)

förslår till att bekosta premien för hans försäkring för de all-handa olyckor, som hota förvärvsförmågan. Ur denna synpunkt framstår som en oeftergivlig fordran, att socialförsäkringen skall så ordnas, att en väsentlig del av kostnaderna lägges på arbetslönen och utbetalas genom arbetsgivaren.

Men huru skall man då göra med dem, som icke ha någon arbetsgivare? En sådan invändning är icke ägnad att förvirra, ty den, som icke har någon annan arbetsgivare än sig själv, uppstår naturligtvis också arbetslön: den del av hans inkomster, som överstiger företagarvinsten och räntan, är tydligen arbetslön, och teoretiskt sett skall den delen bekosta hans försäkring.

Men vi ha så många små arbetsgivare, och vi skulle svårt betunga dem, om vi höjde pensionsavgiften, säges det. Det är sant, att dessa små arbetsgivare med små resurser i väsentlig mån praktiskt försvåra frågans lösning, men såvitt jag efter verkställda undersökningar funnit, äro dessa praktiska svårigheter ingalunda oöverbärliga. Det finnes flera utvägar att jämka på principerna, för att icke människorna skola bli lidande.

Till vad jag sagt vill jag slutligen endast foga en erinran med hänsyn till kvinnornas undanskjutna ställning. Det kräver erkännande, att herr civilministern tillmötesgått kvinnornas anspråk på att deras avgiftspensioner skulle bli lika med männens. Men han har av ekonomiska skäl icke funnit sig kunna tillmötesgå deras anspråk i vad de avse pensionstilläggen. Jag finner förklarligt, att man, med hänsyn till den grund, varpå förslaget är byggt, icke satt tilläggspensionerna för män och kvinnor lika. Bygger man däremot förslaget huvudsakligen på försäkringsprincipen, vilket jag för min del anser riktigt, då faller det mera av sig självt, att kvinnor och män få samma pension av allmänna medel.

Men även om man utgår från den andra principen, förefaller det mig ligga något motbudande i utmätande av olika existensminimum åt män och åt kvinnor. Det ligger förvisso sanning i den invändningen, att det icke kan vara rätt att på grund av olika kön utmäta olika mått av understöd åt personer, som dock faktiskt vid förvärvsförmågans upphörande äro tämligen likställda. Utan tvivel hade det därför varit önskvärt att få samma pension av allmänna medel åt kvinnor som åt män.

Nu går förslaget till behandling av utskottet, och det är naturligtvis allas vår önskan, att denna behandling skall leda till ett resultat. För min personliga del vill jag uttala den förhoppningen, att det skall visa sig möjligt att i år, då nu förslaget i allt fall är framlagt, komma till ett resultat i frågan, men framför allt till ett gott resultat. Jag tillåter mig hemställa till de ärade kamrater, som fått hedern och förtroendet att deltaga i detta utskotts förhandlingar, att de i detta avseende icke betrakta sitt uppdrag så, att huvudsaken skulle vara att få fram ett förslag så fort som

möjligt, utan så, att huvudsaken är att få fram ett förslag, som här och som visar sig vara till verkligt gagn för vårt folk.

*Angående
remiss av en
proposition.*

(Forts.)

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Då detta viktiga förslag i dag skall remitteras till ett särskilt utskott, torde det icke vara ur vägen, att det åtföljes av något annat yttrande än det, som nyss gjorts här. Och jag har särskilt tänkt att säga några ord just med hänsyn till de uppfattningar och de meningar, som röra sig bland dem, som närmast skulle komma i åtnjutande av de fördelar, som en allmän folkpensionering erbjuder.

Jag vill då för mitt vidkommande säga, att jag icke kan fullt instämma i den föregående talarens tankegång, då han förmenar, att så som detta förslag är lagt, skulle självhjälpssträvandena bland arbetarna och deras vederlikar lida ett avsevärt avbräck. Jag tror icke på detta resonemang, fastän det har haft synnerligen många förespråkare under de föregående debatter, som ägt rum ute på mötena och litet varstades. Och jag ber att få inlägga min bestämda varning mot att inom Riksdagen arbeta för, att avgifterna från de försäkrade själva i någon mån skulle höjas utöver de belopp, som äro framlagda i förslaget. Jag håller tvärtom före, att dessa avgifter kunna sägas vara nära nog för höga. Och man kan vara synnerligen tveksam om, huruvida icke de avgifter, de personliga avgifter, som voro framlagda i kommitténs förslag, böra få anses alldeles tillräckliga, ty det blir ingalunda en ringa börda för den fattige att bära, att avlägga tre kronor om året för sig själv och tre kronor om året för sin hustru. Och ha makarna så anhöriga över 15 år, som de stå i ansvar för, måste de även för dessa erlægga lika stor avgift. Man skall taga i betraktande, att det finnes ett ofantligt stort antal människor, som befinna sig i synnerligen små ekonomiska förhållanden, vilkas löner äro de minsta möjliga, och där varje öre behöves för att tillfredsställa livets allra oundgängligaste nödtorft. Dessa komma givetvis att resonera så: »Här skola vi erlægga till denna pensionering det och det beloppet utan att vara garanterade för, att vi själva någonsin få nytta av de penningar, som vi sålunda lägga till vår försäkring, därför att vi kanhända dö knall och fall, och då få vi ingen nytta av de erlagda avgifterna.»

Det är ju dessutom så, enligt vad som framgår av propositionen, att de försäkrade här skola betala proportionvis mera, än de försäkrade göra i något annat land, nämligen ej mindre än 45 % av kostnaderna. Och detta är givetvis även i sin mån betydande för, att avgifterna omöjligt kunna höjas för de försäkrade själva.

Vad jag därjämte särskilt vill framhålla är, att man i stället på annat sätt bör söka att få pensionerna på ett eller annat sätt höjda, och därvid instämmer jag med den föregående talaren däruti, att man för att åstadkomma denna höjning bör söka att ifrån

*Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)*

arbetsgivarne uttaga vissa belopp. Och det är just i detta avseende, som jag för mitt vidkommande anser, att förslagets huvudsakligaste brist ligger. Jag anser det vara oriktigt att man har släppt arbetsgivarne utan vidare. Man har icke tagit tillräcklig hänsyn till det berättigade krav, som ovillkorligen ligger däri, att industrien, som i så väsentlig mån skapar invalider, också bör söka samt vara skyldig att bidra till, att dessa av industrien skapade invalider beredas ett rimligt underhåll, när de bliva invalider. Man säger, att det möter oöverstigliga, eller i varje fall stora tekniska svårigheter att utkräva och uttaga avgift av arbetsgivarne till denna pensionering, därför att det är en allmän folkpensionering. Men dessa svårigheter förefalla dock icke mig vara större, än att de kunna övervinnas, och i varje fall vill jag för mitt vidkommande uttrycka såsom synnerligen önskvärt och behöfligt, att utskottet gör allt vad göras kan för att söka övervinna just dessa svårigheter och för att söka lägga en del av avgiften just på arbetsgivarne och därigenom tillförsäkra de försäkrade högre avgiftspensioner än dem, som utskottets förslag avser att lämna.

För de försäkrade, som icke hava någon arbetsgivare och för vilka man sålunda av industrien och arbetsgivarne icke kan uttaga någon avgift, bör kravet på högre avgiftspensioner kunna tillfredsställas därigenom, att man på lämpligt sätt söker medelst skattevägen eller något annat sätt av de mera bärkraftiga uttaga avgifter motsvarande dem, som jag anser, att man bör lägga på arbetsgivarne för det antal arbetare de hava.

Såvitt jag kan se, är det på denna väg, som förslaget bör förbättras för att i den mån, som önskligt och möjligt är, tillfredsställa deras krav, som skola försäkras, på så pass tilltagna invaliditetspensioner och även ålderdomspensioner, att de kunna föra en drägligare tillvaro, än de kunna med de alltför små pensioner, som det kungl. förslaget bjuder.

Det är icke här platsen att ingå på en närmare detaljgranskning, fastän det skulle vara nog så frestande. Jag inskränker mig därför till att för mitt vidkommande blott framhålla just denna synpunkt, just denna önskan om en förbättring, som jag anser vara den mest betydelsefulla och som rör sig inom just det område, där ansträngningarna för att få en förbättring främst böra läggas.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få tillägga några synpunkter till dem, som den föregående talaren här framfört. Jag vill till en början med honom instämma däruti att, på samma gång som jag betecknar detta förslag såsom knappt, så att det behöver förbättras i många avseenden, även jag anser, att de synpunkter, som här framförts av herr Pettersson i Södertälge, icke böra få spela någon avgörande roll vid bedömandet av den föreliggande propositionen.

Det har mycket förvånat mig, att herr Pettersson i Södertälge i detta fall har i den offentliga kritiken företrätt en enligt min uppfattning fullkomligt reaktionär ståndpunkt. Ty jag kan icke för min del finna annat än att hela den kritik, som burits fram huvudsakligen av en grupp, med honom som en av sina talangfullaste talemän, är bra ofolklig. Med de synpunkter, som framföras från det hållet, utdömer man över huvud varje folkpensioneringsförslag, och jag vågar säga, att även om det är de allra ädlaste motiv, som leda den kritiken, nämligen en förhoppning att kunna få förbättrad fattigvård och kunna hjälpa fram självhjälpssträvandena, kommer aldrig någonsin den meningen att bli bärande ute ibland vårt folk, att fattigvården jämte en ökad självhjälpsverksamhet kan ersätta det stora, som man vill vinna genom en allmän folkpensionering. Jag är säker på, att om Ni komma i den änglamildaste form och bjuda fattigvård, så skall icke denna vård för den stora massan av folket framstå som något sådant, som pensioneringen erbjuder, något som för dem framstår som deras lagliga rättighet, en rättighet, vid vilken ingen förödmjukelse låder.

Men jag skall icke fördjupa mig i detta. Jag har begärt ordet huvudsakligen för att här vid remissdebatten icke endast dessa uppfattningar skulle komma till synes.

Jag vill endast tillägga ett par synpunkter, beträffande det föreliggande förslaget och de förbättringar, som jag för min del anser detsamma böra undergå.

Till en början erkänner jag, att det nu föreliggande förslaget i tekniskt avseende och såsom bildande en stomme, på vilken en allmän pensioneringsförsäkring kan byggas, är i många avseenden synnerligen förtjänstfullt. Enligt mitt förmenande har det i tekniskt avseende på många ställen infört en frihet från byråkratism, en enkelhet i det stora hela, som jag tror kan komma att lända till mönster för många land utom vårt.

Det föreliggande förslagets fel ligger, enligt mitt förmenande, såsom den föregående talaren yttrade, i dess knapphet. Och det är ju en ekonomisk fråga att kunna tillmäta pensionerna rikare och framför allt att göra den nu levande generationen delaktig av dess välsignelser och förmåner. Och i det avseendet kan jag icke finna annat än att man, ifall nationen samlade sig och Riksdagen samlade sig för att göra något stort och för kommande tider verkligen bärande, skulle kunna göra något kanske icke obetydligt mera, än vad som framför allt kommitténs förslag, men även regeringens förslag erbjuder. Det förefaller mig då hårt för många åldringar i vårt land, som varit med om att se folkpensioneringstanken växa fram, varit med om att se Riksdagen år efter år under snart 20 års tid draga samman till en fond för att låta den nu levande generationen komma med — det måste, säger jag, förefalla dessa åldringar mycket hårt, att det blir så litet som kommer dem till godo, ja, att stora grupper av dem komma att ställas

*Angående
remiss av en
proposition.*

(Forts.)

Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)

alldeles utanför. Jag inser fullväl, vad de föreliggande utredningarna ge vid handen, att det är stora, djupt ingripande ekonomiska frågor, som det här rör sig om, men jag har velat här vid remissen av propositionen, då debatt inletts, bidra till att understryka den meningon, att det särskilda utskott, som skall behandla denna fråga, bör beakta åldringarnes sak, så att av den nu levande generationen av invalider så många som möjligt må komma med.

Jag har en annan synpunkt, som jag personligen varmt omfattar och som jag tror delas af många i denna kammare, nämligen den, att man borde taga under allvarlig omprövning, om icke förmögenhetsgränsen skulle kunna slopas. Jag vågar säga, att om man vill göra denna försäkring till en verklig folkförsäkring, som kommer att af hela folket kännas såsom gemensam, verkligt gemensam för alla, och icke blott för vissa grupper af folket, så bör man taga under den allvarligast möjliga omprövning, huruvida det icke kan vara möjligt och med förslagens allmänna bärande idéer förenligt att få bort förmögenhetsgränsen och få alla med i pensioneringen. Jag tror icke, att det finnes någon i vårt land, som icke skulle vilja vara med om att sätta in denna skärv som garantiförsäkring mot det rena armodet, även om han har en förmögenhet av över 6,000 kronor. Såvitt jag kan se, behöver detta icke rubba förslagens allmänna principer, och jag ber att få anbefalla denna tanke till övervägande av det stora och viktiga utskott, som nu blivit tillsatt.

Till slut ber jag även att för min personliga del få framställa till övervägande den tanken, huruvida man icke skulle kunna gå med på att införa en ny avgiftsklass, nämligen en klass med 500 kronors inkomst. Detta förslag har varit framfört av kommerskollegium, och enligt min uppfattning äro de skäl, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet anfört mot detsamma, icke bärande. De skälen äro huvudsakligen rent skattetekniska, att man skulle hava svårt att införa denna 500-kronorsklass på kronoskattens sedlarna, då man endast har att räkna med en minimigräns av 800 kronor för skatteplikt. För min del kan jag icke finna, att detta utgör ett tillräckligt skäl för att avvisa tanken på en ny pensionsklass. Jag ber att få framhålla, vilken ofantlig betydelse det skulle få för vår lantbefolkning, ifall man finge fram denna klass, ty man kan säga, att vid 500-kronorsgränsen träffar man en lönestandard för stora lager av lantbefolkningen. Jag vågar icke nu yttra mig alldeles bestämt, men jag tror för min del — och så länge icke starkare skäl blivit anförda däremot än de, som i den kungl. propositionen framförts — att det finns starka skäl för att framställa kravet på införandet av en ny klass, nämligen 500-kronorsklassen.

Även i åtskilliga andra avseenden torde nog förändringar och förbättringar här kunna göras, men jag har, herr talman, för min

del — då jag ju sedan icke kan på något annat sätt än genom avgivande av min röst få medverka till den bästa möjliga lösningen av denna fråga — endast velat begagna detta tillfälle för att framföra mina funderingar över förslaget.

*Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)*

Herr Winberg: Herr talman! Det kan möjligen anses onödigt att här upptaga tiden med att framhålla eventuella önskemål rörande ändringar och förbättringar i det föreliggande förslaget, då man ju alltid motionsvägen kan få fram sådana, men då det nu blivit en debatt i frågan, skall jag också be att få framföra några synpunkter, som det icke kan vara ur vägen att framföra redan nu.

Det är ju klart, att när ett förslag till avgörande av en fråga, på vars lösning man så länge väntat, till slut föreligger, detsamma måste väcka det allra största intresse hos alla och särskilt bland den klass, som är mest beroende av denna pensionering, nämligen arbetareklassen. Jag skall icke inlåta mig på någon granskning av det föreliggande förslagets detaljer, därtill är jag kanske icke fullt kvalificerad, men jag ber att få framföra några synpunkter, som gjort sig gällande i debatter bland arbetaremassorna ute i landet och som jag anser böra framkomma redan nu. Det är ju givet, att i en fråga så omfattande som denna det är svårt för att inte säga omöjligt att framkomma med ett förslag, som å ena sidan tillfredställer alla parter och ger tillräckligt åt alla dem, som äro beroende av dessa pensioner, och å andra sidan håller utgifterna inom de gränser, som gör det möjligt att bära de ekonomiska konsekvenserna för frågans lösning. Huruvida detta förslag fyller de berättigade anspråk, som man härvidlag kan framställa, därom kan ju råda delade meningar. Jag anser nu för min del, att så ingalunda är förhållandet. För det första anser jag, att de pensionsbelopp, som äro föreslagna, äro av den blygsamma art, att det måste ifrågasättas, om det är möjligt för någon att under nuvarande förhållanden och i betraktande av den utveckling i fråga om penningevärdets fall, som man har att räkna med för framtiden, att existera på desamma, så att man därigenom kan yfta de medborgare, som äro beroende av denna pensionering, upp på ett högre socialt plan än det, på vilket de nu äro, då de helt äro beroende av fattigvården.

Jag vill vidare påpeka den skillnad, som här fortfarande föreligger mellan kvinnornas och männens ställning. Med allt erkännande åt den utjämning beträffande avgiftspensionen, som herr civilministern företagit, kvarstår dock fortfarande i fråga om pensionstilläggen en skillnad å icke mindre än 50 kronor, i de fall nämligen, där det kommunala tillskottet ifrågakommer. Det kan ifrågasättas om det är rättvist, när man redan för männens vidkommande rör sig nere på den allra nedersta gränsen av existens-

*Angående
remiss av en
proposition.
(Forts)*

minimum, att sänka denna gräns med ytterligare 50 kronor, då det är fråga om kvinnorna.

Emellertid är det en annan sak, som är för mig nära nog den viktigaste, och det är, vad som redan påpekats, att man här utgått från den förutsättningen, att arbetsgivarne icke skulle hava någon som helst skyldighet att direkt bidraga till arbetarnes pensionering. Man har som skäl häremot anfört de svårigheter, som ligga däri, att man utgått från, att förslaget är ett allmänt folkpensioneringsförslag, och att det möter stora tekniska svårigheter att finna en form för arbetsgivarnes bidragsskyldighet. Jag skall icke ingå på, huruvida denna invändning är fullt bärande, men jag vågar säga, att det skulle vara illa beställt, om det icke vore möjligt att lösa dessa tekniska svårigheter. Det vore verkligen märkvärdigt, om vi efter så långt arbete för att lösa frågan och med de förhållanden, som äro rådande i vårt land, där den arbetande klassen på den indirekta beskattningens väg samlat en stor del av det statskapital vi röra oss med — det vore märkvärdigt, säger jag, om, när vi gå att lösa frågan, vi skulle säga ifrån, att arbetsgivarne, som utnyttjat arbetarnes arbetskraft och dragit nytta däraf, skulle vara fria från alla skyldigheter att direkt bidra med avgifter. Här är icke endast fråga om det ekonomiska tillskottet som därigenom skulle erhållas, utan från rent folkpsykologisk synpunkt sett är det av största betydelse, att vi vid lösandet av en så vital fråga som denna icke utgå från den åsikten, att arbetsgivarne icke ha någon skyldighet att bidra. Man invänder här, att frågan kan lösas på annat sätt, genom något slags progressiv beskattning av kapitalet och arbetsgivarne, men det kan ifrågasättas, om det är klokt att först fastslå principen, att arbetsgivarne skulle vara fritagna, och sedan försöka på beskattningens väg träffa dem tillräckligt skarpt. Det förefaller mig, som om det ur rent taktisk synpunkt icke skulle vara så klokt, även om det vore möjligt att gå den vägen.

Vidare ha vi frågan om den nuvarande generationen. Därom har här förut talats, varför jag inte nu skall närmare ingå därpå. Så är det också en hel del andra saker, som skulle vara att invända, men jag skall inskränka mig till vad jag redan sagt. Jag anser, att en hel del ganska genomgående förändringar i detta förslag äro absolut nödvändiga för att den uppfattningen skall kunna göra sig gällande, att, om det nu blir en lösning, denna också blir sådan, att den i största möjliga grad kan tillfredsställa befolkningen i allmänhet och närmast dem, som äro mest intresserade av frågan, så att vi icke allt fortfarande få dragas med det vitt utbredda missnöjet med de lagstiftande myndigheternas sätt att lösa de sociala frågorna. Det vore på tiden, att, när vi gå att lösa en så viktig fråga som denna, vi sökte i största utsträckning se till, att vi få en lösning sådan, att den olust, som varit rådande i vårt land, kunde få anledning att i någon mån lägga sig. Ja,

säger man, det finns ju möjligheter att framkomma med vilka ändringsförslag som helst, och utskottet skall då taga dessa yrkanden i noggrann omprövning; men då måste jag fråga mig: om det verkligen är så, att vi anse, att genomgripande förändringar här måste göras, kunna vi då också anse, att frågan över huvud taget *kan* avgöras redan i år? Jag är icke övertygad om att man kan besvara den frågan med ja, och det är därför jag anser, att det varit klokast om man icke fullt så skarpt hade forcerat frågan. Det är ju dock så, att det är bara en tid af fyra månader, som landets befolkning haft på sig att sätta sig in i densamma och dess verkningar, och det föreligger nu enligt min mening knappast någon möjlighet, att utskottet och riksdag skola i någon vidsträcktare mån kunna gå med på de mer eller mindre genomgripande ändringsyrkanden, som kunna göras. Det är med en viss känsla av besvikenhets jag under sådana förhållanden öfverväger de möjligheter, som förefinnas för att man skall kunna få till stånd de ändringar i detta förslag, som äro nödiga. Då jag nu kanske måste räkna med, att Riksdagen trots allt kommer att söka lösa denna fråga redan i år, kan jag sålunda icke annat än inskränka mig till uttalandet av den förhoppningen, att man trots de svårigheter, jag anser föreligga, skall göra allt för att i möjligaste mån genomföra de ändringar, som enligt mitt och många andras förmenande äro nödvändiga för att den lösning, som kan komma att beslutas, såvitt möjligt blir en *verklig* lösning av frågan och icke något, som vi i en nära framtid komma att ångra.

*Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Söderberg* i Stockholm.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag ber uppriktigt om ursäkt, att jag ännu en gång tager till orda, men jag kan verkligen icke underlåta att rikta några ord till herr Rydén med anledning av hans förklaring, att min ståndpunkt i denna fråga skulle vara reaktionär. Såvitt jag kan se, beror denna hans åsikt på en missuppfattning. Jag vill icke till mitt försvar åberopa, att denna min mening delas av en så radikal man som professor Wicksell i Lund eller av så moderna nationalekonomer som professorerna Cassel i Stockholm och Jaeger i Kristiania. Utan jag skall bedja att få med några ord sakligt ytterligare motivera min syn på saken.

Det bärande i min uppfattning, och vad jag utgår ifrån, är, som jag nyss nämnde, att man måste anse det rättvist, att en ekonomisk verksamhet täcker sina egna kostnader, icke bara de nödvändiga, vanliga produktionskostnaderna, utan också de s. k. döda produktionskostnaderna, som icke resultera i någon vinst. Till dessa s. k. döda produktionskostnader hör också arbetarens och hans familjs uppehälle, när hans arbetsförmåga tryter. När man uppställer denna fordran, innebär det icke, att man begär,

Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)

att arbetslönen skall vara tillräcklig att lämna så stort kapital, att arbetaren och hans familj kunna leva på räntan därav, då han blir invalid eller arbetslös. Men det innebär att arbetaren har en verklig rätt att fordra en arbetslön så stor, att den lämnar tillgång till betalandet av premierna för hans försäkring för såväl olycksfall som ålderdom och invaliditet. Om nu arbetarens lön icke bliver tillräckligt stor för dessa ändamål, d. v. s. att den icke täcker premierna för hans pension, vad inträffar då? Jo, även i sådant fall är det naturligtvis av produktionens avkastning, som arbetaren och hans familj hållas uppe och försörjas. Men det är väl att märka, att då försörjes arbetaren och hans familj av den del av produktionens avkastning, som icke han särskilt med sitt arbete åstadkommit, utan hans uppehälle bekostas av den privata välgörenheten eller av fattigvården. Det innebär, att arbetaren, som har rätt att fordra, att hans arbete skall i arbetslönen giva honom medel till betalningen av premierna för pensionen, nu måste underkasta sig den förödmjukelsen att taga allmosor av det allmänna eller av enskilda. Detta är för mitt rättsmedvetande något oriktigt.

I detta avseende har det sagts, att om man pålägger arbetsgivaren skyldighet att bidra till försäkringen, så lägger man skatt på arbetsgivaren. Detta är enligt min uppfattning — som herr Rydén anser reaktionär och ofolklig — så långt ifrån fallet, att det tvärtom är så, att ifall arbetsgivaren icke får deltaga i betalningen av premier för arbetaren, så är det en sådan arbetsgivare, som beskattar samhället genom att lägga försörjningen av arbetaren på fattigvården eller den privata välgörenheten. Det är arbetsgivaren, som i det fallet obehörigen beskattar samhället, och icke samhället, som beskattar arbetsgivaren, när samhället kräver en arbetslön tillräckligt stor att bekosta arbetarens försäkring i händelse av hans invaliditet.

Den andra bärande grundsatsen i min uppfattning är den, att när samhället anordnar en sådan här sak, är samhället skyldigt sina svagaste medborgare, i vilkas intresse det anordnar saken, att ordna den så, att det icke blir fattigvård, som de få, utan så, att de få förbliva i besittning av full självständighet och oberoende. Man skall anordna försäkringen så, att det icke blir ett förödmjukande fattigunderstöd som de behövande erhålla. Det är långt ifrån, herr Rydén, att jag anser fattigvården vara någon idealisk inrättning. Nej, tvärtom anser jag, att man bör taga det ena området efter det andra från fattigvården, så att man i en framtid kan avskaffa både fattigdom och fattigvård. I alla händelser måste detta framstå såsom det mål, mot vilket vi sträva.

Den tredje bärande grundsatsen i min uppfattning är den, att, när samhället inskrider till förmån för sina ekonomiskt sämst ställda medborgare, skall samhället icke säga: till den ena »du är man och du får därför 300 kronor mera», och till den andra »du är

kvinnor och därför får du 50 kronor mindre». En sådan ojämnhet i gåvornas utdelande anser jag utgå från en odemokratisk syn på saken, ty jag anser att även kvinnorna tillhöra folket.

Herr talman! Jag anser mig med det sagda hava visat att det just är på folklig och demokratisk grund jag står, då jag uttalar min mening i denna fråga. Det gläder mig också att, såvitt jag kunde finna, mina ord icke alldeles saknade resonans, vare sig hos herr Sven Persson i Norrköping eller herr Winberg, oaktat de bägge tillhöra det socialdemokratiska partiet.

*Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)*

Herr *Starbäck* instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall be att få instämman i vad herr Pettersson i Södertälje nämnde om förslaget i vad det avsåg kvinnor. Jag har även funnit, att bland mina valmän åtminstone den uppfattningen gjort sig gällande, att det var en svaghet i förslaget, att män och kvinnor behandlats olika. I detta avseende råda inga som helst meningsskiljaktigheter mellan oss. I den mån det är möjligt att avhjälpa den bristen, har jag förhoppning, att även detta skall beaktas. Regeringen har gått så långt, den ansett möjligt, och i mån Riksdagen anser det möjligt att gå ännu längre kommer den väl också att göra det.

Jag vill ändå här säga det, att, sedan herr Pettersson i Södertälje nu närmare uttalat sin mening, det för mig framstår ännu klarare, hur folkpsykologiskt svagt herr Pettersson står i kontakt med meningarna och med den allmänna uppfattningen ute i landet. Jag vågar säga och har den säkra förmodan att, om det här skapas en allmän folkpensionering efter de tekniska principer i huvudsak, som Kungl. Maj:ts förslag innebär, och om det blir pensioner utbetalta till de fattiga människorna, åt åldringar och invalider i detta land, så skulle de däri icke se något mera förödmjukande än vi se i de pensioner, herr Pettersson och jag åtnjuta av staten eller kommunen, och för vilka vi icke iklätt oss mer än en liten del av den börda, som motsvarar pensionen. Ja, det är min förhoppning, att dessa pensioner icke skola betraktas mera såsom någon allmosa än våra borgmästare- och folkskollärarepensioner.

Herr Lindhagen: Jag skall bara be att få säga några ord å deras vägnar, som till följd av alltför mycket arbete icke haft tid att skaffa sig en vederhäftig uppfattning av förslagets innebörd. De skola nog göra sig all möda att komma därhän, när förslaget föreligger till avgörande, men i alla fall måste jag just därför, att jag icke ännu är fullt inne i förslagets alla principer, vara bekymrad över, att utskottet icke har fått den allsidiga och opartiska sammansättning, som vederbort.

Det är klart, att i en sådan här folklig, stor fråga, där det

Angående
remiss av en
proposition.
(Forts.)

gäller att lägga fast grund för framtiden i ett ofantligt viktigt avseende, är det mer än någonsin av behovet påkallat att de olika lojala och uppriktiga meningar, som göra sig gällande i denna sak, även i utskottet få sin vederbörliga representation. För att man här skall kunna tala om samling, fordras det också verkligen, att dessa olika meningar få göra sig hörda och i all synnerhet på det ställe, där det viktigaste avgörandet skall äga rum. Under sådana förhållanden, då enligt min uppfattning personer saknas i utskottet, som bort finnas där, och då min instinkt dessutom säger mig, att jag icke kan dela herr Rydén's uppfattning, att herr Petterssons i Södertälje uppfattning är reaktionär, när han vill, att det skall bli lika rätt för kvinnor och män, att arbetsgivareorganisationerna skola lämna bidrag och att pensionsbeloppen skola höjas, så känner jag mig icke trygg för, att frågan får en allsidig och opartisk behandling. Jag tror, att utskottet skulle komma till bättre resultat, om däri insatts bättre kvalificerade röster, än som nu varit fallet. Ty nog är det så, att kättarne eller de, som misstänkas vara sådana, lämnats utanför, men på så sätt nås icke några goda och framgångsrika resultat. Emellertid hoppas jag, att de, som sålunda blivit uteslutna från utskottet, skola göra sitt bästa att i framförda motioner göra sina åsikter gällande, så att åtminstone på den grundvalen vi andra kunna skaffa oss ett mera allsidigt omdöme om saken än det, som utskottet med sin sammansättning möjligen kan bilda sig.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Liljedahl*, *Molin* i *Dombäcksmark* och *Sundström*.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att hänvisa ifrågasvarande proposition jämte de i anledning av densamma avgivna yttrandena till särskilda utskottet.

Härefter föredrogs var efter annan Kungl. Maj:ts nedannämnda propositioner; och remitterades därvid:

till lagutskottet propositionen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen;

till jordbruksutskottet propositionen om överlämnande till fångvården av ett kronan tillhörigt område invid straffängelsets i Uppsala tomt;

till bankoutskottet propositionen om delaktighet i folkskol-lärarnas pensionsinrättning för andreläroretjänsten vid statens uppfostringsanstalt å Bona m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffande av ångpannor i reserv för torpedbåtar m. m.; och

angående användande av hyres- och arrendemedlen under femte huvudtiteln till bestridande av kostnader för förvärv av mark för Fårösunds kustposition; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

angående upplåtande till staden Mariefred av ett område av kungsladugården Gripsholm nr 1 i Södermanlands län;

angående försäljning av förra häradshöfdingebostället Enögla nr 3 i Uppsala län;

angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Bjuvstorp nr 4, 8 i Malmöhus län;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Tjustorp nr 1 i Skaraborgs län;

angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Tappesås nr 1, 2 och 3 i Jönköpings län;

angående upplåtande av tre områden från förra militiebostället Skränge nr 4 Mellangård jämte Skränge nr 7, en utjord, i Östergötlands län;

angående upplåtande av ett område från förra militiebostället Satterstad nr 2 Nedergården i Östergötlands län;

angående försäljning af förra länsmansbostället Jolmesta nr 2 i Västmanlands län; och

angående upplåtande av ett område från förra militiebostället Stora Broby nr 1 i Östergötlands län.

§ 8.

Efter föredragning härpå av herr *Lindhagens* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål, blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 9.

Till afgörande förelåg först lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 92, hade herr *Lindhagen* föreslagit,

1:o) att Konungen måtte taga i närmare övervägande, huruvida Sveriges biträdande av Bernkonventionen om det kvinnliga nattarbetet kunde anses rättsligen utgöra hinder för svenska statsmakterna att från den svenska nattarbetslagens tillämpning meddela undantag, som vore påkallade av svenska medborgares välfärd; samt, om så ej befundes vara förhållandet, föreslå Riksdagen undantagsbestämmelser till nämnda lag i det uti motionen ifrågasatta syfte, men i motsatt händelse tillse, att konventioner om

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.

Angående internationell civillagstiftning framdeles ej avslutades på så även-
undantag från tyrliga villkor;
lagen om 2:o) att Konungen ville behjerta angelägenheten att vid de
förbud mot kvinnors an- internationella konferenserna om lagstadgat arbetareskydd från
vändande till svensk sida påkallades intresse även för männens hälsa och för
arbete nattetid frågornas lösning utan skillnad till kön, där ej en sådan skillnad
i vissa indu- låge i sakens ofrånkomliga natur.
striella företag
m. m.

(Forts.)

Utskottet hemställde,

- 1) att de under 1:o) i förevarande motion framställda yrkan-
dena ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt
- 2) att ej heller det i motionen under 2:o) gjorda yrkandet
måtte av Riksdagen bifallas.

Vid punkten funnos emellertid fogade reservationer:

beträffande utskottets hemställan under 1) och 2)

av herrar *Widén, af Ekenstam, Trana, Gezelius*, greve *Spens* och
Holmdahl mot vissa delar av motiveringen; och

av herr *Pettersson* i Södertelje mot viss del av motiveringen;

beträffande utskottets hemställan under 1)

av herr *Lindhagen*, som ansett, att första punkten i före-
nämnda motion bort av utskottet tillstyrkas; samt

beträffande utskottets hemställan under 2)

av herrar *Lindhagen, Stürner, G. A. Eliasson, Lindqvist* i Stock-
holm och *Olsson* i See, vilka ansett att utskottet bort hemställa
om bifall till andra punkten i motionärens yrkande.

Sedan utskottets hemställan i punkten 1) blivit uppläst, gav
herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Under fyra år har jag i
riksdagen försökt att hjälpa de kvinnor, som blivit drabbade av
den ifrågavarande lagstiftningen om nattarbete för kvinnor. Jag
har under årens lopp försökt få någon rättsida på den kvinnliga
nattarbetslagen till skydd för de kvinnor, som blivit obehörigen
drabbade av densamma. Detta är mitt sista försök, och jag får
säga, att det är mig alldeles omöjligt att göra något mera. Jag
vill emellertid påstå, att jag har kämpat redligen, men detta blir
i alla fall mitt sista ord i denna sak, inom riksdagen.

Det är nu så, att denna lag gör undantag till förmån för industrien och råvaran, men den gör icke alls något undantag till förmån för de kvinnliga arbetarna själva, när det kan vara till fördel för dem att få behålla en bra tjänst och icke bli avskedade på grund av nattarbetslagen. Nu har jag förnyat en framställning i sådant syfte i annan form än i fjol, och den har ju av lagutskottet avstyrkts. Lagutskottet säger till en början — och det sade ju även särskilda utskottet i fjol — att Bernkonventionen om denna sak är klar och tydlig, att i det avseendet Sverige icke är berättigat att göra sådana här undantag. D. v. s. Sverige är naturligtvis berättigat att göra det, om Sverige vill, men skall det bli en internationell lagstiftning, så måste Sverige respektera denna konvention och låta bli det. Däröfver är jag fullkomligt ense med utskottet. Men frågan är, om denna konvention verkligen utgör ett sådant hinder. Utskottet grundar sin uppfattning på den omständigheten, att det i konventionen uppräknas särskilda undantag, som få göras, och dessa undantag hänföra sig till industrien och råvaran. Men det finnes också någonting, som kallas allmänna rättsgrundsatser, och som gälla vid sidan av lagen samt utgöra utgångspunkten för en förnuftig tolkning av lagen. En sådan allmän rättsgrundsats är det mänskliga, och personerna äro det förnämsta och få icke kränkas. Det är den grundsats, som står i vår grundlag, och som säger, att Konungen äger ingen fördärva eller fördärva låta. Då kan Konungen icke heller ingå på någon konvention, som fördärvar svenska medborgare. Enligt den uppfattningen är Sverige berättigat att för egen del påkalla de undantag, som äro nödvändiga för att skydda svenska medborgare och deras rätt. Ingen konvention kan förbjuda detta!

Nu säger utskottet vidare, att när lagen antogs, förbisåg man ingalunda, att vissa kvinnor skulle få en något ogynnsammare ställning än förut. Ja, det är väl underligt, att man då icke gjorde undantag för dessa kvinnor. Det är icke en god lagstiftare, som med öppna ögon inser, att det följer dåliga verkningar med en lag för vissa medborgare, och ändå icke gör undantag för dessa, vilket i detta fall så lätt hade kunnat låta sig göra. Emellertid är det icke så, att man vid lagens genomförande insåg hela verkligheten, ty det var då bara fråga om 17 kvinnliga typografer, vill jag minnas det var, som man trodde skulle bli drabbade av lagen till följd av deras fasta anställning även nattetid. Men vid lagens tillämpning har det visat sig, att den i all synnerhet gått ut öfver s. k. övertidsarbeterskor, som arbetsgivarna måst avskeda eller degradera därför att de icke kunna få användas efter klockan 10 på kvällen, när arbetet kräver det för visst fall.

Så har utskottet också åberopat den utredning, som är verkställd av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik rörande verkningarna av nattarbetslagen. Jag vill först säga, att denna utredning visar, att vid de arbetsställen, där kvinnor sysselsats,

*Angående
undantag från
lagen om
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid
i vissa indu-
striella företag
m. m.*

(Forts.)

Angående
undantag från
lagen om
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid
i vissa indu-
striella företag
m. m.

(Forts.)

vilka i synnerhet skulle drabbas av lagen, och vid vilka enligt den utredning, som lades till grund för lagen, 2,904 kvinnor skulle drabbas av densamma, denna statistik visar, säger jag, att under de tio första månaderna av lagens tillämpning, 488 av dessa kvinnor måst lämna sin tjänst, då de icke kunde få ha den vidare, 411 kvinnor hade fått arbetstiden på dygnet förminskad och säkerligen sålunda även förminskad avlöning, och 26 hade förflyttats till annan specialitet. D. v. s. lagen hade drabbat 955 kvinnor och de flesta av dessa på oförmånligt sätt, och 488 hade blivit avskedade. Det gör 31 procent av de kvinnor, som man trodde lagen skulle drabba. Nu har lagutskottet icke omnämnt denna siffra 31 procent, utan utskottet har tagit andra procenttal, som göra, att siffrorna icke bli så avskräckande. Men det är fullkomligt oriktigt av lagutskottet. Det är 31 procent av de kvinnor, man trodde lagen skulle drabba, som på ett kännbart sätt blivit drabbade av densamma. Lagutskottet har i stället bara talat om, att om man jämför antalet avskedade kvinnor med antalet kvinnor, som äro inalles anställda vid de industrier undersökningen riktade sig på, så kommer man ned till 6,4 procent, och utsträcker man det till alla arbeterskor i landets industri, så blir det endast 1,5 procent. Ja, om man sedan utsträcker jämförelsen till alla kvinnor i världen, så blir siffran ännu mycket mindre naturligtvis. På det sättet kan man ju visa med statistiken, att det aldrig behöver vidtagas några förändringar. Men här står det dock fast, att det är 31 procent av de kvinnor, man trodde lagen skulle drabba, som under tio månader av lagens tillämpning drabbats av densamma på det sätt jag här nämnt. Det är huvudsaken, och det är verkligen fruktansvärt. En tjänsteman i kommerskollegium har även en gång sagt mig, att han finner saken betänkelig.

Jag har således för min del kommit till det resultatet, att allmänna rättsgrundsatser giva Sverige både rätt och plikt till en sådan lagstiftning om undantag, som jag ifrågasatt, och den utredning om lagens verkningar, som vi fått, bestyrker i hög grad behovet av sådan lagstiftning. Men för övrigt om det vore så, som utskottet har funnit, att Sverige icke är berättigat att göra detta tillägg till sin lagstiftning, så innehåller också motionen det tillägget, att man skall anhålla, att det tillses, att konventioner om internationell civilagstiftning framdeles ej avslutas på så äventyrliga villkor. Detta har utskottet visligen aktat sig för att svara på, så det står kvar obesvarat. Jag inser mycket väl, att för kampen för några staeckars kvinnors livsuppehälle kan en riksdag, vald endast av män, icke få något större intresse.

Som sagt, detta är det sista försöket jag gör, och ehuru jag vet, att herrarne komma att avslå min framställning nu som i följ, så yrkar jag i alla fall bifall till min reservation i denna punkt.

Härpå anförde:

Herr Widén: Herr talman! Denna fråga är en fråga, som motionären, fastän i andra former, framfört alla riksdagar, allt sedan lagen om kvinnors nattarbete utfärdades 1909. Nu är det väl skäl i, att då man går att rösta över den punkt, som nu är i fråga, man en liten smula tager hänsyn till vad motionären här begärt. Han begär bland annat, att Kungl. Maj:t måtte taga i närmare övervägande, huruvida Sveriges biträdande av Bernkonventionen om det kvinnliga nattarbetet kan anses rättsligen utgöra hinder för svenska statsmakterna att från den svenska nattarbetslagens tillämpning meddela vissa undantag. Det är det första han alltså vill, att Riksdagen kan skriva om till Kungl. Maj:t. Nu har ju utskottet här, liksom lagutskottet förut och särskilda utskottet vid 1912 års riksdag, sagt, att utskottet är av den alldeles bestämda meningen, att Bernkonventionen utesluter oss från all möjlighet att göra de undantag från lagen, som här äro ifrågasatta. Och för att ytterligare bestyrka detta har utskottet i år omnämnt huvudinhållet i konventionen och delvis också dess verba formalia för att visa, att det verkligen förhåller sig på det sättet, att sådana undantag icke kunna under konventionens bestånd göras. Det är ju alldeles uppenbart, att då man är på det klara med den saken, kan man icke skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall taga den saken under övervägande.

Nu säger motionären, att han för sin del icke är så på det klara med den saken. Utskottet i år liksom särskilda utskottet i fjol och lagutskottet tidigare samt för övrigt alla på detta område sakkunniga personer, speciellt vederbörande i socialstyrelsen, som tillsports, äro emellertid av samma mening som den jag här förut angivit; och detta borde väl vara av större betydelse än motionärens speciella mening.

Vidare vill motionären, att om »så icke befinnes vara förhållandet», d. v. s. om inga hinder i konventionen möta, skulle Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen vissa undantagsbestämmelser. Ja, detta faller ju på, att, såsom jag sagt, det icke är möjligt att göra sådana undantagsbestämmelser. Men så skulle man slutligen begära, att Kungl. Maj:t skulle tillse att konventioner om internationell civillagstiftning framdeles ej avslutas på så äventyrliga villkor. Det är väl klart, att icke kan Riksdagen gå till Kungl. Maj:t och säga det; det skulle ju vara detsamma som att Riksdagen sade, att den lag, som Riksdagen antog 1909, och som då antogs med mycket stor majoritet, fastän visserligen under ihärdigt motstånd från motionären, tillkom på grund av en konvention, som var avslutad på »äventyrliga villkor».

Mig synes det alldeles klart, att det icke går för sig att bifalla motionärens yrkande i denna punkt, och därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
undantag från
lagen om
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid
i vissa indu-
striella företag
m. m.*

(Forts.)

Angående
undantag från
lagen om
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid
i vissa indu-
striella företag
m. m.

(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Jag har låtit anteckna mig som reservant mot viss del av motiveringen, och jag skall be att få tala om varför.

För mig står det klart, att herr Lindhagen i sak har rätt i denna fråga. I likhet med herr Lindhagen kan jag icke komma ifrå, att lagen om förbud för kvinnors användande i arbete nattetid var ett misstag, och jag kan i likhet med honom ej underlåta att beklaga, att man icke åtminstone kunnat meddela undantagsbestämmelser i syfte att skydda de kvinnor, som redan när lagen trädde i kraft hade anställning, varmed var förenat nattarbete. Men å andra sidan har jag under den utskottsbehandling, detta ärende undergått, kommit till den uppfattningen, att Sveriges biträdande av Bernkonventionen angående kvinnligt nattarbete verkligen är ett rättsligt hinder för Sveriges statsmakter att meddela sådana undantag, oaktat det vore önskligt, att så kunde ske. Vidare har jag ansett, att ett sådant förslag som det av herr Lindhagen framlagda, att man skulle uttala sig för, att konventioner om internationell civillagstiftning framdeles ej avslutas på äventyrliga villkor, är alltför vagt och obestämt för att man egentligen skall kunna vänta sig någon nytta av det.

Jag har således icke kunnat biträda herr Lindhagens yrkande, men jag vill på samma gång säga, att jag anser därför icke, att denna motion varit utan sin nytta. Jag är övertygad om, att den gjort gott genom att den väckts. Den har i alla fall genom sin tillvaro utgjort en varning för framtiden, att man ser till, vartill man förbinder sig genom dylika konventioner.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Lindhagen: Den siste talaren hade en välvillig uppfattning om sakens innebörd, så jag har ingenting att säga om det. Men jag skall be att få erinra om, att herr Widén i sitt anförande underlät att yttra sig om motiveringen beträffande den av utskottet först framförda synpunkten. Han sade endast, att det var omöjligt att göra sådana undantagsbestämmelser.

Jag utvecklade närmare, varför man bör kunna få göra undantag, när det gäller att bereda förmån för människorna — och icke blott som nu för döda ting — och detta kan också sägas överensstämma med den princip, som uttalas i 16 § regeringsformen, där det förbjödes Konungen att någon fördärva eller fördärva låta. Därpå svarade herr Widén ingenting, och det var nog ganska klokt av honom, ty han hade säkert icke kunnat svara någonting.

Så framhöll vidare herr Widén, att Riksdagen naturligtvis icke kan gå och förklara, att en lagstiftning, som vi varit med om, är byggd på äventyrlig grund. Ja, det är ju ett slags politiskt rättshaveri, att aldrig erkänna ett misstag; det skulle vara någonting förskräckligt. Ja, sådan är politiken nu, men jag tycker, att vi skulle kunna resonera om annan slags politik, då det nu verkligen visat

sig, att denna lag varit till skada för många kvinnor. Det är exempelvis på det sättet, att det finnes många kvinnliga typografer, som aldrig kunna få tjänster; när de söka sådana, svarar man: ni få ju icke arbeta längre än till kl. 10. På det sättet blir det en hel del kvinnliga typografer, som icke kunna skaffa sig levebröd, och andra, som varit anställda långa tider, hotas med avsked, därför att de ej få användas någon gång, om det skulle behövas, i övertidsarbete efter kl. 10 på kvällarna. Man tycker, att de i sådant fall skulle kunna få dispens utav vederbörande, men lagen medgiver icke något sådant.

Om det nu emellertid visar sig, att det brister någonting i denna lagstiftning, vilket ju är mänskligt och vanligt, så bör man väl — det skall väl herr Widén kunna ge mig rätt uti — dock kunna få fästa uppmärksamheten på saken och bedja Kungl. Maj:t se till, att man för framtiden icke på detta sätt biträder konventioner, utan undviker dylika oriktigheter. På detta blir nog herr Widén också svaret skyldig, men jag anhåller i alla fall att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid förvarande punkt av herr Lindhagen avgivna reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Härefter föredrogs punkten 2); och yttrade därvid

Herr Lindhagen: Vid denna punkt finnes också fogad en reservation, och där äro fem utskottsledamöter antecknade såsom reservanter. Jag skall be att få säga några ord även om denna del av yrkandet.

Vi ha, som synes, i motionen yrkat, att »Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t ville behjerta angelägenheten att vid de internationella konferenserna om lagstadgat arbetarskydd måtte från svensk sida påkallas intresse även för männens hälsa och för frågornas lösning utan skillnad till kön, där ej sådan skillnad ligger i sakens ofrånkomliga natur.» Upphovet till den så kallade arbetarskyddslagstiftningen är att söka hos den internationella socialdemokratien, som på sina arbetarekongresser har uppställt dessa krav på sitt program. Det är den så kallade Internationalens program i arbetarskyddsfrågan, som har givit upphov till det arbete, som ägt rum i detta hänseende. Sedan har denna sak tagits om händer av vissa kongresser, dit det skickas regeringsombud och ombud för de så kallade föreningarna för arbetarskydd. Nu är det ganska beklagligt, tycker jag, att Internationalen eller den internationella socialdemokratien har ägnat en väl liten, ja — man skulle nästan kunna säga — ingen alls uppmärksamhet åt detta arbete, som dock är åstad-

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.
(Forts.)

Angående
undantag från
lagen om
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid
i vissa indu-
striella företag
m. m.

(Forts.)

kommet på grund av dess påtryckningar, och följden har blivit, att detta arbete har fått sköta sig självt och att man icke övat någon kritik på detsamma. Emellertid är det enligt min uppfattning mycket viktigt, att Internationalen verkligen synar detta arbete, som bedrivits av regeringarna på grundvalen av de internationella arbetarekongressernas beslut.

I dessa kongressers beslut finnas upptagna kraven på: åtta timmars arbetsdag, söndagsvila eller, som det heter, oavbruten vila i 36 timmar en gång i veckan, vidare borttagandet av nattarbetet, där det ej måste äga rum av tekniska skäl eller i den allmänna välfärdens intresse. På samma gång är det också uttryckligen betonat — det skedde i sista kongressens beslut 1910 — att denna lagstiftning borde vidtagas »utan skillnad till kön», och vidare har det i resolutionerna särskilt framhållits, att man måste oavlatligen arbeta för, att dessa frågor icke försumpas, utan att man ser till, att regeringarna göra sin plikt. De socialdemokratiska representanterna i parlamenten uppmanas att se till, att vederbörande icke för mycket sacka av i detta arbete.

Nu är det emellertid som sagt så, att dessa regeringskongresser fått hållas ensamma, för sig själva, utan någon kritik. Härigenom ha de blivit väl ensidiga, vilket naturligtvis icke är lämpligt, på samma gång jag dock måste erkänna, att dessa frågor icke kunna lösas på ett bryskt sätt utan måste tagas med lämpor, vilket ligger i sakens natur. Det har emellertid inträffat, att man beträffande begränsningen av arbetstiden för män och kvinnor, varom det talas i dessa internationella kongressbeslut, i regeringskongresserna slagit in på den bogen i alldeles övervägande grad, att frågan bör lösas först för kvinnorna och sedan för männen. Man håller sålunda företrädesvis på med kvinnoskyddslagstiftning, och det första steget har varit nattarbetslagen, som gäller endast för kvinnorna. Det är tydligt, att kvinnorna i vår tid måste söka arbete inom industrien, och när män och kvinnor sålunda äro anställda på samma fabrik, blir kvinnornas arbetskraft på grund av dessa särskilda bestämmelser, som gälla dem, mindre begärlig, och det har visat sig svårare för dem att utstå konkurrensen än förr med männen. Nu har ju denna särskilda lag om kvinnornas nattarbete antagits en gång, och jag har icke varit motståndare till lagen eller ansett, att den aldrig borde ha antagits. Men jag håller före, att man borde ha lagstiftat i samma sak för både män och kvinnor på en gång. Det är också ganska karaktäristiskt att se hurusom, när denna fråga samma år, 1909, förelades i Finland, Norge och Sverige, alla regeringspropositioner voro avfattade så, att de endast gällde kvinnornas nattarbete. Här i Sverige, där kvinnans rösträtt ännu icke var något, som man behövde hysa farhågor för, utan var synnerligen långt avlägsen, gick saken med pukor och trumpeter igenom i Andra kamaren. I Norge däremot, där man dock hade kvinnlig rösträtt nyligen antagen, delade sig meningarna inom stortinget i två lika starka

hälfter. Men i Finland, där det fanns icke blott politisk rösträtt för kvinnor, utan kvinnor även sutto i parlamentet, förklarade vederbörande utskott: Vad är detta för dumheter; nattarbete är väl skadligt både för män och för kvinnor, och det blir dessutom svårt för kvinnorna, om det skulle bli olikhet härutinnan på föreslaget sätt. Därför föreslog man en begränsning av nattarbetet både för män och kvinnor, och detta förslag gick så gått som enhälligt igenom i lantdagen. Där ser man, att när folket är allsidigt representerat, får man den rätta lösningen av frågorna, men när det finns en ensidig representation, blir det ensidigheter, som man får kämpa emot.

Nu ha regeringskongresserna, som sitta inne med den uppfattningen, att kvinnorna skola komma först, genomdrivit en nattarbetslag för kvinnorna ensamma. Och man ämnar fortsätta på samma väg. 1910 beslöts sålunda i Lugano, att nästa steg skulle vara fastställandet av en normalarbetsdag endast för kvinnor. Blir det så, måste emellertid, det kan man tänka sig, uppstå ytterligare svårigheter för kvinnorna att få anställning på sådana platser, där det användes både män och kvinnor i arbetet, då kvinnorna endast få arbeta på viss tid, men mannen hur länge som helst. Nästa steg på samma väg togs på kongressen i Zürich. Där föreslogs, att typografer icke skulle få vara kvinnor, därför att nu också detta yrke skulle vara särskilt skadligt för dem och speciellt såsom eventuella barnaföderskor. Man var emellertid icke säker på denna sak utan beslöt att låta den undersökas till nästa kongress. Och »tills vidare ha alltså de kvinnliga typograferna lugn», såsom den danska inspektrisen fru Arenholt ironiskt säger, då hon återgiver denna episod från kongressen. Men dessutom föreslogs inrättandet av en så kallad engelsk vecka, det vill säga att arbetet skall sluta tidigt på lördagarne och helgdagsaftnarne, men även detta skulle endast gälla för barn och kvinnor, icke för vuxna män. Här i Sverige är som bekant i alla fall denna sak på enskild väg till stor del genomförd, ehuru det därvid naturligtvis icke ordnats så, att männen skola vara uteslutna. Men denna konferens har beslutat uttala önskvärdheten av att denna sak måtte genomföras endast för kvinnor. Den ovannämnda danska inspektrisen, som avgivit en berättelse om konferensens förhandlingar, sökte i den kommission för social lagstiftning, där hon var insatt såsom ensam kvinna, förklara, varför det vore nödvändigt att i sådana frågor få en lösning efter programmet: först barn, så ungdom, så vuxna personer, och icke efter programmet: först barn, sedan unga personer, så kvinnor och sist män, eller med andra ord varför man borde lagstifta för män och kvinnor på en gång, »men», säger hon, »mina ord funno absolut ingen tillslutning i kommissionen, som uteslutande bestod av ivriga, ja, nästan fanatiska kvinnoskyddsmän.»

I min motion har jag uttalat den meningen, att det väl icke är riktigt, att dessa regeringskonferenser på detta sätt behandla saken, vilket dessutom icke överensstämmer med de internationella arbetare-

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.

(Forts.)

Angående
undantag från
lagen om
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid
i vissa indu-
striella företag
m. m.

(Forts.)

kongressernas beslut, där man uttryckligen framhållit, att lösningen av dessa frågor bör ske utan skillnad till kön.

Nu ha emellertid de tre personer, som varit representanter för den svenska regeringen vid kongressen i Zürich, generaldirektör Lagerheim, socialstyrelsens chef, herr Elmqvist, och herr Marcus, som också är anställd hos socialstyrelsen, i en till pressen insänd inlaga i viss mån sökt bemöta min framställning. Emellertid finner man där i själva verket ett medgivande i denna sak. De framhålla visserligen, att i vissa speciella branscher, där man söker begränsa arbetet, bestämmelserna i denna riktning ha giltighet för både män och kvinnor, såsom i tändsticksindustrien, där användandet av vit fosfor varit till skada. Där har man sökt förekomma denna skada, men icke genom inskränkning i tiden utan genom omläggning av arbetsmetoderna, vilket skulle gälla både för män och kvinnor. Vidare räkna de upp även andra sådana fall. Men därpå säga de — och det är det viktiga: »Det är sant, att den internationella lagstiftning, som nu närmast planeras av föreningen» — d. v. s. denna förening för arbetarskydd — »och vilken torde bli föremål för avgörande konferenser under åren 1913 och 1914, avser skydd allenast för minderåriga och för kvinnor. Men det vill förefalla, som om det undgått motionären, att den fråga, för vilken man *sedan*» — det vill säga när man först genomfört allt det där för kvinnorna ensamma, som tar en lång tid bara det — »först av alla kommer att söka åstadkomma en lösning på den internationella överenskommelsens väg, är frågan om skiftarbetets anordning, det vill säga det mest betydelsefulla spörsmålet för en reglering just av männens nattarbete.» Och så framhålla de, att vad de syfta på, är företag med så kallade oavbruten drift. Vad innehåller nu arbetarpartiets program om den saken? Jo, där uttalas önskvärdheten av ett förbud mot nattarbete, där det icke är av tekniska skäl eller av allmänna välfärdens intresse oundgängligen påkallat. Man ser sålunda, att man icke ens, sedan man löst nattarbetsfrågan för kvinnorna, skall komma in på en principiell lösning av frågan om männens nattarbete, utan endast för de fall, där detta av tekniska skäl måste äga rum, skall man ingå på att lösa frågan om skiftesfördelningen, vilket i och för sig är en ofantligt viktig sak, men som i alla fall ju icke är detsamma som att lösa nattarbetsfrågan. Därtill kommer, att denna ordning med frågan kan ha den verkan, att den visst icke är ägnad att inskränka männens nattarbete, utan tvärt om i vissa fall uppmuntrar det. Det är nämligen mycket olika, om man förordar: När nattarbete äger rum, skall det ordnas med skift, eller om man säger: Nattarbete får icke äga rum annat än där det är alldeles nödvändigt, och där det är nödvändigt, skall det ordnas med skift. Det är sålunda fullständigt olika paroller, och detta visar, hur oriktigt man fullföljt saken, när man tagit upp frågan om kvinnornas arbete i dess helhet, men däremot, när man kommer med frågan om männens nattarbete, skjuter fram den till en tidpunkt långt i tiden, efter det att kvinnorna fått sina

frågor lösta. Då först skall man ta upp även frågan om männens nattarbete och lösa den, men ej på det sätt, som det socialdemokratiska programmet uttalar önskemål om, utan man förklarar, att nattarbetsprincipen lägga vi oss icke i, utan syssla endast med frågan om anordnande av arbetsskift i de fall, där nattarbete faktiskt pågår oavbrutet. Sålunda blir männens nattarbetsfråga undanskjuten alldeles ofantligt.

De tre regeringsombudens framställning i pressen bestyrker sålunda i mycket hög grad vad min motion innehåller. Men dessutom har den bestyrkt — vad motionären icke tänkt bestrida — att de haft intresse för frågan om männens arbete i vissa periferiska saker, och att de också haft intresse för att någon gång i tiden vilja lösa hela detta stora problem.

Under sådana förhållanden skulle man kunna tycka, att klämman i motionen blivit för kategorisk, varför jag, herr talman, skall be att få yrka bifall till reservationen, men med en ändring i mitten på stycket, att i stället för orden »från svensk sida påkallas intresse etc.» bör stå »från svensk sida påkallas större intresse än som skett» även för männens hälsa och för frågornas lösning utan skillnad till kön, där ej sådan skillnad ligger i sakens ofrånkomliga natur.

Med den förändringen skall jag sålunda be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Om vi se på reservantens yrkande i denna del, även efter den ändring, som nu gjorts — ty den betyder efter mitt förmenande icke så särdeles mycket — kan man ju tycka litet var det vara riktigt, att vid de konferenser, där det gäller att på internationell väg lösa arbetarskyddsfrågor, intresse även bör visas för männens hälsa, och att en lösning bör ske utan skillnad till kön, därest en sådan skillnad icke ligger i sakens ofrånkomliga natur. Ja, det tycker man, som sagt, att man skulle kunna vara med på. — Det beror dock på vilken mening man inlägger i dessa ord. Motionären inlägger nog den meningen, att man icke alls får lagstifta särskilt för kvinnor, utan att det alltid och allestädes skall vara en lagstiftning för män och kvinnor på en gång och i samma omfattning. När han går så långt, torde man dock icke kunna följa honom. I vissa fall är det nog lämpligt att kvinnorna beredas ett alldeles särskilt skydd. — Men nu är det nog icke detta det egentligen är fråga om. Utan man får nog lov att se det ifrågavarande yrkandet i det sammanhang, hvori det framkommit i år, likasom föregående år, då detsamma i hufvudsak varit framme. Det är nämligen så, att motionären alltid kämpat emot den lagstiftning, som vi talat om i första punkten, nämligen lagstiftningen om kvinnornas nattarbete. Den stred motionären emot mycket ivrigt, när den lades fram, fastän den antogs med betydande majoritet, och han har sedermera hållit på att strida däremot hela tiden. Nu är det hans mening, att Riksdagen skall skriva och desavouera våra

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag

m. m.
(Forts.)

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.

(Forts.)

underhandlare, som på den internationella kongress, där bestämmelserna preliminärt fastslogos, kunde vara med om desamma. Det är detta, som ligger i yrkandet. Det bör, synes mig, icke vara anledning för dem, som verkligen varit anhängare till nattarbetslagen — vilket jag för min del varit och vilket Riksdagens majoritet varit, både Första och Andra kammarens — det bör icke vara någon anledning, säger jag, för dem att skriva till Kungl. Maj:t om att det bör visas större intresse för männens hälsa än som skett. Uti en sådan skrivelse ligger uppenbarligen, att man aldrig skulle varit med på den lag, som Riksdagen antog. Man bör väl ändå icke skriva till Kungl. Maj:t om något sådant, även om man för övrigt kan tycka, att det icke är precis så oriktigt, vad som här omförmäles. Att det bör visas intresse för männens hälsa är ju för övrigt klart som dagen, och Kungl. Maj:t lär nog se till att det visas i den omfattning, som är lämpligt och möjligt. Det behöves man icke skriva till Kungl. Maj:t om. Att denna sats är fullkomligt riktig, är väl ock anledningen till att så pass många reservanter vid denna punkt finnas — tre från denna kammare och två från Första kammaren —; men man behöver väl ej skriva till Kungl. Maj:t och tala om för Kungl. Maj:t vad som är alldeles självklart, att Kungl. Maj:t inser ändå.

Dessutom sammanhänger härmed ett annat ärende, som vi behandlade härom kvällen. Då beslöt kammaren att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t skulle verkställa en allsidig utredning rörande nattarbetet för män och, därest utredningen kunde ge anledning därtill, taga initiativ till eller biträda en internationell lagstiftning i ämnet. I själva verket är väl det i huvudsak detsamma, som skulle bli va det praktiska resultatet av denna begärda skrivelse och då skulle kammaren hava fattat beslut om saken två gånger. Det synes mig vara olämpligt och egendomligt, att kammaren, sedan den beslutat en skrivelse av sådant innehåll, som härom kvällen, skulle nu taga upp igen frågan om männens nattarbete, och besluta, visserligen icke precis om den saken, utan om något slags instruktion för våra underhandlare, som skulle gå ut på ungefär detsamma. För övrigt synes mig skrivelseförslaget vara så allmänt hållet, att det knappast såsom instruktion kan vara ägnat att leda till något som helst resultat. — Ett absolut skäl för mig att icke vara med om denna skrivelse är emellertid att däruti skulle ligga ett underkännande av den lag, som vi antogo år 1909, vartill — såvitt jag förstår — icke föreligger något som helst skäl.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i See: Såsom av betänkandet synes är jag antecknad såsom reservant, och jag vill blott med några ord förklara anledningen därtill. Saken är nämligen den, att jag mycket varmt intresserar mig för föreliggande spörsmål, nämligen att någonting måste göras för att så mycket som möjligt inskränka nattarbetet,

även i vad det gäller männen, och har även den uppfattningen, att det varit lyckligast om denna fråga blivit löst på en gång, både vad beträffar männens och kvinnornas nattarbete. Nu har utskottets ärade ordförande nyss nämnt, att lagutskottet tillstyrkt och att Riksdagen nyligen fattat beslut i liknande ämne. För mitt vidkommande förhåller det sig så, att jag icke var i tillfälle att deltaga vid det ärendets behandling inom lagutskottet. Då åter föreliggande fråga förekom, var jag med, och på grund av mitt intresse för saken röstade jag för denna motion och följden blev, att jag måste reservera mig. Det kan ju icke bli mer än en opinionsyttring från min sida för mitt varma intresse för denna sak. Därför befinner jag mig på den plats jag gör i detta betänkande och instämmer sålunda i reservanternas yrkande.

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.

(Forts.)

Herr Lindqvist i Stockholm: Den föreliggande motionen har inom Riksdagen framkallat diskussioner rörande det internationella arbetet för lagstadgat arbetarskydd. Det har framgått också av den inlaga, som de svenska ombuden vid de internationella konferenserna låtit införa i pressen med anledning av herr Lindhagens motion, liksom av diskussionen här såväl i dag som i lördags kväll, att man nu kommit in på den frågan och får lov att reda ut det sakförhållandet huru vi ha det ordnat med det internationella arbetet på detta område. Jag vill för min del ingalunda giva uttryck åt någon annan uppfattning än att de högst förtjänstfulla män, som hittills deltagit i dessa konferenser å Sveriges vägnar otvivelaktigt handlat på ett insiktsfullt sätt och efter den uppfattning, de varit besjälade utav. Det synes också av den verksamhet, som redan utförts på detta område, att ifrån deras sida nedlagts ett gott arbete. Men det är nog tänkbart, att det ändock befinnes vara någon brist i denna representation. Ty säkert är väl, att, huru förtjänstfulla dessa personer i allmänhet än äro, som deltagit uti sagda konferenser, så, när det rör sig om frågor där man — så att säga — måste hava direkt känning med det levande livet, denna känning hittills i vissa avseenden saknats. Bättre skulle vara om denna representation vore så sammansatt, att vid dessa konferenser funnes ombud ifrån arbetare och arbetsgivare, i synnerhet då det gäller spörsmål, som direkt beröra dessa parters förhållanden. Jag tror sålunda, att det vore fördelaktigt, om vid fortsatt verksamhet en förändring härutinnan gjordes; och jag tror också, att det finnes utsikter, att det skall komma att äga rum.

Emellertid yttrade lagutskottets ärade ordförande, att om kam-maren här i dag bifaller den föreliggande reservationen, har kam-maren två gånger fattat ungefär enahanda beslut, då vi nämligen i lördags godkände en skrivelse om männens nattarbete. Jag ber då att få erinra om, att häri ligger just någonting annat. Det ligger ett krav på att dessa konferenser skola särskilt ägna sig åt spörsmålet om männens *hälsa*. Detta kan ju bevakas icke allenast genom

Angående
undantag från
lagen om
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid
i vissa indu-
striella företag
m. m.

(Forts.)

inskränkning i arbetstiden utan även på annat sätt. Och i detta avseende skall jag be att få erinra om att det internationella arbetet för lagstadgat arbetarskydd hittills åstadkommit två konventioner. Den ena går ut på en hemställen till de olika länderna att besluta utfärdande av förbud mot tillverkning av tändstickor med vit fosfor. Den andra konventionen innehåller förslag om förbud mot kvinnors nattarbete. Huru har man nu här i Sverige ställt sig till dessa två hittills beslutade konventioner? Jo, den sistnämnda har af Sverige antagits, nämligen den om förbud mot kvinnors nattarbete. Men såsom vi hört under varje år, sedan den lagen antogs, råder även här i riksdagen ganska tvistiga meningar om nyttan av detta förbud, som ju gäller enbart kvinnor. Den andra konventionen återigen, som avser att skydda en stor grupp arbetares hälsa, har icke Sverige antagit. Här har Sverige alltså gått sin egen väg och ställt sig på sidan av denna konventions förslag. Nu är att märka, att det knappast finnes inom den industriella tillverkningen någonting farligare i hälsoavseende än att handskas med vit fosfor. Den ohyggliga sjukdom, som just följer därmed, nämligen fosfornekros, är en av de hemskaste, man kan tänka sig. Nu har visserligen sagts, att man vidtagit anordningar för att sjukdomen ändock skulle hävas eller åtminstone icke vidare utbreda sig, och att sålunda man skulle kunna känna sig tryggad. Det är dock det märkliga, att det är förbjudet att sälja dessa tändstickor i Sverige, men tillåtet att tillverka dem med denna fosfor för export; och Sverige har — såsom sagts — icke gått med på förbud, ehuru sådant begärts ifrån den internationella konferensen. Skulden ligger kanske icke alltid hos dem, som deltagit på dessa kongresser för att förbereda dessa konventioner, utan den kan också ligga hos landet självt och hos den lagstiftande församling, som ena gången går åt det ena hållet och andra gången åt det andra.

Jag tror, att man beträffande dessa båda frågor kan säga, att man här i Sverige kommit litet på sned med avseende å deras slutförande.

Jag anser för min del, att det vore högst välbetänt, om Andra kammaren här i dag bifölle den reservation, som nu föreligger, och då det förefaller mig, som om den i viss mån förbättrats genom den ändring, som herr Lindhagen nu föreslagit, skall jag tillåta mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen med den av herr Lindhagen sålunda föreslagna ändringen.

Herr *Branting* instämde häruti.

Herr Lindhagen: Den föregående talaren har utförligt utvecklade detta ämne, och jag skall därför nu endast be att få tillägga ett par ord med anledning av herr Widéns senaste anförande. I detta varnade herr Widén kammaren även i denna punkt för att fatta ett beslut, som ej kunde innebära ett rättshaveri i fråga om den ståndpunkt, som kammaren intog, när förbud mot kvinnligt natt-

arbete här beslutades. Herr Widén sade, att ett bifall till reservanternas yrkande innebure ett klander av kammarens beslut i sistnämnda fråga. Detta hindrar emellertid icke, att det kan vara så, att man förut haft en i viss mån oriktig uppfattning i denna sak. Det är dock för övrigt nu fråga om något mycket mera i detta fall. När kammaren år 1909 antog lagen om kvinnors nattarbete, befunno vi oss i ett så kallat nödläge; det gällde då att antaga eller förkasta ett fullbordat faktum, som tillkommit efter mycket arbete. Jag undrar däremot, om kammaren vill vara med om att uppmuntra nya konventioner i samma ensidiga riktning, såsom exempelvis om den så kallade engelska veckan, om normalarbetsdag, allt endast för kvinnor o. s. v. Jag tror i alla händelser, att den minoritet, som år 1909 röstade för, att frågan borde lösas samtidigt för bägge könen, skulle ha blivit vida större, om kammaren ställts inför sådana perspektiv.

Det är vidare alldeles oriktigt, att, såsom herr Widén yttrade, ett beslut i enlighet med reservationen skulle innebära detsamma som det beslut, vi häromdagen fattade i fråga om nattarbete. Herr Lindqvist har ju redan erinrat om, att det gäller nu även andra saker, och jag vill fästa herr Widéns uppmärksamhet på, att dessa andra saker, som sålunda tillkommit, är speciellt frågan om en normalarbetsdag för kvinnor samt frågan om införande av den så kallade engelska veckan för kvinnor, men om dessa båda saker ha vi väl i all rimlighets namn icke fattat något beslut förra lördagen.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Vad beträffar det anförande, som herr Lindqvist här nyss höll, kan jag icke finna annat, än att det skulle med fullt lika fog kunna ha hållits för att motivera, att man icke bör skriva till Kungl. Maj:t på sätt, som här föreslagits. Av anförandet i fråga framgick nämligen, såvitt jag kan förstå, att de underhandlare, som vi haft, skött sitt kall till belåtenhet och att den enda anledning till missbelåtenhet, som här kunde förefinnas, icke vore det sätt, varpå dessa underhandlare skött sig, utan den omständigheten, att en arbetarrepresentant borde vara med vid konferenserna, men att så ej varit fallet. Därutinnan kan jag instämma med honom, då även jag anser, att detta vore mycket lämpligt, och, såsom han upplyste, torde det också vara möjligt, att saken ordnas så. Men då ligger ju häri i alla händelser icke något skäl att skriva.

Herr Lindqvist talade huvudsakligen om, att vi här i Sverige icke hade godtagit den överenskommelse om skydd mot den vita fosfors användande och skadan av densamma, vilken överenskommelse antagits på en dylik konferens. Men det är ju icke underhandlarnas fel i någon den allra ringaste mån, att den saken icke gått, såsom man tänkt sig; de ha ju för sin del varit med om förslaget rörande nämnda fråga.

Det föreligger enligt min mening icke någon anledning alls att skriva till Kungl. Maj:t om denna sak. Om det här gällde — vilket

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.

(Forts.)

Angående undantag från lagen om förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag m. m.

(Forts.)

nu icke är fallet — att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas till arbetarnas skydd i det ena eller andra hänseendet, då vore det en annan sak. Men det är, som sagt, enligt reservanternas mening icke detta, som man här skulle skriva om, utan vad man här skulle göra vore att giva något slags instruktion för Kungl. Maj:t vid utseende av underhandlare, att de bleve så valda, att de tänkte även på männens hälsa och såge till, att dessa arbetarskyddsfrågor löstes utan skillnad till kön. Detta synes mig icke alls motiverat av herr Lindqvists anförande. Huvudsaken här är i alla fall det, att motionären velat få fram ett uttalande om att lagen av år 1909 om kvinnors nattarbete grundade sig på en missuppfattning hos våra underhandlare, vilka uteslutande tänkte på kvinnornas hälsa och icke även på männens. Det är detta, som motionären avser att man här skulle uttala, och det synes mig vara ett uttalande, som Andra kammaren och Riksdagen icke har den ringaste anledning att vara med om.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindqvist i Stockholm: Lagutskottets ärade ordförande har uppkallat mig att lämna en upplysning, som jag glömde i mitt anförande, när jag nyss hade ordet. Jag ämnade då framlägga ett, som det synes mig, mycket vägande skäl för, att Riksdagen bör göra ett uttalande uti nu ifrågavarande riktning, nämligen det skälet, att det naturligtvis bör finnas några direktiv för ombuden vid dessa internationella konferenser, efter vilka direktiv de ha att handla. Jag har på annat håll varit med om att diskutera den frågan, och då har det spörsmålet uppstått: Varifrån skola dessa direktiv komma? Skall Kungl. Maj:t ge direktiven, då ombuden utses, eller skola dessa ombud resa till de internationella konferenserna med fullmakt in blanko, så att de efter eget sinne kunna taga upp vilka frågor som helst, eller skola båda dessa utvägar helt eller delvis användas? Nog förefaller det mig vara det allra säkraste, om Riksdagen i dylika ärenden, när de här komma på tal till följd av väckta motioner, gör sina uttalanden. Då får man de säkraste direktiven att hålla sig till, och då vet såväl ombuden som Kungl. Maj:t vad svenska Riksdagen vill i detta avseende och vilka önskemål, som den härvidlag hyser. Det synes mig därför, som det vore ytterst angeläget, att Andra kammaren redan nu gör detta uttalande, och det bleve ett värdefullt direktiv för det fortsatta arbetet på detta område.

Herr Widén: Ja, herr talman, det är icke fråga om, att det icke kan vara lämpligt, att direktiv gives för våra underhandlare i sådana frågor som det här gäller. Dessa direktiv böra ju givas av Kungl. Maj:t, men jag är även med om, att det icke heller kan vara olämpligt, att Riksdagen gör uttalanden i sådan riktning, om den finner sig ha anledning därtill. Det får jag dock säga, att vad den nu ifrågasatta skrivelsen än kunde vara till för nytta; som ett dylikt direktiv ägnar den sig dock enligt mitt förmenande icke i någon mån.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Lindhagen under överläggningen gjorda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Widén, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren, med avslag å lagutskottets hemställan i punkten 2) av utskottets förevarande utlåtande nr 20, bifaller det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 91 ja, men 107 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Vid nu skedd föredragning av Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av herr Starbäcks motion, nr 229, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kungl. Djurgårdens bevarande i största möjliga utsträckning såsom naturlig park, begärdes ordet av

Angående kungl. Djurgårdens bevarande såsom naturlig park.

Herr Lindhagen, som yttrade: Jag skall be att på Stockholms stads vägnar få framföra ett alldeles särskilt tack till herr Starbäck, för att han tagit upp denna sak. Det kan synas, som om det rätteligen borde vara vi stockholmare, som skulle gjort det, men då vi nu underlåtit det, är det en tillfredsställelse, att frågan i alla fall kommit fram, ty den är för Stockholm av oerhört stor betydelse och därmed medelbart även för hela landet, och ur principiell synpunkt är frågan av den största räckvidd. Jag vill dock nämna, att vi Stockholmsrepresentanter, som även tillhöra stadsfullmäktige, ha icke varit fränmande för denna fråga. Stadsfullmäktige ha nämligen för åtskilliga år sedan avlåtit en skrivelse till Kungl. Maj:t angående bland annat just denna sak, och vid flere olika tillfällen har den även varit på tal inom stadsfullmäktige, och även här i riksdagen ha vi framfört dessa synpunkter och likaledes motionerat i ämnet. Då nämligen frågan om förläggningen av tekniska högsko-

*Angående
kungl. Djur-
gårdens be-
varande såsom
naturlig park.
(Forts.)*

lans lokaler just på den plats, som utgör den naturligaste och mest tilltalande inkörsporten till ett parkområde å norra Djurgården, var före, motionerade hela Stockholmsbänken, att då området där bakom borde avsättas till folkpark tekniska högskolan måtte förläggas på annat ställe. Såvitt jag vet, var det emellertid ingen ledamot av statsutskottet, som vare sig då eller följande gången frågan var före behjärtade dessa synpunkter. Emellertid ha vi alltid trott, att frågan skulle komma upp samtidigt med att den stora regleringen av norra Djurgården en gång kommer fram och att Kungl. Maj:t då skulle fästa uppmärksamheten på saken, särskilt med hänsyn till stadsfullmäktiges påpekande av densamma. Jag erkänner, att saken hade då kanske icke alls fått samma aktualitet, som den nu fått genom att uttagas alldeles fristående såsom en stor och viktig principfråga. Som sagt, huvudstaden särskildt är herr Starbäck synnerligen tacksam för detta behjärtansvärda initiativ.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 11.

*Angående
kreaturstrans-
porter vid
statens järn-
vägar.*

Härefter föredrogs Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av herr Gustafssons i Brånsta motion, nr 230, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättring av förhållandena vid kreaturstransporter vid statens järnvägar; och yttrade därvid:

Herr Gustafsson i Brånsta: Herr talman, mina herrar! I föreliggande av mig väckta motion föreslås förbättrade anordningar vid kreaturstransporter dels i djurskyddsvänligt syfte och dels till förmån för de dessa transporter åtföljande vårdarna. Det förstnämnda syftet har kungl. järnvägsstyrelsen genom upprättande av förslag till ny trafikstadga sökt att tillmötesgå, och då såväl utskottet som styrelsen för svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund icke haft något egentligt att anmärka mot dessa nya bestämmelser vill jag innan dessa bestämmelser blifvit praktiskt prövade icke angående dem yttra mig i annan mån, än att jag uttrycker min tillfredsställelse över, att de i motionen uttalade önskemålen vunnit beaktande.

På grund av de synnerligen stora obehag och svårigheter, som ett ständigt vistande i en kreatursvagn under en lång järnvägsresa medför, har jag uttalat önskvärdheten av att för vårdarna inrättades en avskild plats med ingång åt vagnen, så att han kunde ha tillsyn över djuren, men icke ständigt behöfve vistas inne hos desamma. Härom har kungl. järnvägsstyrelsen i avgiven förklaring yttrat: »Vill avsändaren sörja för vårdarens större bekvämlighet under färd i djurtransportvagn, har han möjlighet därtill genom att i vagnen

ej inlasta flera djur, än att vårdaren erhåller särskild plats i vagnen.» Med det sätt, som nu användes för inlastning av nötkreatur, skulle av en sådan anordning dock uppstå den olägenhet, att djuren skulle lida mera vid vagnsväxlingar, då vagnen ej vore så fullastad, att de hade stöd av varandra, utan att vårdaren likväl kunde skyddas för det obehag, som är förenat med ett längre vistande i en dylik vagn. Att även kungl. järnvägsstyrelsen anser vårdarens ställning nästan odräglig, framgår av den i förslag till ny trafikstadga införda bestämmelsen, att efter medgivande av tågchefhavare kan vårdare under vissa förutsättningar få åka i tredje klass personvagn. Genom denna bestämmelse kan naturligtvis vårdaren få det mycket bättre och bekvämare, än jag ens vågat föreslå, men han är också därigenom alldeles avskild från sin uppgift såsom vårdare. Ett praktiskt utnyttjande av denna bestämmelse är därför beroende på, huruvida tågchefhavaren kan anses kompetent att avgöra, när djuren äro i behov av vårdarens tillsyn. En mycket vanlig anledning till missöden och olyckor i en kreatursvagn är t. ex., att något djur tröttnar och lägger sig, varvid de närmast stående ha benägenhet att falla över detsamma. Jag tror, att det även för en mycket förutseende konduktör kan ställa sig svårt att på förhand avgöra, när en sådan eventualitet komme att inträffa, och därför har jag ansett, att det vore bättre, att vårdaren har en avskild plats, så anbringad, att han därifrån kunde ha tillsyn över djuren samt vid behov komma in till desamma.

Det är också med synnerlig tillfredsställelse jag funnit, att utskottet delar denna min uppfattning då det yttrar: »Vad nu först angår motionärens önskemål beträffande djurvårdaren, synes även utskottet, att genom vårdarens tillgång till en avskild plats i transportvagnen ändamålet med vårdarens medföljande bättre uppfylls — på samma gång som en något så när dräglig resa beredes honom — än genom i stadgeförslaget honom medgiven rätt att i vissa fall färdas i tredje klass personvagn. Vårdaren bör naturligtvis så mycket som möjligt vara till hands i kreatursvagnen för att övervaka transporten, och tillgång för honom till en av motionären åsyftad avbalkning synes utskottet önskvärd. De av järnvägsstyrelsen anförda ekonomiska skäl, som tala mot en dylik anordning såsom obligatorisk, anser utskottet emellertid tungt vägande, men i den mån vagnar med för sitt speciella ändamål ej använda bromskupéer med tillträde från transportvagnen kunna tillhandahållas för kreaturstransporter, är det enligt utskottets förmenande lämpligt, att så sker. Att lyse bör finnas i vagnen vid dylika transporter, anser utskottet vara självfallet.» Kungl. järnvägsstyrelsen har emot denna anordning invänt, att den skulle inkräkta på vagnens utrymme och även medföra kostnader. Vid ordnande av persontrafiken har dock järnvägsstyrelsen vidtagit anordningar, som inkräkta på utrymmet, och man har gjort detta endast med

Angående
kreaturstrans-
porter vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

Angående
kreaturstrans-
porter vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

hänsyn till de resandes behov. Man har därför vågat hoppas, att samma principer skulle kunna tillämpas även i detta fall.

Jag tillåter mig till sist att uttala den meningen, att det i ett avsevärt antal med bromskupé försedda kreatursvagnar skulle vara möjligt att bereda plats även för vårdarna, vare sig bromskupén användes för sitt egentliga ändamål eller icke. Det skulle vara mycket vunnet, om på detta sätt en drägligare tillvaro kunde beredas vårdarna i åtminstone några vagnar, dessa kunde då företrädesvis användas vid långväga transporter. Jag tror också, att det är ett beaktansvärt önskemål, att antalet av dylika med bromskupéer försedda kreatursvagnar ökas, ty oavsett möjligheten att där bereda plats även för kreatursvårdaren, så torde nog tillgodoseendet av det viktigaste av de i motionen uttalade önskemålen, nämligen kravet på en raskare transport av kreaturen, till stor del bero på, huruvida ett tillräckligt antal med bromskupéer försedda vagnar finnas att tillgå. I varje fall anser jag det dock vara ett billigt krav, att när kreatursvagnen är förenad med en lämplig bromskupé och denna icke är för sitt egentliga ändamål upptagen, det må vara vårdaren tillåtet att använda densamma. Kreatursvårdarens ställning är, som sagt, synnerligen obekvä, men medan vårdaren endast med svårighet kan uthärda resans vedermodor kan det hända att med kreatursvagnen följer en mycket bekväm bromskupé, som kanske går tom *men ändå hålles stängd för kreatursvårdaren*. Att sådant kan förekomma synes mig tämligen belysande för arten av det arbete, vederbörande nedlagt på att göra det drägligt för kreatursvårdaren. Då emellertid nu kungl. järnvägsstyrelsen redan i vissa fall sökt tillmötesgå de i motionen uttalade önskemålen, och sålunda skäl finnes att avvakta verkningarna av de nya bestämmelserna, innan andra åtgärder föreslås, och då därtill utskottet i de fall, där järnvägsstyrelsen ställt sig avvisande, synes dela min uppfattning såväl i fråga om önskvärdheten som ock i fråga om möjligheten att gå dessa önskingar till mötes, har jag, herr talman, intet yrkande att göra. Jag har dock velat begagna tillfället att uttala en önskan om, att järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t vid det fortsatta ordnandet av denna sak måtte visa verklig förståelse för de praktiska behovens krav, så att kreaturstransporterna må kunna bli ordnade på bästa möjliga sätt såväl för djuren som för trafikanterna.

Herr Jonsson i Hå: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma med föregående talare, men då jag har en livlig erfarenhet av vad det vill säga att transportera levande djur per järnväg, vill jag med några ord anteckna detta till protokollet, innan kammaren fattar sitt beslut.

Det är i avseende på transport av levande nötboskap, som jag särskilt vill understryka något som motionären har framhållit i sin motion, och som finnes återgivet i utlåtandet nederst på sid. 2, där det heter: »Vid transport av levande djur har även kravet på en

så skyndsamt transport som möjligt gjort sig allt mera gällande.» För att något belysa det berättigade i kravet på att en skyndsammare transport av levande djur måtte äga rum, skall jag be att få anföra ett exempel ur egen erfarenhet.

Sistlidna höst skulle jag sända en vagn nötboskap från Kilafors' järnvägsstation till Uppsala för att därifrån gå vidare på Uppsala—Enköpings järnväg till Navestabro station. Jag tänkte, att jag skulle kunna få sända en sådan vagn med ett av de två persontåg, som dagligen passera Kilafors' station, ett vid åttatiden på morgonen och det andra vid ettiden på dagen. Men då jag gjorde förfrågan härom vid Kilafors järnvägsstation, fick jag det svaret, att det icke kunde låta sig göra med andra villkor än att trafikinspektören först gav sitt medgivande därtill. Jag vände mig då telefonledes till trafikinspektörsexpeditionen i Söderhamn. Trafikinspektören träffade jag emellertid icke personligen, men jag talade med en kontorsskrivare, som gav mig den upplysningen, att det vore omöjligt att villfara min begäran. Jag gjorde åtskilliga invändningar, men förväges. Sedan upplystes mig, att ett så kallat matvarutåg skulle passera Kilafors' järnvägsstation fram på förmiddagen icke långt efter sedan första persontåget hade gått. Jag tänkte då, att det skulle vara möjligt att få en boskapsvagn med ett sådant tåg, och gjorde ytterligare förfrågan därom, men fick då det svar, att det icke kunde låta sig göra på den grund, att detta tåg icke gjorde något uppehåll i Kilafors, och det enda tåg, som jag då kunde få vagnen med, var ett godståg, som går från Kilafors' station något efter klockan 3 på eftermiddagen. Tåget kom till Krylbo sent på kvällen. Där stannade det, och vagnen fick stå kvar där tills på morgonen. Kreaturen kunde naturligtvis icke lossas ur vagnen, utan fingo stå kvar i vagnen och kunde icke få något annat till livs än vatten, ty att fodra kreatur i en vagn, som är fullastad, och där kreaturen ha stått så gott som hela dagen, är helt enkelt omöjligt. På morgonen fortsatte vagnen med godståg igen till Uppsala och kom till bestämmelseorten ungefärligen klockan 2 på dagen, alltså ett dygn efter sedan kreaturen blivit inlastade i Kilafors, de måste nämligen inlastas senast klockan 2 för att kunna komma med detta tåg.

Nu kan var och en lätt förstå skillnaden för kreaturen att följa med ett godståg, som gör uppehåll och växlar vid de allra flesta, om icke vid alla stationer, emot att få följa ett persontåg. Genom att vagnen måste följa godståget, fingo kreaturen stå i den ett helt dygn, i stället för att de, om de fått följa ett mera snabbgående tåg, skulle ha kommit till bestämmelseorten samma dag som de inlastades. Och jag kan tillägga, att jag varit med om kreaturtransporter, när det vid växlingar på stationerna blivit så våldsamma stötar, att djuren ramlat omkull och rullat om varandra i vagnen.

Emellertid vill jag icke ha sagt detta såsom något klander mot stationspersonalen i Kilafors eller emot trafikinspektionen i Söderhamn, utan jag har velat säga detta, för att det om möjligt skall

*Angående
kreaturtrans-
porter vid
statens järn-
vägar.*

(Forts.)

Angående
kreaturstrans-
porter vid
statens järn-
vägar.
(Forts.)

kunna bidraga till att vederbörande toge något mer hänsyn till kravet att, såvitt möjligt är, låta boskapsvagnar få följa mera snabbgående tåg.

Nu säger visserligen järnvägsstyrelsen i sitt utlåtande i bilaga 1, som är fogad till utskottsbetänkandet, på sid. 6 — jag skall be att få läsa upp dessa rader, de äro icke så många: »Emellertid befordras levande djur redan nu på längre avstånd med snabbgående s. k. fjärrgodståg, som framgå såväl dag som natt utan uppehåll på de mindre stationerna. För att erhålla förbindelse med dessa tåg från stationer, där tågen icke göra uppehåll, samt mellan stationer å längre avstånd, där dylika tåg icke framgå eller där de icke erbjuda lämpliga förbindelser med tåg å anslutande linjer, äro jämväl persontåg i enlighet med särskilda transportplaner upplåtna för transporterna. Även å kortare avstånd äro lättare persontåg upplåtna mellan stationer, där blandade eller godståg ej erbjuda lämpliga lägenheter.» Ja, jag tycker, att tillvägagångssättet gentemot mig i det fall, jag relaterat, icke riktigt stämmer överens med vad järnvägsstyrelsen anfört här. Jag antar, att den bestämmelse, som här åberopas, även var gällande sistlidne höst, och jag befarar ävenledes, att flera kunna få göra samma erfarenheter som jag.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr H age: Den föregående talaren har icke gjort något yrkande i denna fråga, men med anledning av de anmärkningar, som framstälts, skall jag likväl be att få säga några ord.

Som herrarne se, har utskottet motiverat sitt avslagsyrkande med en hänvisning till att hela frågan ligger under utredning, och att det föreligger ett förslag till ny trafikstadga. Om denna trafikstadga har av en föregående talare, herr Gustafsson i Brånsta, sagts, att den verkligen i många hänseenden tillmötesgår de krav, som ha framställts från djurskyddsvännernas sida, och särskilt har dessutom framhållits, att djurskyddsvännerna själva ha uttalat sig om denna trafikstadga på ett erkännande sätt. Det vore kanske lämpligt att här referera de nya bestämmelser, som förekomma i denna trafikstadga, vilka äro avsedda att förhindra djurplågeri. Men det skulle kanske ta alltför lång tid, och det finnes ju dessutom möjligheter för kammarens medlemmar att själva sätta sig in i saken genom att se igenom denna stadga, av vilken jag har ett exemplar här i min hand.

Nu har emellertid herr Gustafsson i Brånsta vänt sig mot förslaget särskilt i vad det avser bestämmelser angående *vårdarne*. Han säger, att vårdarnes krav borde tillgodoses på ett bättre sätt, och han låter bland annat förstå, att man skulle gå så långt, att man i varenda vagn, i vilken transporteras djur, borde åstadkomma särskilda så kallade vårdarekupéer. Som herrarne kunna förstå, skulle detta åstadkomma synnerligen stora utgifter för staten, i synnerhet som man helst måste tänka sig dessa vårdarekupéer för-

lundna med så kallade bromskupéer. Nu är förhållandet det, att av de vagnar, som äro nödvändiga för statens drift, behöves endast en mindre procent utgöras av bromsvagnar. Gör man nu bromsvagnar utav *alla* vagnar, åsamkar detta staten en stor onödig utgift, på samma gång en sådan förändring också skulle minska utrymmet i vagnarna. Därför har järnvägsstyrelsen i stället i det föreliggande förslaget tillgodosett vårdarnes behov så, att man föreslagit, att vårdarne skulle få tillfälle att sätta sig i tredje klass vagn under vissa tider. Emot detta invänder emellertid herr Gustafsson: Men detta kan ha synnerligen sorgliga följder med sig inne i djurtransportvagnarna: djuren kunna ramla omkull och rulla om varandra och ta skada på allehanda sätt. Häremot skall jag be att få visa på, att detta förslag, sådant det föreligger, talar om, att man skulle tillåta dessa vårdare gå in i personvagn endast *under vissa kortare sträckor*. Regeln är sålunda den, att man i allmänhet skall ha vårdarne inne i djurvagnarne för att tillse och lugna djuren, men att det på kortare sträckor bör vara tillfälle för dessa vårdare att komma in ett slag i tredje klass vagn. Detta tycker jag är ungefärligen ett riktigt avvägande mellan *å ena sidan* djurskyddskravet, ty djurskyddskravet går givetvis ut på, att vårdarna skola vara inne i vagnarna, och *å andra sidan* kravet på att vårdarne skola få det fördelaktigt, så att de icke jämt och ständigt behöva sitta i kreatursvagnarna. Förslaget innebär som sagt, efter min uppfattning ett synnerligen lämpligt avvägande mellan dessa båda krav, som stå emot varandra, och på det sättet tycker jag, att frågan vunnit en lämplig lösning i här föreliggande förslag.

Det har här också talats om den långsamma transporten av djur. Nu är händelsen den, att dessa långsamma transporter ibland kunna åstadkomma att djuren bli för lång tid i avsaknad av mat, varför i den nya trafikstadgan föreslagits vissa bestämmelser i syfte att råda bot härför. Dessutom föreslås vissa föreskrifter angående viss tid, inom vilken tid djuren måste vara utlämnade till vederbörande mottagare. Man har alltså velat försöka åstadkomma, att djuren icke, när de komma till mottagningsstationen, skola behöva stå där och svälta under en lång tid — det har ju påvisats med exempel, att så skett i vissa fall. Vidare har man även föreslagit vissa bestämmelser angående så kallade leveransfrist, det vill säga järnvägen åtager sig garantier, för att djuren komma fram inom viss tid.

Det är, som sagt, en hel del goda förslag i det föreliggande betänkandet till trafikstadga, vilket gör, att jag för min del tror, att vi kunna vara överens om, att förslaget är sådant, att det kommer att leda till bättre förhållanden, såväl för djur som för vårdare, när det en gång kommer till tillämpning.

Under sådana förhållanden tror jag, att vi med lugn kunna se saken lösas på sätt järnvägsstyrelsen föreslagit, och jag skall alltså be att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Vidare anfördes ej. Kammarern biföll utskottets hemställan.

Angående
kreaturstrans-
porter vid
statens järn-
vägar.

(Forts.)

§ 12.

Angående
 åläggande för
 arbetsgivare
 att vidtaga
 vissa åtgärder.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, angående herr Palmstiernas motion, nr 233, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åläggande för arbetsgivare vid vissa större arbetsföretag att till gagn för sina arbetare vidtaga i motionen ifrågasatta anordningar.

I en inom Andra kammaren väckt, till kammarens fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 233, hade herr Palmstierna hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt de inom civildepartementet den 19 januari 1912 för verkställande av utredning och avgivande av förslag till åtgärder med avseende å de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden tillkallade sakkunniga att taga i motionen berörda spörsmål under övervägande samt framkomma med de förslag, vartill en utredning i ärendet kunde föranleda.

Utskottet hemställer, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i vad mån beträffande vissa arbets- och levnadsförhållanden för lönearbetare vid särskilda större arbetsföretag åtgärder eller föreskrifter i uti motionen angivet syfte kunde vara erforderliga och lämpliga, samt, i den mån Riksdagens medverkan krävdes, för densamma framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Uti en vid utlatandet fogad reservation hade emellertid herr Lithander hemställt, att ifrågavarande motion ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Lithander: Anledningen till att jag reserverat mig i den föreliggande frågan är den, att jag icke kan finna annat, än att vi redan äga medel att tillgodose vad som med avseende på föreliggande fråga kan vara önskvärt och även medel att avhjälpa de missförhållanden, som möjligen kunna vara rådande. Jag vill framhålla, att dessa missförhållanden ha nog mer varit att fästa avseende vid förr än nu.

Motionären vill få en utredning till stånd, som skulle ange vägar till att förhindra tillströmning av arbetskraft. Därvid ber jag att få påvisa, att vi redan i den offentliga arbetsförmedlingen hava ett organ, som har så nära kännedom, som det är möjligt att få, både om tillgång och brist på arbetskraft.

Vidare önskar motionären få större trygghet beträffande bostadsförhållandena för de arbetare, som i motionen angives. Härvidlag ber jag att få påpeka, att yrkesfarelagen, som vi förra året antogo, i § 7 medger rätt för Kungl. Maj:t att i det fallet rätta möjligen

förekommande missförhållanden. Om det gäller statens egna arbeten, har givetvis Kungl. Maj:t tillfälle att föreskriva vad som är nödvändigt, och i fråga om de statens arbeten, som utföras genom entreprenörer, gäller sak samma. Även med avseende på enskilda arbetsgivare har Kungl. Maj:t enligt § 7 rätt att föreskriva behövliga anordningar.

*Angående
åläggande för
arbetsgivare
att vidtaga
vissa åtgärder.*

(Forts.)

Vidare har motionären önskat att livsmedelsförhållandena skulle bättre ordnas än hittills. Jag vill dock hemställa, om det kan vara lämpligt att i det fallet lagstifta. Det ligger väl i sakens natur och är tydligt och klart, att om över huvud taget arbete skall kunna äga rum ute i obygderna, så måste det sörjas för, att livsmedel stå till buds, vare sig detta överlåtes åt konkurrensen i den enskilda handeln, eller arbetsgivaren får på något sätt sörja i det hänseendet.

Vad som i 4 punkten av motionen yrkas på skulle bli föremål för utredning, är i vad mån kulturella åtgärder skulle kunna vidtagas till arbetarnes bästa. Beträffande statens arbeten framhålles emellertid i utskottets betänkande, att såväl järnvägsstyrelsens som vattenfallsstyrelsens anordningar härvidlag synas vara synnerligen bra, så att i det avseendet synes mig icke någon ytterligare utredning vara av nöden. Beträffande enskilda arbetsgivare kan det väl ändå icke vara skäl att på lagstiftningens väg föreskriva vad som bör göras, utan det torde även bli föremål för de strävanden, som i den riktningen ingalunda saknas. Några vägande skäl för att av den anledningen skriva till Kungl. Maj:t har jag för min del icke kunnat finna.

Ja, det är även en annan sak som i utskottets betänkande framhålles, nämligen att arbetarnes egna kooperativa strävanden torde böra understödjas av arbetsledningen. Med den uppfattning, jag har, rörande den kooperativa rörelsen, har jag icke heller i det avseendet kunnat förena mig med utskottet.

Jag ber, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till reservationen.

Herr Bäckström: Tidigare har för utskottet gång efter annan och senast i fjol förelagts frågor, nära besläktade med dem, som motionären här förelagt Riksdagen. Rörande arbets- och levnadsförhållanden vid vissa skogs- och flottningsarbeten pågår ju på grund av fjolårets beslut utredning, och detta är ju en fråga, som mycket nära berör de här i motionen åsyftade arbetena, nämligen arbetsföretag i obygderna och glest befolkade trakter. Utom de exempel motionären framdragit, har utskottet tänkt sig att de i motionen ifrågasatta åtgärderna skulle gälla också kanalbyggnader och mera omfattande utdickningsföretag, väganläggningar och därmed jämförliga arbeten.

Nu har ju den föregående ärade talaren som reservant sökt visa, att en utredning av den art, motionären önskar, knappast är behöflig. Men den, som är bosatt och haft sin verkningskrets i sådana trakter, där dylika arbeten förekomma, han vet, att missförhållan-

*Angående
åläggande för
arbetsgivare
att vidtaga
vissa åtgärder.*

(Forts.)

den verkligen förefinnas och hava förekommit. Det är icke, som herr Lithander framhöll, att de äro mindre vanliga. Arbetsförhållandena vid sådana företag, som motionären omnämner, äro mycket lika med de förhållanden, som skogs- och flottningsarbetarne få dragas med, och i många fall skulle ur praktiska livet kunna framdragas exempel, som visa, att en utredning här verkligen är behöfelig. Då herr Lithander anser den onödig, kan man, då man känner hans varma intresse för det praktiska livets mångskiftande problem, icke tänka annat, än att detta måste bero på, att herr Lithander icke känner till förhållandena på hithörande områden. Ty det är verkligen faror och svårigheter, som vår arbetarstäm får dragas med i vissa fall, vilka det måste finnas bot för, och därför måste en utredning komma till stånd.

Beträffande en utredning rörande tillströmningen av arbetskraft till arbetsplatser är jag nog delvis ense med reservanten. Ty den offentliga arbetsförmedling, som staten skapat, bör ock fungera, när det gäller statens arbeten, vilket också vanligen är fallet. Den arbetsförmedlingskonferens, som sammanträdde inom kommerskollegium i december 1912, framhöll »att vederbörande, som hava att antaga nya arbetskrafter för statens räkning, måtte, när särskild form för anställningen icke är fastställd, i första hand hänvända sig till närmaste kontor av Sveriges offentliga arbetsförmedling.» Faktum är emellertid, att på många arbetsfält, redan innan arbetet kunnat sättas i gång, sker tillströmning av så mycken arbetskraft, att arbetarne själva, som komma dit, bli lidande. För ortens befolkning kunna också avsevärda svårigheter uppstå därigenom, och jag tror också, att arbetsledningen blir lidande, såvida icke, som jag hört stundom förekommer, arbetsledningen vill hava ett överskott av arbetskraft för att, som man sagt mig, kunna nedpressa arbetslönerna. Därför är det också, såsom i utskottet framhållits, klokt, om arbetsledningen i tid söker ordna detta under medverkan av den offentliga arbetsförmedlingen och, såsom socialstyrelsens chef doktor Elmquist föreslagit, rent av en filial av närmaste arbetsförmedlingskontor förlägges till platsen. På det sättet kan arbetsförmedlingen för ett företag omfatta nästan hela landet. Gäller detta för staten, så borde det i samma mån vara gällande även för den enskilde arbetsgifvaren. Så mycket bör man åtminstone kunna vänta av denne, att han i god tid meddelar, när arbetsstyrkan är fulltalig. I motsats till reservanten anser utskottet, att en utredning för ordnande av hithörande förhållanden skulle vara till synnerligt gagn för arbetarne.

Vad bostadsförhållandena beträffar, har utskottet inhämtat, att, som reservanten mycket riktigt erinrar om, vid vissa statens arbeten, t. ex. anläggningarna vid Porjus och vissa järnvägsarbeten i övrigt, sörjts för barackers uppförande till arbetarnes bästa. Ja, just detta uppslag som vunnit så varmt gillande från arbetarhåll, efter vad jag hört, just ett sådant uppslag bör vinna efterföljd och

detta i vidsträcktaste mån, genom att en utredning lägges till grund för bestämmelser, som böra reglera hithörande spörsmål. Till efterföljd för den enskilde arbetsgivaren kan, som reservanten nämnt, tillämpas yrkesfarelagen. Det är sant, ty att också bostadsförhållandena däri inbegripes, finner man däraf, att yrkesfarekommittén i mom. g., som icke kommit in i lagen, intagit följande bestämmelse: »arbetare, som under längre tid sysselsättas med arbete på så stort avstånd från ställe, där bostad kan erhållas, att han icke skäligen kan begiva sig dit för erhållande av natthärbärge, bör å eller i närheten av arbetsstället äga tillgång till lämplig plats för nattvila.» Men — och här kommer ett viktigt men — då nu samtliga närmare bestämmelser av ifrågavarande art blivit borttagna ur förslaget, emedan det ansågs att de i stället borde erhålla plats i av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter, har utskottet i motsats till reservanten ansett, att av motionären föreslagna åtgärder äro så mycket mera nödvändiga, ty först efter vederbörlig utredning om vad som bör åtgöras torde Kungl. Maj:t kunna förväntas komma att utfärda dylika föreskrifter. Sakläget är verkligen sådant, att åtgärder äro behöfliga, enligt utskottets mening.

Vad beträffar frågan om att bereda arbetarna goda förströelser och tillfälle till andlig odling, såsom genom anordnande av samlingslokaler, beredande av tillgång till tidningar och litteratur samt föreläsningar och dylikt, så torde i den vägen icke så mycket kunna begäras. Staten har efter vad jag hört, föregått med gott exempel, såväl vid Porjus som på andra ställen, men utskottet har ansett sig böra tillstyrka vad motionären begärt, enär det givetvis är till välsignelse att på arbetsplatser, som ligga avlägset, något göres för att arbetarne på sina vilostunder beredas förströelse. Mycket kan icke åtgöras, men utskottet är, om herr Lithander frånräknas, enigt om att något bör göras i utredningsväg. Herr Lithander är icke likgiltig för de kulturella frågorna, det vet jag från utskottet, utan tvärtom, han är den icke minst ivrige förespråkaren för dessa, men han har uttalat, att kulturella saker, som kunna på frivillighetens väg åstadkommas, äro de verksammaste. Ja, jag håller med honom därom, men därför att jag känner till ödebygdsförhållandena, vet jag, att det är faktiskt omöjligt att få något till stånd i den vägen utan hjälp från arbetsgivarehåll.

Där staten själv är arbetsgivare, tror jag, att staten i fortsättningen såsom under de sista åren skall sörja för de i motionen omnämnda önskemålen. När staten åter lämnar ut arbete på entreprenad, torde staten böra låta i entreprenadkontrakten inflyta bestämmelse om hithörande saker. Även när lån eller statsbidrag beviljas, bör, när kontrakt eller lånehandling undertecknas, staten tillse, att däri inflyta bestämmelser om hithörande förhållanden.

Motionären föreslår, att de förtroendemän, som inom civildepartementet tillkallats för att utreda frågan angående de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden, skulle få i uppdrag att utreda

*Angående
åläggande för
arbetsgivare
att vidtaga
vissa åtgärder.
(Forts.)*

*Angående
äläggande för
arbetsgivare
att vidtaga
vissa åtgärder.
(Forts.)*

även hithörande frågor, och reservanten står delvis på motionärens ståndpunkt. Med hänsyn till att motionen är mycket mer omfattande har utskottet ansett det lämpligast att ifrågavarande utredning uppdrages åt socialstyrelsen, som redan utför dels utredningen rörande skogsarbetarnas arbets- och levnadsförhållanden, dels den av bostadskommittén föranstaltade utredningen rörande de faktiska bostadsförhållandena i landet, och som dessutom i sin allmänna instruktion erhållit i uppdrag att handlägga icke allenast frågor om arbetsförmedling och arbetarskydd utan även andra frågor av väsentligen social innebörd, dit bland annat räknats bostadsväsendet, levnadskostnader, föreningsväsen och nykterhetsverksamhet, allt saker som motionären tänkt på och genom motionen önskat ordnade till det bästa. Därför anser jag också att socialstyrelsen är rätt forum.

På grund av vad jag nu yttrat och med hänsyn till utskottets uttalande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Sedan herr vice talmanen, som under herr Bäckströms anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, givit propositioner å de därunder framkomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 13.

*Angående
främjande av
föreningar för
levnadskost-
nadernas ned-
bringande.*

Vidare föredrogs Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts uttalande, nr 6, angående herr Sjöbloms m. fl. motion, nr 219, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åtgärder till främjande i vissa avseenden av föreningar med syfte att nedbringa levnadskostnaderna.

Därvid yttrade

Herr Lithander: Herr talman! Anledningen till att jag vid detta utskottsbetänkande antecknat en reservation är utskottets motivering. Där förordas nämligen i viss mån den kooperativa verksamheten. Då jag har en avvikande uppfattning rörande den nytta, som den kan medföra, har jag härvidlag icke kunnat underteckna betänkandet. Jag har den meningen, att den enskilda handelsverksamheten är bättre ägnad att tillgodose allmänhetens krav, och jag kan icke vara med om att begära statsavlönade konsulenter, för att främja kooperativ verksamhet, som i viss mån är skattefri, då däremot den enskilda är beskattad. Jag har med detta uttalande till protokollet icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr talman! Då herr Lithander icke gjorde något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan, kunde något vidare yttrande vara överflödigt, men då den ärade talaren tycks särskilt vända sig mot vad utskottet nämner om statsavlönade konsulenter, ber jag att få säga, att utskottet icke så särskilt tryckt just på den saken, utan utskottet har mera fäst sig vid att herr H. Bäckström i en motion i Första kammaren vid innevarande års riksdag hemställt, att Riksdagen till anställande av fyra statskonsulenter i kooperation på extra stat för år 1914 ville anvisa ett anslag av 26,000 kronor, och att statsutskottet beträffande denna motion avgivit ett mycket välvilligt yttrande. Statsutskottet säger sig nämligen uppskatta vad motionären föreslagit men förmenar, att initiativet bör utgå från den utav nästlidna års riksdag beslutade socialstyrelsen, vilket ämbetsverk det tillkommer att i enlighet med utfärdad instruktion handlägga ärenden av social natur, varför utskottet nu ej ansett sig kunna tillstyrka Riksdagen att bifalla motionärens framställning. Utskottet hemställde alltså, att motionen icke måtte av Riksdagen bifallas, och båda kammarne hava fattat beslut i enlighet härmed. Men sedan upplysning erhållits från socialstyrelsen om dess ställning till saken och dessutom till utskottet kommit meddelande om att hithörande spörsmål äro under utredning och handläggning, så ansåg sig utskottet med rätta i känslan av att här förelåg ett gott uppslag böra välvilligt upptaga samma sak. Jag ber, herr talman, att med särskilt understrykande av vad som därutinnan finnes nämnt i utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
främjande av
föreningar för
levnadskost-
nadernas ned-
bringande.*

(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts härpå föredragna utlåtande, nr 7, angående herr Karlssons i Fjäl motion, nr 240, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om understödjande från statens sida av kooperation bland mindre jordbrukare, blev av kammaren godkänt.

§ 15.

Vidare förelåg till avgörande Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, med anledning av Första kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord ej må avhändas städerna utan Riksdagens samtycke m. m.

*Angående
dispositionen
över den till
städerna un-
der villkor
av oförytter-
lighet done-
rade jord.*

Med anledning av en inom Andra kammaren av herr Lindhagen väckt, till kammarens fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 153, hade kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord. (Forts.)

gen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jorden måtte, såvitt på staten ankomme, närmare ordnas genom nya föreskrifter, utfärdade under medverkan även av Riksdagen.

Sedan detta beslut delgivits Första kammaren, hade sistnämnda kammare, på hemställan av sitt första tillfälliga utskott, på det sätt biträtt Andra kammarens beslut, att Första kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida ej beträffande städernas disposition av den till dem under villkor av oförytterlighet donerade jord sådana villkor och förbehåll borde uppställas, att denna jords ändamål att bereda städerna varaktig nytta upprätthölles.

Härefter hade ärendet återlämnats till Andra kammaren, som ånyo hänvisat detsamma till sitt fjärde tillfälliga utskott.

Uti förevarande utlåtande hemställde nu utskottet, att Andra kammaren icke måtte biträda Första kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Andersson* i Hägelåkra, *Lithander* och *Rosenquist*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren måtte bifalla, vad Första kammaren i ärendet beslutat.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Lithander* yttrade: Herr talman! När denna fråga sist var före i kammaren var här en lång diskussion om densamma. Jag tillät mig då att erinra om, att det vore mycket litet sannolikhet för, att Första kammaren skulle gå med på det förslag, som ett bifall till motionen skulle innebära, och det har visat sig att så också blivit förhållandet. Om man alltså vill få fram till Kungl. Maj:t ett direktiv för vilka föreskrifter som i detta avseende böra iakttagas vid behandling av frågor rörande städernas donationsjordar, så synes mig att Andra kammaren bör biträda Första kammarens beslut härvidlag. Att denna fråga icke fått samma utgång i Första kammaren som i Andra kammaren beror på att Första kammaren anser, att den icke gentemot regeringsformens 77 § kunnat bifalla ett dylikt förslag, ty grundlagarna måste tolkas efter ordalydelsen, och i denna paragraf finnes ingenting som kan berättiga till att dit hänföra sådan jord varom här är fråga eller städernas donationsjordar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härpå anförde:

Herr *Bäckström*: Herr talman! Endast några ord. Det väsentliga som skiljer Första kammarens och Andra kammarens

ståndpunkt i frågan, är det som omnämnes i utskottets yttrande här, att Första kammaren icke ansett Riksdagens medverkan erforderlig, när det gäller bestämmelser rörande dispositionen av till städerna under villkor av oförytterlighet donerad kronojord. Andra kammaren har förut tydligt givit sin ståndpunkt tillkänna i saken och därför anser jag icke, att något särskilt nå behöver framhållas. Herr Lithander tycks befara, att kammaren nu genom att vidhålla sin förra ståndpunkt skulle medverka till att intet åtgöres i saken med anledning av motionen. Jag har en motsatt mening. Regeringen har redan, såvitt jag har mig bekant, avlämnat proposition till Riksdagen angående Salajordarne. Det är den väg, som jag hoppas i framtiden kommer att följas. Med hänsyn till kammarens redan förut fattade beslut och nu påpekade förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Det är beklagligt, att denna fråga nu för andra gången faller på meningsskiljaktighet mellan kamrarna. Jag skall icke inlåta mig att närmare ingå på bemötande av den förste talarens yttrande, då jag redan förut i denna kammare framhållit, att det enligt min uppfattning är ett oriktigt åskådnings sätt, som ligger bakom hans uppfattning. Då denna sak någon gång måste få sin lösning, vill jag här uttala den förhoppningen, att den nuvarande regeringen måtte självmant upptaga denna sak och, om den vill vara en parlamentarisk regering, då taga övervägande hänsyn till vad Andra kammaren uttalat. Jag hoppas detta så mycket mera som den nuvarande statsministern framhållit, att det bör vara en parlamentarisk regerings skyldighet att, när Andra kammaren fattat ett mera vittgående beslut, av egen drift se till, att denna kammares beslut blir bragt till verkställighet.

Under uttalande av denna förhoppning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Andra kammarens utskotts hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr vice talmannen propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Slutligen upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner om dels ändring av 24 kap. 3 § strafflagen, dels ock skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark.

Angående inskränkning av rätten att plocka skogsbär å annans mark.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom Första kammaren, nr 54, av herr *Johan Nilsson* och den andra inom Andra kammaren, nr 143, av herr *Ekerot*, hade hemställts, att Riksdagen ville besluta, att i strafflagens 24 kap. 3 § ordet skogsbär måtte inflyta, så att paragrafen finge följande förändrade lydelse:

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

»Fäller, syrer eller bläcker man olovligen träd å annans skog eller mark i uppsåt att trädet eller något därav sig eller annan tillägna, eller tager olovligen där växande gräs, skogsbär, torv eller» etc.»

(Forts.)

Vidare hade i två jämväl till avfattning och yrkande örensstämmade motioner, nr 55 i Första kammaren, av herrar *Gust. Eliasson* och *Ljunggren*, samt, nr 144 i Andra kammaren, av herr *Bosson m. fl.* föreslagits, att Riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snar och grundlig utredning i fråga om inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark samt framläggande för Riksdagen av de förslag, som av utredningen kunde förändras.

Utskottet hemställde,

1:o) att den i herrar Nilssons och Ekerots i ämnet väckta motioner förslagna ändringen av 24 kap. 3 § strafflagen icke måtte av Riksdagen bifallas; samt

2:o) att Riksdagen, i anledning av förenämnda samt av herrar Eliassons m. fl. och Bossons m. fl. motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord kunde beredas skydd mot tillägnande av på deras mark växande vilda bär, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer:

av herr *Dahl* mot vissa delar av motiveringen;

av herr *Lindhagen*, som föreslagit, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med behandlingen av lagberedningens förslag i ämnet eller därförinnan taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning särskilt smärre jordbrukare kunde i de trakter, företrädesvis inom södra delarna av riket, där sådant av nya förhållanden funnes erforderligt, tillförsäkras företrädesrätt till de å deras mark växande vilda skogsbär, synnerligast lingon, gentemot främmande bärplockare, som med mindre rätt kunde anses befogade att tillägna sig desamma; samt

av herr *Persson* i Norrköping, som inom utskottet yrkat avslag å samtliga i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs punkten 2; och yttrade därvid:

Herr Persson i Norrköping: Som herrarna behagade finna har jag reserverat mig mot utskottets utlåtande, och i min reservation har jag yrkat avslag på motionärernas framställning och givetvis därmed även avslag på det skrivelseförslag, som utskottet framlägger. Jag skall med anledning av denna min ståndpunkt tillåta mig att vid frågans behandling här yttra några ord.

Lagutskottet säger, att det med anledning av föregående motion, det vill säga den, som vi just nyss avlogo, vill föreslå en skrivelse, och jag nödgas därför att med några ord först beröra ifrågasvarande motion, vilken tillsammans med en annan föranlett lagutskottet att framkomma med sitt förslag. I nämnda motion, som är väckt av herr Ekerot och i vilken tio av denna kammares ledamöter instämt, heter det bland annat på ett ställe, såsom svar på frågan vem som äger skogsbären: »Den, som utan biavsikter vill i enlighet med sin innersta övertygelse svara härpå, kan icke giva mer än ett svar, och det är, att den, som äger eller med brukanderätt innehar jorden, äger bären.» Motionären tillåter sig allra först att fastslå detta såsom en oomstridd utgångspunkt. Emellertid lär denna utgångspunkt icke vara så alldeles oomstridd, den är tvärtom till och med bestridd, och jag tillåter mig i detta avseende att citera ett uttryck av lagberedningen, vars ledamöter icke lära vara särskilt behärskade av några biavsikter utan torde vara mera fria från sådana än vad motionären är. Lagberedningen yttrar:

»Den rättsliga makt jordägarerätten innebär sträcker sig icke till ett ovillkorligt, endast av ägarens vilja begränsat herradöme över dess föremål. Given som den är av rättsordningen, är denna makt underkastad den begränsning rättsordningen kräver. En sådan begränsning i friheten att disponera över landets jord kräves av hänsyn till allmänt väl; de särskilda fastigheterna bilda tillsammans det land, där folket skall leva sitt liv, och det kan icke lämnas i den enskilde jordägarens skön att så förfara med sin jord att det hela äventyras. — — — Rättslig begränsning av jordägarerätten kan även grundas i hänsyn till enskild rätt.»

Detta yttrande, som synes vara grundläggande för lagberedningens åskådning i hithörande ting, synes mig tydligt visa, att den av motionärerna såsom oomstridd fastslagna utgångspunkten är synnerligen omtvistad och synnerligen bestridd. I konsekvens med motionärernas framställning och åskådningssätt torde man med lika fullt fog kunna säga, att den, som äger jorden, det vill säga markens yta, även äger luften däröver och jorden huru djupt som helst därunder. Lagberedningen behandlar även detta spörsmål och kommer till den uppfattningen, att så ingalunda är förhållandet.

Motionärerna utbreda sig vidare i sin motion rätt utförligt över den stora skada, som det nuvarande tillståndet i vad gäller bärplockningen medför, och de tillåta sig karakterisera de fattigas bärplock-

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å ammans
mark.
(Forts.)*

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

ning såsom ett röveri och jordägarnas bärplockning liknas vid ett ängsligt undanskaffande av ägodelarna, när rövare eller en övermäktig fiende äro i antågande. Motionären tillåter sig att med detta som utgångspunkt intränga på samhällsproblemet i allmänhet och förklara:

(Forts.)

»Om vi utgå ifrån, att underhållet av de fattiga åligger samhället och att det system, som förr varit rådande, att den fattige skulle skaffa sig uppehälle genom att bettlande gå från dörr till dörr, nu tillhör en svunnen tid, så vågar jag påstå, att samma behjärtansvärda synpunkt kan läggas på bärfrågan. Skola dessa fattiga hänvisas till att så gott sig göra låter genom att bortplocka bären från deras rätta ägare skaffa sig livsuppehälle, så begär man en orättvisa mot både den fattige och ägaren av bärmarken. Det är varje människas plikt att sig redligen försörja, men det är samhällets oavvisliga plikt att taga hand om dem, som av en eller annan anledning sakna förmåga härtill. Vill man göra den uppfattningen gällande, att de böra begiva sig till skogsbygden för att plocka bär, vilket icke så sällan förekommer, så ålägger man skogsbygdens befolkning en fattigvårdstunga, som ej hör hemma därstädes.»

Jag har velat erinra kammaren om dessa motionärernas uttryckssätt, som synas mig karaktäriserande för deras åskådning, och jag undrar, huruvida det finnes resonans i kammaren för en så krasst uttryckt åskådning. Men motionärerna låtsas sig även välvilligt stämda mot de fattiga bärplockarna, ity att de ställa i utsikt bärmarkernas utarrenderande, varigenom de fattiga skulle kunna få plocka bär på den utarrenderade marken, mot att därför giva markägaren viss arrendeavgift. Det heter i motionen: »Skulle någon avsevärd mängd skogsbär förekomma å en dylik större egendom, kan man vara övertygad om, att ägaren skall, för att bereda sig den inkomst, som kan erhållas, arrendera ut bärskörden till någon eller några personer, som trots arrendet kunna skaffa sig fullt så goda inkomster därav.» Det är här, mina herrar, som skon klämmer. Man skjuter framför sig i motionen småbrukarna som buffert, men i grund och botten är det de större jordägarnas inkomst man vill förkovra. Småbrukarna vill man nu i politiken använda snart sagt till allting, men motionärernas innersta mening i denna fråga synes vara, att de stora jordegendomarna må kunna få möjlighet att arrendera ut bärmarken och därigenom bereda sig fördelar, på samma gång som man anser att de fattiga, som eljest skulle komma på fattigvårdens konto, kunna bereda sig en nödig bärgning även om de skola betala dryga avgifter för rätten att plocka bär.

Jag skall emellertid nu lämna denna motion, som utmynnar i förslag om straffbestämmelser för plockande av bär på annans mark, straff, som skulle sträcka sig upp till 1,000 kronors böter, under svårare omständigheter ända upp till 6 månaders fängelse. Jag lämnar detta kapitel för att härför i korthet omnämna, att den andra motionen i ärendet synes gå något försiktigare fram. I denna synes man ha

känt, att det går icke gärna för sig att gå så bryskt fram som de föregående motionärerna gjort, utan att man måste taga frågan mera försiktigt. Dessa motionärer så att säga lirka sig fram och tro sig därigenom komma till samma resultat i alla fall.

Förevarande fråga är ju icke ny för denna kammare. Den har behandlats vid föregående riksdagar, då liknande motioner varit framställda. Nytt är däremot, att Riksdagens lagutskott ansett sig böra gå tillmötes motionärernas framställning. Jag skall tillåta mig att citera vad Riksdagens lagutskott yttrade om bärplockningen 1899. Det uttalade sig då på följande sätt:

»För den fattigare befolkningen däremot kan dylik bärplockning utgöra en avsevärd inkomstkälla. Att nu, i och med införande av straffbestämmelser, stadga ett allmänt förbud mot att plocka vilda bär å annans mark skulle därför kämbart drabba den fattiga befolkningen, som därigenom betoges ett tillfälle att skaffa sig en välbehörlig inkomst, utan att det kunde sägas, att något allmännare jordägareintresse genom förbudet tillgodosåges. Från national-ekonomisk synpunkt skulle därjämte det ifrågasatta förbudet kunna medföra en beaktansvärd förlust, i ty att de vilda bären skulle därefter å de flesta ställen antingen alldeles icke eller åtminstone i väsentligt mindre utsträckning, än nu sker, tillvaratagas.»

Samma synpunkter underströkos av lagutskottet 1908 och utgjorde orsaken till, att utskottet då även avstyrkte ifrågavarande motioner, vilka även vid båda tillfällena blivit av Riksdagens båda kamrar avslagna.

Jag kan i förbigående nämna, att sedan dessa motioner sålunda behandlats i Riksdagen, frågan varit föremål för en grundlig utredning af lagberedningen, vilken återfinnes i dess utlåtande rörande ny jordabalk. I detta utlåtande har lagberedningen bland annat yttrat vad jag i början av mitt anförande citerat. Lagberedningen har för sitt vidkommande efter undersökning kommit till det resultatet, att någon omkastning i det förutvarande åskådningssättet, att de vilda bären borde fritt få plockas av en var, icke kan sägas ha föresiggått. Däremot kan det sägas, att i vissa fall *jordägarna* ansett, att de borde skyddas för obehörig bärplockning å sin mark, och i detta hänseende har lagberedningen ansett sig böra föreslå följande:

»Vilt växande bär och svamp äge en var taga å annans mark, där det kan ske utan skada å ägor, dock ej å tomtplats eller i trädgård, ej heller, mot förbud av ägaren eller den honom företräder, inom ett avstånd därifrån av 300 meter.»

Lagberedningen har sålunda fastslagit för det första, att beträffande vilt växande bär och svamp bör var och en äga rätt att tillvarataga sådana, och för det andra, att jordägarna böra skyddas för obehörig närgångenhet genom att ett område av 300 meter från gården borde kunna fridlysas; härigenom skulle skyddas åtminstone delvis de så mycket omtalade småbrukarna, ity att med en gräns från gården av 300 meter upptages en ägovidd av 27 har. Det är självfallet,

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

att man kan något utvidga eller inskränka denna gräns. Det kan givetvis ej fastställas såsom varande absolut nödvändigt, att det skall vara 300 meter och ej vare sig mindre eller måhända även större område.

Emellertid har inom lagutskottet en svängning i uppfattningen inträtt, i ty att lagutskottet anser sig böra utgå från en annan ståndpunkt än det förut intagit, den nämligen att åtgärder böra vidtagas först och främst genom skrivelse till regeringen och därefter genom utredning i syfte att åstadkomma bärplockningsförbud utav ett eller annat slag. *Lagberedningen* anser, att *bärplockningen skall vara fri* med vissa undantag; *lagutskottet* anser, att det skall vara *bärplockningsförbud* med vissa undantag. Däri ligger den viktiga principiella skillnaden. Jag ber få nämna, att för mitt vidkommande jag icke kan annat än finna denna omkastning vara ett synnerligen typiskt drag för det så kallade politiska genombrottet här i riket.

Denna ändrade lagutskottsuppfattning synes även till viss grad ha gripit min partikamrat inom utskottet herr Lindhagen, vilken visserligen icke helt och fullt går med på lagutskottets resonemang och icke heller på den av utskottet föreslagna skrivelsens ordalydelse, men i stället föreslår, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med behandlingen av lagberedningens förslag i ämnet eller därförinnan taga under överbägande, huruvida och i vilken omfattning särskilt smärre jordbrukare må i de trakter, företrädesvis inom södra delarna av riket, där sådant av nya förhållanden finnes erfordrerligt, tillförsäkras företrädesrätt till de å deras mark växande vilda skogsbär, synnerligast lingon.

Det kan ju vara frestande nog, och jag anser mig knappast kunna undgå det, då ju herr Lindhagen och jag tillhöra samma parti men hava kommit till helt olika resultat i denna fråga, att något litet beröra de synpunkter, vari vi skilja oss. Herr Lindhagen säger ju bland annat, att »insikten om nyttan att tillgodogöra sig skogsbären i de enskilda hushållen inom landet gjort betydande framsteg på de senare tiderna», och att därigenom »uppstår lätt en mördande konkurrens om bären, och därmed följer också lätt en rovplockning, som varken avvaktar bärens tillbörliga mognad eller tar hänsyn till omtanke om återväxten.»

Vad nu beträffar rovplockning, som yttrar sig i att bären tagas, innan de äro fullmogna, förefaller det mig, som om det skulle finnas möjlighet att, därest man anser, att något häremot behöver göras, vidtaga andra lagstiftningsåtgärder än att gå emot ett generellt bärplockningsförbud. Vi hava ju lagstiftningsåtgärder exempelvis om vilt; det får ju icke skjutas annat än vissa tider om året. Svårigheter, kanhända av större grad, finnas givetvis att förbjuda bärplockning i otid; men dessa svårigheter synas mig dock icke vara av oöverbärlig natur.

Vidare har man ansett, att det idkas stor rovplockning genom

bärplockningsmaskiner. Det föreligger vid denna Riksdag en motion, som är remitterad till annat utskott, nämligen jordbruksutskottet, vilken motion måhända kommer att föranleda utredning om i vilken mån bärplockningsmaskinernas användande är skadligt eller icke. Dessutom har lantbruksstyrelsen sin uppmärksamhet fäst på ärendet och lär redan ha vidtagit åtgärder för att under en 5-årsperiod experimentera med bärplockningsmaskiner på ett stycke och plockning för hand på ett annat intill och sedan därutav se, om bärplockningsmaskinerna verka skadligt eller icke. Vi kunna sålunda enligt mitt förmenande ifrån detta ärende, sådant det här föreligger, utan någon som helst risk avskilja frågan om bärplockningsmaskinerna.

Herr Lindhagen och jag skilja oss ju även i några andra punkter. Herr Lindhagen påminner bland annat om att det råder anarki på bärplockningsområdet. Bären äro nu ingens egendom, menar han, och icke så kallad allmän egendom. Och därför att bären äro ingens egendom, sålunda möjliga att plocka för envar, skulle en särskild reglerande lagstiftning behöva att införas. Det synes emellertid vara alldeles oriktigt ifrån den ståndpunkt, som jag intager, och jag kan gärna säga från min partiståndpunkt, att, om man vill åstadkomma reglerande åtgärder i detta hänseende, rikta in dessa åtgärder på att förvandla denna *ingens* egendom till *enskild privat egendom*. Jag anser, att skall man åstadkomma laglig reglering på detta område, så skall man istället förvandla denna *ingens* egendom till *allmän egendom*. I vilken mån för övrigt ingens egendom, som envar äger rätt att tillvarataga, skiljer sig från allmän egendom, skall jag vid detta tillfälle icke närmare inlåta mig på. Därom kunna givetvis framställas åtskilliga teoretiska spekulationer, som väl knappast behöva av mig här framföras.

Herr Lindhagen säger vidare i sin reservation: »Ingenting är vanligare än att förmögna jordägare och andra i orten bosatta bemedlade personer med familjer skynda sig att plocka bort lingonen på annans mark till förfång för ägaren, han må vara välbärgad eller icke, eller för en större jordägares fattiga underhavande», och det framhålles därjämte, att sommargäster under sommarmånaderna ge sig ut och plocka bär, och herr Lindhagen erkänner, att han själv varit med om dylika strövtåg. Ja, i vilken mån sådana strövtåg komma att inverka så förfärligt farligt på bären, skall jag icke alls inlåta mig på. Det är ej alltid sagt, att arbetsintensitet på ett särskilt område åtföljes av arbetsintensitet på alla övriga områden; och även om man är en flink karl för övrigt, så är det icke sagt, att ryggen står ut så länge med att plocka bär. Sommargästernas härjningar lära väl icke vålla så synnerligen stor skada. Det förefaller mig, att sommargästernas strövtåg in på de fattiges marker skulle kunna förhindras genom åtgärder av moraliskt slag och icke behöva nödvändiggöra strafflagsbestämmelser. Ty om man exempelvis vid ett sommarställe, där överklassen från städerna bor, framhåller för

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

dem det orättfärdiga i ett sådant handlings sätt och säger: »ni bättre bemedlade överklassare böra icke taga de fattiga jordbrukarnes bär», så lär väl denna moraliska påstötning kunna hava en nog så kraftig verkan, och jag för mitt vidkommande vill icke tro dessa människor om annat än att de taga hänsyn till vad rätt och rimligt är, och att de genom moralisk upplysning skulle förmås att avhålla sig från de fattiges bärmarker.

Vad beträffar påståendet, att ingenting är vanligare än att förmögna jordägare och andra i orten bosatta bemedlade personer plocka bär på de fattiges marker, tillåter jag mig säga, att det finnes något, som är vida mer vanligt, och det är, att de fattigaste, de egendomslösa, plocka bären. Detta är långt mera vanligt, än att de förmögna göra det, och det är med hänsyn därtill som jag icke kunnat vara med om den tankegång, som framgår ur det av mig citerade resonemanget. Hr Lindhagen anser, att exempelvis industribefolkningen i städerna och inom stadsliknande samhällen bör vända sina strävanden efter bättre ekonomiska förhållanden till andra områden än just bärplockningen, och man anser, att invånarna i städer och stadsliknande samhällen böra räknas till sådana främmande personer, som med fog kunna avvisas från de fattiges bärmarker. Jag bor i ett stadssambälle, och jag skulle för min del anse, att det vore alldeles orimligt hårt och orättfärdigt, om man skulle förbjuda en fattig textilarbetareänka med ett antal barn att om söndagarna, då hon är ledig från sitt arbete, ge sig ut i skogsmarken och plocka några liter lingon för att upphjälpa sitt i övrigt mycket magra kosthåll, och om hon på grund härav skulle kunna bötfällas och straffas, varvid straffet kanske icke bleve mindre, därför att förseelsen skulle kunna räknas som sabbatsbrott tillika.

Jag har alltså vid närmare inträngande i denna fråga icke kunnat annat än intaga samma ståndpunkt som lagberedningen har intagit, då den anser, att bären böra få tillvaratagas av envar; och jag har ansett, att den väg, som lagberedningen är inne på, är nästan den enda möjliga under det att utskottet, som det synes, intagit en annan ståndpunkt. Om man skall söka att stadga förbud, huru skall det förbudet kunna tillämpas? Lagutskottet säger, att man skall taga hänsyn till de fattiga i viss mån. Ett förbud kan bli utav två slag: ettdera ett allmänt riksförbud, varvid vissa län kanhända undantagas, eller också en generell bestämmelse, att de lokala myndigheterna eller de lokala myndighetsförsamlingarna äga rätt att fatta beslut envar inom sitt område. I senare fallet blir det länsförbud eller häradsförbud eller något i den stilen för bärplockning. Och vilka skola besluta i den saken? Jo, det skulle givetvis de myndigheter, som finnas, såsom t. ex. Konungens befallningshavande eller landstingen eller kommunerna på sina stämmor. Jag tror för mitt vidkommande, att de fattiga, som komma till stämman med en eller två röster, som hava en eller två röster vid väljandet av dem, som skola bestämma i förevarande ärende, nätt opp icke få sina in-

tressen tillgodosedda gent emot dem, som komma fram med sina 30 till 40 röster. Jag skulle anse det synnerligen olyckligt, om man ginge in på den vägen, att man under nuvarande förhållanden sökte överlämna åt de lokala myndigheterna eller de lokala myndighetsförsamlingarna att bestämma, huruvida bärplockningsförbud skall gälla eller icke.

Det lärer också vara synnerligen svårt att göra en åtskillnad mellan stora och små egendomar och stadga, att, då egendomen omfattar så och så stort område, bärplockning icke får ske, men att på större områden bärplockningen är fri. Det förefaller mig möta stora svårigheter såväl på ena som andra området att komma fram på den vägen. Bäst är därför att akta sig för att komma in på densamma. Jag vill åtminstone icke medverka därtill. Ett bärplockningsförbud, om det komme att genomföras, komme enligt min tanke att gå ut över den fattigare befolkningen, lägenhetsinnehavare, den fattige statarens hustru och barn, den egendomslösa dagakarlen med familj o. s. v., med ett ord över alla dessa, som allra mest äro i behov av att fortfarande få åtnjuta alla de rättigheter, som de hittills haft. Det blir, jag upprepar det, den fattigaste befolkningen, som hårdast komme att drabbas av förbudet och av det straff, som givetvis sedan måste följa för ett förfarande, som den allmänna rättsuppfattningen näppeligen någonsin kommer att stämpla som brottsligt. Ty jag ber att få erinra därom, att det sedan urminnes tider här i landet rått den uppfattningen, att en egendomslös, även om han vore aldrig så fattig och arm, åtminstone skulle ha rätt att njuta av naturens egna gåvor, och då även av sådana naturens alster som de vilda bären. Genom förbud häremot, vilket komme att kränka och stå i strid mot den allmänna uppfattningen och det allmänna föreställningssättet, komme lagstiftarna sannerligen icke att bidra till att detta fattiga folk blir lyckligare, utan tvärtom till att det blir än mera armt och än mera olyckligt.

På grund av dessa mina skäl, som jag här i korthet och i huvudsak sökt att framhålla, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag såväl å de framställda motionerna, som å lagutskottets betänkande.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Branting, Wallin, Lindqvist* i Stockholm, *Palmstierna, Bårg* i Katrineholm, *Kropp, Andersson* i Rакlösen, *Borg, Törnblom, Magnusson* i Kalmar, *Kloo, Borggren, Strid, Forssell, Lindley, Sävström, Nordin, Edbom, Svensson* i Skönsberg, *Berglund, Hage, Helger, Uddenberg, Jansson* i Falun, *Eriksson* i Grängesberg *Åkerman* och *Nilsson* i Hagaby.

Herr Ekerot: Herr talman! Herr Sven Persson i Norrköping har naturligtvis klart för sig, att nu är jag krossad, och att efter vad som nu förekommit saken är avgjord. Men jag står ej ensam i denna fråga, utan bakom mig, herr Persson, står en stor del av åtminstone

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

södra Sveriges jordbrukarekår, och jag skall be att få tala i detta fall icke å mina egna vägnar utan å dessa jordbrukares.

Herr Sven Persson har slagit sig på lagtolkning, och när han är medlem av lagutskottet, är det naturligtvis ingenting att anmärka däremot, men det är rätt egendomligt, att herr Persson, som icke alltid är så särskilt förtjust i vad lagberedningen haft att säga, i detta fall, när det gäller jordbrukarna i förhållande till skogsbären, griper efter lagberedningens uttalande och anser, att där har han verkligen någonting, som han kan ge lagberedningen erkännande för. Jag vet icke, om lagberedningen är så klar över frågan, som herr Persson i Norrköping är. I våra nuvarande lagar finnas, åtminstone så vitt jag vet, icke fastslaget, att jordägaren *icke* äger bären. Det är helt enkelt en sak, som icke direkt i lagen omnämnas, men det finnes också andra saker, som icke omnämnas i lagen men som dock anses vara dens egendom, på vilkens område de förekomma. Det är exempelvis sådana saker som sten och tång. Det är straffbar handling att taga tång, och dock är denna icke vuxen på platsen utan har kommit dit kanske femtio mil därifrån, vuxen ute i havet, och denna om någonting borde väl då vara allmän egendom, när den icke ens vuxit på landbacken. Det står, som sagt, icke någonstädes i lagen att skogsbären icke tillhör jordinnehavaren och jag uppmanar herr Sven Persson att leta upp den paragraf som frändömer vederbörande jordägare rätten till de bär, som växa å hans mark.

Den meningen har börjat framkomma, ej minst från lagutskottets sida, att det är en allmän uppfattning, att skogsbären äro *allmän* egendom. Jag känner icke huru förhållandena äro i Norrland och vilken uppfattning man där hyser; jag känner den knappast heller norr om den plats, där vi nu befinna oss, men det vill jag framhålla, att i södra delen av vårt land är det ingalunda den uppfattning, som herr Sven Persson här gör sig till tolk för, och icke heller herr Lindhagens uppfattning, nämligen att bären äro *ingens* egendom; utan den allmänna uppfattningen där är, att den som äger jorden äger bären. Det är en sak, som jag ber att få understryka, och jag tror, att mina kamrater därifrån skola hävda samma uppfattning.

Utskottet har i sitt utlåtande icke gått närmare in på äganderättsfrågan. Utskottet har kanske i en fråga som denna litet svårt att göra detta, och jag vill ej klandra utskottet därför. Det är en sak, som väl får närmare uppklaras likaväl som annat, därest frågan kommer under utredning. Vad herr Lindhagens uppfattning beträffar, nämligen att bären äro »ingens egendom», kan jag ej heller gå med på den, därför att skillnaden mellan »ingens» och »allmän» egendom ju är en sak, som mera kan ha teoretisk än praktisk betydelse, och i detta hänseende är det mig en glädje att instämma med herr Persson.

Man kan nu fråga sig: vad är orsaken till, att bären ej ha kommit med i lagstiftningen? Ja, orsaken därtill är ingalunda, att man har förbisett dem, utan torde vara den, att bären i äldre tider icke hava

haft något egentligt värde, då de förekommit i relativt stora mängder; men nu är det ändrade tidsförhållanden. Bären ha fått värde, till och med avlögset boende tävla efter att tillägna sig dem och därför är det också på tiden, att det blir något gjort för att reglera förhållandena och hävda ägarens rätt. Nu vill man säga, att härvidlag är det en sedvanerätt, att bären äro allmän egendom, som är likvärdig med den skrivna lagen. Nej, den sedvanerätten förefinnes icke söderut. Den kom till, först när frågan kom före i riksdagen för några år sedan och föll. Detta väckte, kan man säga, allmänt uppseende: »Jaså», sade man, »vi ha rätt till bären, ja då behöva vi icke fråga jordägaren längre, som vi ha varit vana vid eljes, därest det varit satt i fråga.» Så förhåller det sig med detta. Det är ingen sedvanerätt, knappast någon sedvana, utan det är något som kommit till under senare tiden och som följaktligen icke kan inrangeras under vare sig det ena eller det andra begreppet.

Nu vill jag framhålla — jag skall komma över till andra saker sedan — att det måste kännas hårt, att om man för att kunna livnära sig, köper sig en egendom i skogsbygden med 50—60 tunnland skogsmark och en 5—6 tunnland åker — något, som icke är någon ovanlig proportion i skogsbygden — icke får tillgodogöra sig egendomens hela avkastning. Skogen är kanske borta, den ha de tagit förut, så att man icke har något annat att livnära sig på än själva egendomen. Man har dessa få tunnland jord, som vederbörande försöker att med alla till buds stående medel utveckla, det vill säga förmera och förbättra, främst genom nyodling. I skogsmarken finnes ingenting annat än riklig bärväxt. Det skulle kunna hända, att hela den jordbrukets skörd, som med tillhjälp av eget arbete kan produceras, är värd, exempelvis 7—900 kronor, beroende på jordens beskaffenhet. I skogen finnes en bärskörd, som är värd, låt oss säga, 500 kronor. Under sådana förhållanden anser jag, att det väl är vederbörande småbrukares rätt att själv få tillgodogöra sig bärskörd, som finnes i skogsmarken, så sant han har betalat icke blott åkerjorden utan även skogsmarken, ty man får icke den marken gratis. För denna bärskörd har han icke behöft nedlägga något direkt arbete eller kostnader, ty bären framkomma ändå. Det gäller blott att insamla dem. Han har kanske stugan full med barn, och dessa barn kunde härigenom hjälpa honom att skaffa sig livsuppehälle. Men vad händer? Den rika bärskörd lockar andra, liksom ljuset lockar insekterna. En vacker dag, och det innan vederbörande tänkt på att börja bärskörd, infinner sig, icke ett par, tre fattiga kvinnor och barn, som herr Sven Persson sade, utan i stället några kanske ända till tio fullvuxna, kraftiga karlar, som äro hemma icke i hans kommun utan kanske på flera mils avstånd därifrån och som hava begivit sig till platsen för att där upphämta »guldet», som den fattige jordbrukaren så väl hade själv behövt. Kan man under sådana förhållanden tala om att det här gäller att främst skydda dem, som komma till hans hemman för att beröva honom rätten till jordens

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

alster och föra dem långt bort till främmande orter, där han icke har några intressen? Det skulle väl vara egendomligt, om han icke skulle äga en obestridd rätt att tillgodogöra sig den avkastning han har av sin egendom, det må nu vara av skogsmarken eller av odlad jord. Och skulle Riksdagen kunna säga till jordägaren: vi kunna icke skydda dig. Kan icke Riksdagen skydda jordägaren, då får han försöka göra så som man börjat litet varstädes, att söka skydda sig själv, och då äro vi inne på vägar, vilkas beträdande vi icke stillatigande böra åse.

Det finnes andra saker, där det icke råder någon tvekan om äganderättsbegreppet utan där detta är alldeles klart och i lag bestämt. Om vi tänka oss jaktlagen, så vad är väl meningen med den? Jo, det är bland annat att med avseende på rättigheten att jaga ordna förhållandena mellan olika jordägare eller innehavare. Det som finnes på egendomen det är mitt, även om det kanske kommer från andra håll. Så snart villebrådet beträder min mark, är det min egendom, under förutsättning att det är lovlig tid, så att jag kan tillgodogöra mig det. Kommer det åter över till grannens mark, så är det hans. Sålunda, ifråga om jakten har äganderätten tillkommit genom villebrådets blotta berörande av min mark. Är det då rimligt och riktigt att söka göra gällande, att det som växer på min mark, icke skulle vara min egendom?

Jag skall även be att få framhålla, att, om herr Persson ville forska i handlingarne, skulle han kanske finna en sak, som han borde taga någon hänsyn till. Det är ett litet uttryck som återfinnes hos 1847 års lagberedning. Där heter det nämligen: »till jord hör träd eller annan växt, som å rot stå med frukt därå.» Nu vet jag icke, om herr Persson kallar skogsbär för frukt, men skola vi se saken botaniskt, så är det frukt.

Det finnes ett annat område, som man kan jämföra med detta, nämligen fisket. Jag vill erinra om, att vi på den allra senaste tiden behandlat en fråga, som avser att reglera mellan olika jordägare beträffande fisket. Där råder väl om någonsin en gammal sedvänja. Jakt och fiske voro ju de ursprungliga näringarna, men kulturen har medfört, att vi fått reglerande bestämmelser på dessa områden, och nu har Riksdagen i år så gott som beslutat, att fiskerinäringen skulle till allmän båtnad främjas genom lagstiftning. Här har man blott tagit hänsyn till jordägarna och innehavarna.

Genom detta har jag velat göra gällande, att jordägaren eller den, som med brukanderätt innehar egendom, också är ägare till skogsbären. Den punkten vill jag från min sida betrakta såsom en oomtvistlig sak. Sedan kunna vissa förändringar tänkas beträffande tillämpningen. Herr Persson i Norrköping påpekade, att lagberedningen framkommit med ett enligt hans mening briljant förslag, nämligen att man inom ett avstånd av 300 meter från gården skulle äga rätt till skydd mot inkräktande i detta avseende. Ja, vad den saken beträffar, så låter det nog vackert, men nog skulle

man vilja ifrågasätta, huruvida lagberedningen varit förtrogen med landsbygdens förhållanden. Det är ju ett förslag, som till och med den minst kunnige jordägare måste förkasta, ty något skydd för vederbörande, när det gäller skogsbären, är det icke. Det veta vi väl alla — och herr Persson, som ju är född och fostrad på landet, bör väl känna till — att detta icke alls behöver innebära, att man kommer att ens beröra skogsmarken, ty det kan tänkas, att skogsmarken ligger 3—4 kilometer därifrån och i ett annat skifte, som icke beröres av denna bestämmelse.

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Herr Persson sade vidare, att den areal som härigenom skulle bli skyddad, skulle kunna uppgå till 27 har. Ja, om alla jordbruk låge så till, att man kunde sätta en passarspets, där gården är belägen, och draga en cirkel med 300 meters radie och säga, att allt inom detta område vore dess ägor, då kunde det ligga någon grund i vad herr Persson säger beträffande arealen. Men så ligga icke gårdarna i allmänhet. Det kan hända, att det blott blir ett litet cirkelsegment, att gården ligger alldeles vid kanten av den jord, som tillhör densamma eller kanske i ett hörn av området. Ligger gården vid kanten av området, och detta sträcker sig på två håll lika långt, så skulle man få fram en halvcirkel, men ligger gården i ett hörn, blir det kanske endast en fjärdedels cirkel, och är cirkelsegmentets vinkel spetsig, så blir det blott en liten del av vad hela cirkeln innesluter.

Det låter dock så vackert och vore vi alla födda och fostrade i Stockholm, skulle vi kanske taga detta med förtjusning, ty vi visste väl icke något bättre; men enligt min mening är detta förslag alldeles för bristfälligt.

I mina kamraters motion finnes en del andra saker, avsedda att verka såsom surrogat för äganderätten. Det föreslås, att man skulle få inhängna en viss del av sin skogsmark och få detta område fridlyst, vilket skulle kontrolleras av kommunalnämnden eller någon annan myndighet. Jag skall icke gå närmare in på den saken utan endast uttala, att detta förslag icke fyller det därmed avsedda ändamålet, ty det kan hända — och det händer ganska ofta — att skogsbären förekomma på mindre områden av samma skogsmark och att de uppträda det ena året i större mängd på ett ställe, det andra året på ett annat. Då härtill kommer att det är svårt att i detta avseende kontrollera sin egendom, synes mig detta icke vara något, som vi böra eller behöva underkasta oss.

Vidare har här framhållits, att landstingen skulle äga rätt, vart inom sitt område, att besluta i saken, såsom de redan äga det beträffande bredden på våra åkdons hjulringar. Ja, i detta förslag kan det måhända ligga en god tanke. Jag vill dock icke uttala något därom nu; saken gäller ju bara, hur man skall lämpligast ordna frågan om bärplockningen, men av alla förslag som framkommit är kanske detta det mest bärkraftiga.

Om vi nu övergå till att se denna fråga från några andra synpunkter, så framkommer kanske det spørsmålet: vad ligger egentligen

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

bakom denna fråga? Man finner då att här föreligga två grundtankar: den nationalekonomiska tanken och tanken på de mindre bemedlade. Den förra, tagen i inskränkt mening, kunna vi affärda endast med, att man framhållit, att förbud mot bärplockning på annans mark skulle medföra, att bären kanske ruttnade ned. Hårtill vill jag säga, att det är icke så mycket i den tanken, ty, åtminstone när det gäller södra Sverige — förhållandena i norra Sverige äro betydligt annorlunda — behöva vi icke befara något sådant. Beträffande de mindre bemedlade kunna vi fråga: komma de verkligt fattiga att bli lidande på ordnade förhållanden.

Om vi skulle göra en klassindelning av dem, som nu tillägna sig bären, så skulle vi kunna indela dessa personer i tre olika grupper. Det är först de vilt främmande människorna, som ofta komma långväga ifrån för att med tillhjälp av maskiner och dylikt kanske under flera dagar insamla största möjliga mängd bär. Så ha vi bygdens välbärgade folk, om jag så får kalla dem, som »hjälpa» ägaren att plocka bär, under förutsättning att de icke ha några själva, och så ha vi slutligen bygdens fattiga befolkning.

Om herr Persson velat rätt genomläsa den motion jag framlämnat, skulle han icke sagt, att jag uttryckt mig krasst, då jag velat utveckla och förena jordägarens intresse att bevara bären med den fattiga befolkningens intresse att plocka dem. Det har ingalunda varit min mening att ge uttryck åt en kross uppfattning, utan jag menar, att de små i bygderna faktiskt lida under nu rådande förhållanden, sådana jag skildrat dem i motionen, lika väl som jordägaren själv gör det. Ty det är så ute på landsbygden att avståndet till fattiga grannar icke blir så stort, som det kanske är i städerna, utan den ena tjänsten ger den andra och det är ingen, som torde förmena den fattige att plocka bär utan det kommer naturligtvis alltid att så ske; meningen är endast att söka åstadkomma någon ordning och reda i denna bärplockning, så att de icke komma att tillägna sig allt som finns utan att jordägaren har någon möjlighet att göra sin rätt till den gällande.

Det skulle alltså kunna sägas vara till förmån för bygdens befolkning, om det bleve ordnade förhållanden. Nu ansåg den förre talaren, att det skulle kunna bliva förfärligt svårt för de fattiga, som vore bosatta i trakten, om de skulle få betala en viss avgift eller arrende för rätten att plocka bär. Jag kan icke inse detta, ty med tillhjälp av bärplockningsmaskiner har det med de bärpriser, som nu äro rådande i södra Sverige, visat sig, att man kunnat skörda bär för ända till 10—15 kronor per dag, och då blir det icke så svårt att lämna en del av inkomsten till jordägaren. Ett sådant arrende skulle för övrigt åstadkomma, att vederbörande med största trygghet kunde tillvarataga de bär, som finnas inom det arrenderade området. Jag skall nu icke uppehålla tiden längre utan endast framhålla, att det finnes olika sätt att ordna frågan. Huvudsaken är emellertid, att den blir ordnad. Det finnes andra spörsmål, som sammanhånga

härmed, skogsfrågan, stängselfrågan och andra, men jag blir kanske i tillfälle att senare återkomma till dessa.

Då jag icke begärt ordet vid behandlingen av punkt 1), så har detta berott därpå, att Första kammaren tagit utskottets förslag, och jag var besluten att icke yrka bifall till yrkandet i min motion, allra helst den är åberopad i punkt 2). Jag ber därför, herr talman, att med detta mitt yttrande i saken få framhålla, att jag vill hoppas, att Riksdagen skall behjärta denna fråga, som spelar en viktig roll för stora delar av vårt lands jordbrukare.

Jag har i motionen sagt, att jag förutser, att särskilda bestämmelser behövas i Norrland. Som jag nämnde för en stund sedan känner jag icke till de norrländska förhållandena så mycket, att jag kan yttra mig i den saken, men jag anser, att även där kan ordnas på ett eller annat sätt. Det är ju möjligt att — därest det av sådana orsaker, som jag förut framhållit, såsom ogenhet eller att bären icke skulle bli avplockade — några särskilda bestämmelser skulle kunna behöva åvägbringas för den landsändan.

Med herr Ekerot instämde herrar *Andersson* i Knäppinge, *Olsson* i Blådinge, *Lundell*, *Nilsson* i Bonarp, *Jespersion* och *Lenke*.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman, mina herrar! Då jag är representant för en trakt i vårt land, som är en av de mest bärproducerande, och då jag därjämte har instämt i syftet med herr Ekerots motion, skall jag be att få yttra några ord.

Jag skall icke försöka att bemöta vad herr Persson i Norrköping anförde utom i en enda punkt som herr Ekerot icke berört. Herr Persson rekommenderade fridlysning såsom ett medel mot rovplockning. För alla, som känna till huru det förhåller sig med bärens mognadsförhållanden och dylikt, är det väl bekant, att på den norra sidan av en skogsbacke mogna bären senare än på den södra. Konsekvensen av ett fridlysningsförfarande på ett sådant område skulle således bli *en annan* för den norra. Det finnes icke någon möjlighet att komma någon väg på det sättet.

Då jag instämde i herr Ekerots motion var det ingalunda min uppfattning att det överallt och under alla förhållanden skulle stadgas absolut förbud mot att plocka bär. Min uppfattning är den, att det borde finnas en bestämmelse som gäve jordägaren rätt att på sin mark plocka så mycket bär han kunde med sitt husfolk och dessutom bestämma till vilka personer plockningsrätten i övrigt skulle upplåtas. Under nuvarande förhållanden, när vem som helst när som helst får plocka bär, måste ju alla försöka att såvitt möjligt vara de förste på platsen, innan bären bli avplockade. När därför bären mognat så pass mycket, att det finnes möjlighet att sälja dem för export, så ger man sig ut med sina plockningsapparater och river av bären innan de på långt när äro fullvuxna, och sedan breder

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Angående inskränkning i rätten att plocka skogsbär å annans mark. man ut dem på täcken eller lakan och låter dem ligga tre eller fyra dagar i solen så att de mogna så pass mycket att de kunna skickas iväg till utlandet. Sådana gestalta sig förhållandena för närvarande i våra trakter.

(Forts.) En annan synpunkt är den, som herr Lindhagen framhållit, att den fattigare befolkningen borde få plocka men de mera förmögna borde förbjudas. Det är icke den fattiga befolkningen som under nuvarande förhållanden blir särskilt tillgodosedd med bärplockning, den är icke nog företagsam att plocka, utan det är den mera burgna som ger sig ut i tid; och när den fattige, som kanske är hindrad af arbete på annat håll, kommer för att plocka bär, så äro de i många fall borta. På den största egendom som finnes i min närmaste hemtrakt är omkring 500 tunnland skogsmark och på egendomen bo flera fattiga torpare. För ett par år sedan, när dessa torpare skulle ut och plocka bär, voro dessa bortplockade, och jordägaren fick själv köpa bär till sitt eget hushåll. Det var jordbruks- och stationsbefolkningen omkring som hade tagit bären. Om i detta fall jordägaren hade haft rätt att bestämma, vilka som skulle få plocka och när detta skulle få ske, så skulle dessa fattiga torpare kunnat få plocka bären medan de ännu funnits kvar och därmed gjort sig en god inkomst.

Herr Molin i Dombäcksmark har i år motionerat om förbud mot bärplockningsmaskiner. Om det vore så att jordägaren finge bestämma den tid, under vilken plockning finge ske, behövdes absolut icke något förbud mot sådana maskiner, ty då plockades icke bären förrän de voro mogna och om bären icke plockas förr, göra maskinerna icke någon skada, därest de användas försiktigt. Visste var och en av dem som pläga plocka bär, att han i år hade rätt att plocka på ett visst ställe och att även göra det nästa år, så låge det i hans intresse att bevara riset och icke skada det mer än nödvändigt, för att icke riskera avkastningen för kommande år.

För att kammaren skall få ett begrepp om huru stor betydelse denna fråga har för våra trakter, skall jag be att få nämna några siffror. Enligt Vestbo härads hushållningsskisses årsberättelse för år 1909 — det enda år för vilket uppgifter finnas på detta område — exporterades från järnvägsstationer i häradet 1,200,000 kilogram skogsbär, nästan uteslutande lingon, till ett värde vid järnvägsstationerna av 216,000 kronor. Detta värde är beräknat efter det pris av 18 öre per kilogram som i genomsnitt gällde det året. I följd åter gällde bären i våra takter vid järnvägsstationen omkring 28 öre per kilogram, och efter det priset skulle värdet varit 336,000 kronor. När vi besinna, att inom detta härad befolkningen så gott som uteslutande består av småbrukare, vilkas inkomster i mycket få fall gå upp till 800 kronor, så kan man påstå, att i sådana trakter fordras lagbestämmelser som trygga dessa personers intressen. Det är just på denna grund petitionen från Jönköpings län tillkommit. Den samlade på 2¹/₂ veckor inom länet 4,390 namn. Av dessa voro från

Vestbo härd 1,445. Jag är övertygad, att om petitionslistorna fått cirkulera ytterligare lika lång tid, så skulle underskrifterna blivit dubbelt så många. Men saken var brådskande, därför att uppslaget kom från annat håll och man icke var beredd på det i förväg, samt petitionen måste vara färdig före frågans behandling i Riksdagen. Emellertid framgår det just härav, att det är ett allmänt önskemål och ett ovillkorligt behov att få lagstiftning på detta område.

När lagberedningens förslag till jordabalk genom tidningspressen blev känt i början av 1910, väckte förslaget i denna del mycket stor förstämning i våra trakter. Detta var anledningen varför jag, när jag kom till riksdagen det året, efter att hava hört mig för i justitiedepartementet avfattade en skrivelse, vari uttalades vissa synpunkter rörande rätten till vilda bär. Denna skrivelse undertecknades under olika motivering av 19 ledamöter i denna och 4 i Första kammaren och avlämnades sedermera till justitiedepartementet. Jag hoppas att vid den utredning, som kommer att ägnas denna fråga, behörig hänsyn skall tagas till de synpunkter, som i skrivelsen blevo framhållna.

Nu säger man, att om det blir skärpta bestämmelser i fråga om rätten att plocka bär, så skulle detta förorsaka en nationalförlust därigenom, att bären fingo förfaras. Jag har tvärt om den uppfattningen, att skärpta bestämmelser rörande bärplockningen skulle leda till en nationalekonomisk vinst. Bären skulle nämligen därigenom få utveckla sig till sin fulla storlek och sin fulla mognad och därigenom komma att betinga högre pris i marknaden. Jag såg i en tidning förliden höst, att en svensk konsul, antingen i Hamburg eller Lübeck, hade uttalat, att Finland och Ryssland i framtiden antagligen komme att överflygla Sverige i avseende å bärexport just därför att de svenska bären äro underhaltiga till kvaliteten, emedan de plockas för gröna. Jag menar härmed naturligtvis icke, att bären skulle få stå till dess de bleve övermogna, utan blott att det borde givas reglerande bestämmelser, som garanterade af vem bären skola plockas, och då komme plockningen att ske, då de vore lagom mogna.

Sedan har det uttalats farhågor för att med en sådan bestämmelse bären skulle komma att förfaras på den grund att det icke bleve så många som finge plocka. Men när vi veta, att en person, till och med ett barn på 15 eller 16 år, kan med tillhjälp av en plockningsapparat plocka för 10 kronor om dagen, så kunna vi förstå, att det bör bli så pass stort intresse för att få bären plockade, att det icke är någon risk för att de skola förfaras. Jag vet personer i min hemtrakt, som sistliden höst plockade bär för 9 kronor om dagen, och då var det dock icke något särskilt präktigt bär.

En fråga som icke påpekats från något håll, varken i motioner, petitionerna eller utskottets utlåtande, är den om hallonen. Det förhåller sig ju så, att för en rationell skogsvård fordras, att, när en skogsmark blivit avverkad, riset brännes och ny skog planteras samt marken hägnas, så att icke kreatur komma in och beta. Men inom

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*
(Forts.)

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

våra trakter är det ofta så, att så snart riset blivit bränt, kommer hallonris upp i massa, och det växer upp så fort att när två eller tre år gått, sedan svedjandet skett, lämnar hallonriset skörd. Då kommer det dit massor av folk för att plocka hallon, och följden blir att skogsplantorna, som kanske äro ett par tum höga, bli nedtrampade. Jag tillfrågade en kronojägare i våra trakter, huruvida han gjort några iakttagelser i denna del och han har givit mig ett intyg över vad han iakttagit från kronoskogarne. Det intyget lyder så: »Under den tid av 28 år som undertecknad varit kronojägare i Vestbo revir, har jag varit i tillfälle att iakttaga att bärplockning — i synnerhet hallonplockning — åstadkommit ganska avsevärda skador å skogsodlingarne på kronans skogar. Då efter avverkning av ett äldre skogsbestånd hallonriset vanligen uppträder samtidigt med skogsodlingen, och då å dylika hyggen av större omfång, bärplockare dagligen infinna sig i hundratal under bärplockningstiden, ligger det i öppen dag att dessa göra stor skada å kulturfälten. Jag har iakttagit att å vissa områden ända till 50 procent av skogsplantorna blivit nedtrampade och dödade av bärplockare.

Med de lagbestämmelser som nu finnas är det en absolut omöjlighet för skogsbevakaren att kunna skydda skogskulturerna från dylik förödelse — i synnerhet då kronojägarens bevakningsområde omfattar 25 å 30 kvadratmil, fördelade på ett trettio-tal olika skogar.

Jag anser därför att det ur skogsvårdssynpunkt vore en stor fördel att en lag stiftas, som gör det möjligt att reglera bärplockningen.

Ur ekonomisk synpunkt har frågan även ganska stor betydelse, åtminstone för de småländska skogarne, enär icke så liten inkomst kunde beredas kronan genom utarrendering av rätten till bärplockning å kronoparkerna.»

Nu har visst lagberedningen, liksom herr Persson i Norrköping sagt, att man kan förbjuda folk att plocka bär, ifall det därmed vållas skada. Men jag undrar, vad herr Persson skulle säga, ifall kronan just för att undvika skogsplantornas förstörande förbjöde bärplockning på sina skogar. Jag tror icke att herr Persson skulle vara benägen för att ett sådant förbud utfärdades.

Här har också talats så mycket om, att det icke finnes några lagbestämmelser på detta område, men då vill jag påpeka att 10 kapitlet 5 § byggningsbalken har följande innehåll: »Tager någon torv, näver, löv, bast eller hugger ved, gårdsel, stör, timmer eller vad det helst är å den bys ägor, däri han själv ingen del haver eller å annans avdelta och enskilda skog i den by han del äger, betale värdet o. s. v.» Detta stadgande gäller väl i främsta rummet förhållandet mellan delägarne i en samfällighet, i en by, men när icke delägarne i en samfällighet få på annan delägares mark taga vad helst det är, så tycker man, att icke heller någon annan utomstående skulle få taga något av vad som där finnes.

Då nu antagligen en utredning kommer till stånd, vore det önskligt, att det skulle komma fram ett förslag, som på ett effektivt sätt

tillgodosåge jordägarens intresse på detta område. Att vi få en sådan bestämmelse anser jag vara i allra högsta grad behöfligt och likaså att den kommer snart, och jag skall på denna grund, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Rosenquist, Liljedahl, Magnusson* i Tumlhult, *Jonsson* i Hökhult och *Holmdahl*.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag skall icke taga kammarens tid någon längre stund i anspråk, då ju ett par talare redan yttrat sig och framlagt de synpunkter, som böra anläggas på frågan, utan jag vill inskränka mig till att yttra några ord först angående skyddet och sedan angående äganderätten till bären.

Jag börjar då med att fastslå, att alla äro ense om att ett skydd är behöfligt; icke endast motionärerna, utan även lagberedningen, utskottet och de två ärade reservanterna. Herr Lindhagen säger angående skyddet, att »det kan icke vara riktigt och väcker synnerligen ond blod, när, såsom ofta sker, främmande, med begagnande av de olika fortskaffningsmedel, som nu stå till buds, komma från avlägsna trakter och göra intrång på kända lingtonmarker.» Och herr Sven Persson i Norrköping, som yrkar avslag på motionen, säger: »Den föreslagna bestämmelsen skulle ock för mindre jordägare — småbrukare och egnahemsinnehavare — bereda ett bärskydd, som för dem i det övervägande antalet fall skulle vara fullt tillräckligt.» Han tar nämligen lagberedningens ord och kryper bakom dem, men uttalar sig härmed för skydd för bärplockning. Nu kan man fråga: är detta skydd tillräckligt? Jag vågar påstå, att lagberedningens förslag är otillräckligt. Ty för varje lantman står det klart, att man icke bygger bostäderna i lingtonmarken utan å platser, omgivna av åker och äng. Jag vädjar till er, mina herrar, att avgöra, huruvida ett område tre gånger längden av riksdagshuset skulle vara tillräckligt skydd för bärplockning, då ett dylikt område väl i allmänhet komme att utgöras av åkrar. Jag vågar påstå, att i nio fall av tio skulle en dylik bestämmelse icke alls verka som skydd för bärplockning.

Man frågar vidare, vem har rätt till bären. Herr Sven Persson citerar även i detta fall lagberedningen, fastän ofullständigt och rent av missvisande. Han säger nämligen: »Beträffande förstnämnda utredning har emellertid lagberedningen funnit, att den uppfattning, som tillägger en var rätt att å annans mark plocka bär, fortfarande kan sägas vara den rådande i landet.» Nu säger emellertid lagberedningen, se sidan 11 i utskottets betänkande: »Att omförmälda, såsom sedvanerättslig betecknade uppfattning skulle utan vidare lagfästas, har icke synts beredningen vara riktigt. Såsom ovan antytts, har denna uppfattning hämtat sitt berättigande från förhållanden, vilka icke vidare i allmänhet äro för handen. De vilda bären hava erhållit ett värde, som förr var okänt, och om numera jordägaren vill avhålla

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

andra att tillägna sig dem på hans mark, är detta icke utslag av en ogenhet, som icke bör tålas, utan av en i och för sig naturlig önskan att göra sig till godo en ekonomiskt avsevärd avkastning av fastigheten. Och från nationalekonomisk synpunkt torde det vara att antaga, att genom hävdande av jordägarens rätt en väl ordnad export snarare skulle befordras än genom att lämna hela skörden av bär till skövling av den förstkommande.»

Herr Lindhagen säger i sin reservation om eganderätten till bären — och detta vill jag anföra med tanke på vad som här förut yttrats — att industriarbetare ofta komma från långt avlägsna trakter på cykel eller järnväg och plocka bär. Han säger: »Industriarbetarnas strävanden till bättre ekonomiska förhållanden böra givetvis inrikta sig på andra uppgifter än att söka på detta sätt skaffa sig en tillfällig fördel på bekostnad av småbrukarna.» Jag vill endast erinra om denna välvilliga stämning, som den ärade reservanten sålunda intagit till småbrukarna, och jag vill hoppas, att hans partivänner skola taga hänsyn därtill vid den kommande voteringen.

I detta sammanhang kan jag icke uraktlåta att omnämna de känslor, som gjorde sig gällande på mötet vid jultiden i Hessleholm, där jag var närvarande, känslor av indignation och misstämning, som allmänt rådde hos småbrukarna från den karga Göinge- och Åsbobygden, där man är i stort behov av att genom dessa skogsbär bereda sig en inkomst, som i någon mån upphjälper den dåliga ställning, i vilken dessa befinna sig i förhållande till slättbygdens jordbrukare.

Till sist vill jag erinra om, att äganderätten faller under samhällsbildningens utveckling. För länge, länge sedan gällde satsen »allas rätt till allt», och så länge allt räckte till för var och en, var tillämpningen av denna sats befogad. Detta var nävrättens tid. Som räddningen ur detta ursprunglighetstillstånd kommo efter hand lagarna, och nu är tiden inne att lagstifta om äganderätten för skogsbären.

Herr talman! Under förhoppning, att den utredning, som jag hoppas kommer till stånd genom Kungl. Maj:ts försorg, måtte resultera i ett ordnande av dessa förhållanden, om möjligt redan nästa år, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Då även jag representerar en bygd, där insamling av skogsbär försiggår i ganska stor utsträckning, finner jag mig pliktig att yttra några ord i frågan, härtill även uppmädat av mina valmän.

Jag vill icke alls ge mig in på något resonemang om, huruvida äganderätten bör ligga hos den, som innehar bärmarkerna — härom kan man tvista i det oändliga — utan jag vill endast säga det, att, i fall man skulle förändra det nuvarande tillståndet, skulle härmed i hög grad beröras intressen, som gälla för de fattigaste i samhället. Ty det kan ej förnekas, att huvudsakligen dessa haft inkomster genom insamling av skogsbär. Nu säges visserligen, att man i södra delen

av landet har petitionerat och haft möten för att ge uttryck åt den uppfattningen, att rovplundring här föreligger, och att det därför vore nödigt att tillgripa lagliga åtgärder. Men jag undrar, om ej dessa utmålningar av förhållandena äro alltför överdrivna. För övrigt är det väl så, att om man skall taga hänsyn till sådana yttranden det antal personer, som yttrat sig i den angivna riktningen, är alltför litet för att verka avgörande, när det gäller ett ingripande på här ifrågasatt sätt. Om det skall lagstiftas i den riktningen, att man inom vissa små arealer skulle äga rätt att avvisa dem, som plocka bär, skulle det möjligen kunna försvaras från vissa synpunkter, men den faran uppstår då samtidigt, att, när man kommer in på det området, så kan man komma att få tillämpa satsen, att, om man endast räcker fram ett finger, så kommer snart hela handen fram, och förbudet komme möjligen snart att utsträckas till de stora vidderna. Och då kan frågas, huruvida det är riktigt att låta exempelvis hundratusen tunnland ligga i lägervall och låta bären ruttna ned, som faktiskt bleve fallet, om fridlysningen bleve mera allmän. I Värmland äro ofantliga vidder, och de fattiga hava där en ganska god inkomst genom att insamla bären, och därför tror jag det vore ett olyckligt steg man toge, om man sloge in på den vägen. Lagutskottets utlåtande angående en skrivelse är visserligen »varsamt och mjukt till formen», såsom någon sagt här, men även i ett skrivelseförslag ligger redan en antydning om en eventuell lag i denna riktning, och jag för min del tycker, att vi här i landet redan nu ha så många lagar av Åkarpsnatur, att deras antal ej bör ökas.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Sven Perssons reservation.

Herr Johansson i Uppmålby: Som tiden är tämligen långt framskriden och många talare äro anmälda, så vill jag fatta mig kort och därför icke giva mig in på den egentliga huvudfrågan och ej heller upptaga till bemötande en del uttalanden, som förut gjorts under debatten.

Det är väl i alla fall så, att den fråga, som för närvarande föreligger, bör ses ur den synpunkten, att det här gäller den sista återstoden av människornas ursprungliga rätt till naturens gåvor, och att ett upphävande av denna rätt skulle komma de egendomsägande klasserna enbart till godo. När denna fråga förut varit före, har denna kammare alltid avvisat den, men det ser nästan ut, som om kammaren nu skulle hava ändrat åsikt av orsak, som jag sedermera skall komma att närmare redogöra för. Men det ser också ut, som om småbrukarna ha en mycket stor förmåga i närvarande tid att göra sig uppmärksammade, ty här har man kommit med petitionslistor, undertecknade av en massa småbrukare, och vädjat till känslorna och då fått erfaras, att dessa känslor bli så milt stämda, vare sig det gäller betodling eller lingonplockning, att man kan inverka ofantligt icke blott på Riksdagen utan även på regeringen. Nu ha motionä-

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

terna stött sig på dessa petitioner, som kommit från de sydliga landskapen, och jag vill härvid endast anmärka, att det skulle vara roligt, om man också haft dylika petitionslistor från de egendomslösa klasserna därnere och på så sätt kunnat bedöma, i vilken utsträckning man kunnat samla underskrifter på sådana listor. En dylik jämförelse har man emellertid icke haft tillfälle att nu anställa.

Herr Ekerot hade alldeles klar sin uppfattning om rätten till skogens bär; det var alldeles klart och givet, menade han, att rättsinnehavaren härvidlag utgjordes av jordägaren eller den, som brukar jorden. Och denna rätt anse han och de, som gått med på hans motion, naturligtvis böra utan vidare fastslås i lagen. Det har emellertid framhållits här, att rätten till bären kan vara mycket omtvistad, men jag vill ej vidare gå in på den frågan. Herr Ekerot säger emellertid, att det icke skulle innebära någon fara, om det bleve fastslaget, att jordägaren innehar ifrågavarande rätt, och i sin motion framhåller han särskilt, att de stora jordägarna icke äro så ogena mot de fattiga klasserna och att de i allmänhet arrendera ut bärskörden. En talare yttrade på tal härom, att det är där »skon klämmer», och jag delar alldeles den uppfattningen. Det finnes stora godsägare, som inneha betydande arealer, och som för närvarande med oblida ögon se, att personer under bärtiden beträda deras egendomar, och detta kanske av andra skäl, t. ex. ur jaktsynpunkt, och dessa godsägare skulle naturligtvis bliva mycket betjänta av att få en lag som sätter stopp för denna trafik. Redan nu, då ingen lagparagraf finnes, som stadgar rätt till skogsbär, har det funnits skogsägare, som sett sig föranlåtna att giva statdrängar och deras hustrur tillåtelse att plocka bär, men mot villkor att sälja dem i skogsägarens kök till pris, som betydligt understiger det på marknaden gällande. Sedan ha från skogsägaren skickats stora lådor med bär till Stockholm. Redan då har jordägaren berett sig en inkomst. Jag vill nu icke precis påstå, att *alla* större jordägare ställa sig så ogena — herr Ekerot har sagt, att det var undantag, som endast bekräftade regeln — men jag vill i alla fall säga, att för mig synes det, som om denna regel icke vore precis så allmän.

Nu säger emellertid utskottet, att det framkommit andra synpunkter, som göra, att kammaren borde frångå den förut innehavda uppfattningen, nämligen att skogsbärens fått ett mycket större värde på grund av exporten. Ja, mina herrar, det går på detta område som på alla andra områden, när det gäller export. Jag är icke den, som icke gläder mig över att vi ha en export, men jag vill framhålla, att det nu går därhän, att de produkter, som vi ha i Sverige, vandra till utlandet, och det har redan gått så, att de vilda bären äro en sällsynt rätt numera på grund av de höga prisen och de höga sockerprisen. Man talade om, när det var fråga om plommontull, på håll, där man ställde sig som anhängare av en dylik tull, att man kunde använda de svenska bären i stället såsom surrogat för sydfrukterna. Men skola nu de svenska bären enbart exporteras, blir

det ingen annan råd, än att vi svenskar få äta den utländska frukten i stället. Det har gått så på alla områden, vi ha lagt an på exporten, gjort allt för att uppmuntra denna, så att till och med slakt kreatur gå till Tyskland, och vi svenska bönder, som sända våra djur till Tyskland, få äta kött från Sydamerika i stället.

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Jag är i alla fall av den åsikten, att vi böra fara mycket varsamt fram, när vi skola lagstifta på detta område. Man säger, att utskottet också farit mycket varsamt fram i sitt förslag. Ja, jag tror som min partikamrat, herr Berg i Munkfors, att ha vi gifvit ett finger, få vi snart ge hela handen. Här har det från första början gällt att köra fram med småbönderna och säga: låt oss skapa ett skydd för dessa. Men tror ni, att det kommer att dröja länge, förrän skyddet utsträcker till de stora bolagsdomänerna och de stora godsägarnas skogar? Det kommer att gå i den riktningen, det är min fullaste övertygelse.

Nu ha vi två reservationer att välja på, en av herr Lindhagen, och en av herr Persson i Norrköping. Herr Lindhagens reservation kan jag omöjligt följa, den går nämligen som bekant i den riktningen, att man skulle sätta ett förbud mera för de sydliga provinserna, man skulle sålunda få en lagstiftning, som skulle komma att ge skydd enbart åt dessa. Ja, vi ha ju åtskillig lagstiftning förut av liknande slag, exempelvis Norrlandslagarna, men vad beträffar lagen om bolags jordförvärv och vanhävdslagen är jag för min del icke belåten med, att de avse endast Norrland, utan skulle vilja, att de sträckte sig över hela landet; och då kan jag heller icke vara med om att antaga en annan del av lagstiftningen, som skulle beröra blott de sydligare provinserna.

Vidare har här framhållits, att det skulle kunna läggas i landstingens, ja, till och med i kommunernas makt att taga fridlysningen om hand. Jag tror också, att det vore olämpligt och skulle verka orättvist. Om jag tänker mig, att det är två landstingsområden, som ligga invid varandra, och att landstinget inom det ena beslutar, att där skall bli förbud, medan i det andra landstingsområdet bärplockningen förblir fri, då handlar man orättvist mot de fattiga befolkningslagren inom det landstingsområde, vilket blir fridlyst.

För min ringa del tror jag, att Andra kammaren gör klokast i att nöja sig med, vad lagberedningen framhållit, nämligen att man skulle kunna få rätt att fridlysa området runt omkring den plats, där ens egendom vore belägen. Jag medger mycket gärna, att det kan kännas svårt för mindre jordbrukare på många platser, när de se, hurusom man alldeles utanför stugknutarna plockar bort de bär, som de själva tänkt använda. Men jag vågar icke gå med på skrivelseförslaget på den grund, att det utgör inkörsporten till ett förbud, som kommer att omfatta hela landet i framtiden. Jag ber därför att få yrka bifall till herr Perssons i Norrköping reservation.

Herr Lindhagen: Herrarna ha nog en kännning av, att denna fråga är ganska komplicerad. En sådan debatt, som här äger rum,

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

och det] livliga intresse, som frågan väckt på olika håll, visa tydligt, att någonting ligger under densamma, något svårlost, och någonting, som man icke så lätt kommer ifrån. Jag har därför för min del icke kunnat ansluta mig till herr Perssons i Norrköping reservation, som avfärdar frågan såsom varande utan innebörd. Å andra sidan har jag trott, att utskottets utlåtande icke varit tillräckligt försiktigt hållet, och jag har därför afgivit en egen reservation. Jag vill också säga, att herr Perssons reservation, som många instämt i, icke tar något bestämt avstånd från förbud, utan han förordar lagberedningens förslag, såsom motsvarande den nya tidens krav, och antyder, att man bör gå den väg, lagberedningen anvisat. Jag hyser betänkligheter mot att gå så långt som lagberedningen föreslagit, och vill därför icke heller gå så långt som herr Persson och de, som instämt med honom. Man får allt tänka på den här saken, det går icke att klarera den efter enkla boliner, utan saken har nog sina sidor.

Nu vill jag säga, att herr Persson i sin reservation och i sitt yttrande här på ett mycket olyckligt sätt återgivit lagberedningens ståndpunkt. Jag vill därför komplettera hans anförande med att relatera några satsur lagberedningens motivering — icke därför att jag vill här — lika litet som eljest — återropa lagberedningen som någon auktoritet, ty »auktoriteter» är något, som icke imponerar på mig — men för att herrarna skola få klart för sig, vad beredningen verkligen sagt. Lagberedningen kommer till den slutsatsen, att »en fastighet icke bildar ett rättsligt avstängt område, inom vilket en främmande icke får träda och vars naturalster han icke får röra; endast när därigenom ägarens verkliga intressen förnärmas, är det otillåtet.» Och så säger lagberedningen, att så länge bären icke ha något värde, kan vem som helst taga dem, men när de få ett värde, trädes därigenom jordägarens intresse för nära. Lagberedningen säger vidare, att den sökt förskaffa sig upplysning från olika delar av landet angående den rättsuppfattning, som för närvarande gör sig gällande i frågan. Och beredningen har kommit till det resultat, att den gamla sedvanerätten, som gjorde bärplockningen fullkomligt fri, »hämtat sitt berättigande från förhållanden, vilka icke vidare äro för handen». Beredningen talar så om bärens växande värde, och lägger på frågan även en nationalekonomisk synpunkt. Således är lagberedningen av den meningen, att nya förhållanden inträtt, och att man med hänsyn till dessa nya förhållanden måste tänka på annat sätt än förut. I fortsättningen heter det så:

»Å andra sidan har beredningen icke ansett det böra ifrågasättas att alldeles bryta med den hävdvunna uppfattningen och obetingat förbehålla skogsbären åt jordägaren. Att tillerkänna jordägaren en sådan rätt vore så mycket mindre lämpligt, som detta i stort sett komme att ske till förfång för den fattigare delen av befolkningen. Å de stora vidderna, där bären förekomma i överflödande ymnighet, får jordägaren finna sig i att dela med sig med andra landets inbyggare. Däremot synes det icke obilligt, vare sig att visst

område intill hans hemvist lämnas också i detta hänseende fridlyst för närgångenheten eller att honom medgives rätt att förbehålla sig ett visst mindre område, där han är närmast att skörda och där han icke behöver befara att bliva förekommen av andra. Och det är visserligen icke någon undantagslös regel, att jordägaren är den rike, den som tager bären den fattige; enligt vad erfarenheten giver vid handen inträffar också det motsatta.»

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.
(Forts.)*

Så kommer lagberedningen med sitt förslag till rikslagstiftning, vilket innebär först ett skydd mot »närgångenheten», nämligen vad beträffar jordägarens tomt eller trädgård, dels en rätt för honom. Att jordägaren har att råda över sin tomt och sin trädgård är ju en rättsuppfattning, som kan sägas slagit igenom utan lag. Beredningen har vidare ansett att inom ett område av 300 meter från tomt och trädgård bör skydd beredas jordägaren att med företrädesrätt plocka alla slags bär, och att detta skulle gälla hela riket.

Ja, genom ett sådant förslag har man också räckt fram ett finger och brutit med det nuvarande systemet. Har man kommit till 300 meter, kommer man kanske snart till 600, och där ha vi sålunda det uträkta fingret till risker, som kunna inträffa, och jag vill icke bestrida, att man härvidlag kan hysa vissa farhågor, vilka just göra denna sak så ofantligt svår.

Ja, detta brytande av gamla traditioner, detta uträkta finger innefattas just i herr Perssons i Norrköping ståndpunkt, vilken många gillat. För min del tror jag i likhet med lagberedningen och i likhet med herr Persson, att det verkligen inträtt nya förhållanden, och att vi måste tänka på desamma. Men jag är betänksam, om det är lämpligt att göra så, som lagberedningen föreslagit. För det första tycker jag, att hela Norrland bör uteslutas alldeles. Norrlännin-garna ha visserligen genom att instämma måhända visat sig vara med om saken. Jag kan icke vara det. Vidare är det onödigt att taga med mellersta Sverige, ty det har icke kommit några svårare klagomål därifrån. Det förvånar mig, att man även här vill genom förord för lagberedningens förslag bryta med gammal hävd och räckta ut ett finger, varigenom man i viss mån förbehåller den enskilde jordägaren rätt till bären. Men däremot har det icke kunnat undgå att imponera på mig, då jag sett de petitioner, som kommit från ett par trakter i sydligaste Sverige från över 8,000 jordbrukare, vilka, såsom den statistiska bearbetningen visat, till största delen äro småbrukare. Det är nog i alla fall något, som ligger under detta, och detta något förstär jag, och det har här blivit livligt skildrat. Det är de ändrade förhållandena, som göra sig med all makt gällande på det stora exploateringsområdet där nere, nära utlandet och med närbelägna kommunikationer. Dit komma alla människor från olika håll, fattiga och rika, och de rusa in över detta område, och det uppstår *anarki* flerstädes. Vem skall få plocka bären? Man rusar i förväg för att bli den förste och plockar bären, innan de äro tillräckligt mogna och därtill på ett otillbörligt sätt, så att åter-

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

växten äventyras för småbrukarna, som också äro fattiga och behöva ett gott stöd för sitt uppehälle. Varför jag också är intresserad för saken är, att jag anser, att man här i landet måste samla allt folket och icke får tänka, att industriarbetarna och lönarbetarna äro de enda fattiga, utan vi ha ett ofantligt proletariat av små jordbrukare, som också bära en oerhörd tunga för uppehållet. Det är en uppgift, som jag vill ägna mig åt, att icke skilja dessa klasser åt utan sammanföra dem.

De småbrukare, som finnas där och ha en hård kamp att föra för sin tillvaro, när de se hela skaran numera komma över deras mark, bli de ovilligt stämda mot dessa inkräktare. Men än mera: de behöva helt säkert själva bären. De ha kanske plockat dem icke för export utan för sitt eget hushåll, och just i våra tider har det gått allt mera in i allmänna uppfattningen, att man kan tillgodogöra sig bären för eget behov. Dessa småbrukare behöva bären även för sitt eget behov, och det är visst icke, som den siste talaren tycktes mena, att bären just i detta, där anarki råder, skulle gå till utlandet, och att man sedan får köpa igen dem, utan småbrukaren vill nog förtära dem i sitt eget hushåll. Men vem som helst bör icke, såsom numera synes där nere äga rum, komma och taga dem ifrån honom och kanske sälja dem till utlandet.

Nu vill jag livligt erkänna, att det har stora svårigheter att ordna denna lagstiftning. Att icke Norrland och mellersta Sverige skola vara med, har jag alldeles klart för mig. Nu tyckes jag vara ensam om den saken, ty även norrländningarna vilja ju, förefaller det, ha en bestämmelse om 300 meter kring varje gård, åtminstone de av dem, som instämt med herr Sven Persson. För sydligaste Sverige är det ju som jag egentligen skulle kunna tänka mig ett antagande av lagberedningens förslag; men det är ju icke förnuft i bestämmelsen om 300 meters-gränsen, för de fall då lingonen på småbrukarens mark icke växa där utan på annat ställe strax bredvid. Då är bestämmelsen om 300 meter icke till någon nytta. Då skulle man kunna tänka sig en bestämmelse om, att småbrukarens bär skulle vara förbehållna honom på den plats, där bären växa, även om de växa längre bort än 300 meter, och därför har jag föreslagit en skrivelse: »huruvida och i vad mån» etc. Den skrivelsen är också så försiktigt avfattad, att den först och främst omfattar endast smärre jordbrukare och företrädesvis de södra delarna av riket. Man bör vidare vara varsam även därutinnan, att de bär, som få detta extra skydd mot rovplockning, bli endast lingonen, under det att lagberedningens förslag, således även Perssons reservation, avser alla bär. Jag har endast tänkt på lingonen. Jag vill icke gå så långt i brytande av gammal sedvänja, som herr Persson gör i sin reservation.

Det har stått en ledande artikel i Socialdemokraten, som herr Persson i Norrköping uppgivit för mig att han och hr Per Albin Hansson skrivit. Jag vill säga, att där har min framställning blivit ännu olyckligare skildrad än av herr Persson här nu. Där får man

icke veta, vad jag verkligen yrkat, utan det är utdraget ur min motion några stycken, så att det skall se ut, som om jag endast storbrukares ärenden och ville hindra fattigt folk att plocka bär. Om man i någon tidning ville åtminstone återgiva yrkandet i min reservation, så att folk finge veta, vad jag verkligen yrkat, så vore det bra. Det står där — »att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med behandlingen av lagberedningens förslag i ämnet eller därförinnan taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning särskilt smärre jordbrukare må i de trakter, företrädesvis inom södra delarna av riket, där sådant av nya förhållanden finnes erforderligt, tillförsäkras företrädesrätt till de å deras mark växande vilda skogsbär, synnerligast lingon, gentemot främmande härplockare, som med mindre rätt kunna anses befogade att tillägna sig desamma.» Med andra ord: mitt förslag går längst i försiktighetsmått bland det som hitintills förordats, såvitt jag kan förstå. Jag ber därför, som sagt, att få yrka bifall till min reservation. Här har talats av föregående talare, och även man och man emellan, och man har kommit fram till mig och sagt: »Hur kan du förorda, att fattigt folk icke får plocka bär på markerna i Norrland, på hjortronmarkerna och de stora godsägarnes marker?». De flesta sväva tydligen i fullkomlig okunnighet om vad det är fråga om. Detta vill jag hava fritt. Jag vill hava friheten lagfäst och undantag endast i minsta möjliga utsträckning där anarki råder. Jag går icke så långt som de herrar, som vilja omfatta både Norrland och mellersta Sverige med en lag om 300 meter, och som vilja hava alla bär skyddade, icke endast lingonen. Jag har, som sagt, inskränkt undantaget till det minsta möjliga, men jag vill i alla fall icke, där småbrukarne — denna oändligt fattiga samhällsklass — tryckes av sina bekymmer, att hela världen skall få rusa över småbrukarens ägor, där han sitter och med nödtorft uppehåller sig och de sina, och att man sedan skulle skicka till utlandet de lingon, han behöver för sin egen familj. Det måste vara rättvisa mellan alla klasser, och att sammanföra industriarbetare och småbrukare på landsbygden är ett av de viktigaste mål, som jag anser mig hava att sträva för. Jag kommer icke att upphöra att verka därför. Jag håller det för min plikt att yrka bifall till min reservation.

Med herr Lindhagen förenade sig herrar *Runefors*, *Bäckström* och *Ström*.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman! För ett par dagar sedan träffade jag här i Stockholm en framstående och mycket intresserad skogsman, som bad mig framföra hans allvarliga bekymmer till denna kammare just med avseende på den skadegörelse, som lingonplockare göra på de unga skogsplantorna på hans område. Han sade nämligen, att det icke är nog med, vad som trampas ned och brytes av, utan på de stora skogsområden, över vilka han hade överinseende,

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.
(Forts.)*

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

var det vanligt, att en stor mängd av de här unga plantorna blevo uppryckta, delvis hopravsade i hög och delvis här och där kringströdda. Han sade sig kunna genom skogsbetjäningen intyga riktigheten av detta förhållande och förklarade bestämt, att om sådant ofog finge fortfara för framtiden, vore det enligt hans mening rent omöjligt att på det område det gällde få någon vidare skogskultur. Såvitt jag kunde förstå, skulle dessa skogar vara belägna några mil söder om Stockholm. Han sade icke därmed, att stockholmarne gjorde ofoget, men att en massa folk, som ligga i skärgården, komma med motorbåtar från alla håll, och att det var ohyggligt att se de unga plantorna, hur de voro absolut förstörda. Och han sade, att det fortgått så i flera år, och förklarade bestämt, att det var ingen utsikt för honom att få skog där. Under sådana förhållanden är det givet, att något måste göras. Jag tror icke, att detta exempel är enastående. Jag har nog litet erfarenhet själv, och det kan jag säga de herrar, som tala om, hur avundsjuk man är om bärplockningen, och att folket måst sälja till herrarna för billigt pris, att på min lilla skogsmark har under många år plockats 10,000-tals liter lingon, och jag har icke begärt ett lingon, av dem, som plockat, och har icke sagt ett ont ord till dessa människor. Men den iakttagelsen har jag gjort på senare tider, då det blivit större mängder med folk, och de kommit med maskiner, att skogsplantorna få följa med till skada för skogens tillväxt. Det är nödvändigt, att den lagstiftande församlingen ingriper, men jag vill, att det skall ske på det mest milda sätt, ty jag är den siste, som missunnar den fattiga befolkningen i byggderna att tillgodogöra sig skogens bär. Att de, som här blivit tal om, icke ens skulle få plocka bär på de stora bolagsskogarna, är icke ett riktigt tal; det är, såsom redan påpekats, naturligtvis alldeles omöjligt, att hindra dem ens från det. Men vad jag däremot anser nödvändigt är, att de unga skogsplantorna skyddas. Och jag kan icke se, att detta kan försiggå på annat sätt än genom fridlysning. Att Riksdagen antager skrivelseförslaget, hoppas jag, och jag tror och hoppas, att den skrivelsen skall utmynna i ett sådant förslag, att man sedan kan hava rätt att vända sig till Konungens befallningshavande för att få ett sådant område fridlyst, till dess plantorna bliva så stora att de kunna skydda sig själva.

Vad nu småbrukarne beträffar, ha förhållandena skildrats så utmärkt av herr Lindhagen, att jag för min del icke torde behöva yttra mig därom. Jag tror, att man måste behjerta även den saken. Och såvitt jag kan förstå, skulle det mycket lätt kunna försiggå genom fridlysning av de mindre områden, som de behöva för egen del. Det ligger ingen orimlighet i den saken, att dessa småbrukare kunde få skydd för någon del av sin mark. Ha de sedan andra marker, som de icke behöva för egen del, så må allmänheten där få plocka bär. Jag hoppas och tror, att denna kammare skall gå med på utskottets förslag och den anspråkslösa framställning det gör, nämligen om utredning. Och jag hoppas, att regeringen skall mycket välvilligt upp-

taga frågan och se densamma från de synpunkter, som jag anser vara viktiga.

Herr Olofsson i Digernäs: Då det tyckes arta sig därhän, att denna fråga skulle bliva endast en sydsvensk fråga, vill jag som norrländning säga några ord.

Jag vill då först säga, att det har högeligen förvånat mig att höra, att man verkligen kommit därhän, att jordägaren icke skall rå om de bär, som växa på hans mark. Jag har haft den uppfattningen, att man rör om sin jord, som man brukar säga, ända till jordens medelpunkt, att man rör om de fåglar, som sitta i trädtopparna, och får skjuta dem under den tid, som jakten är tillåten. Att man då sedan icke skall rå om de bär, som växa på jorden, är för mig alldeles ofattligt. Jag kan förstå, att en så utpräglad socialdemokrat som herr Persson i Norrköping förfäktar den meningen, att här är det ingen, som egentligen är ägare, här äro vi ägare allesammans. Det är ju socialism riktigt detta, att man skall dela allt, och då är detta ett mycket bra experimentalfält att börja på. Då skola vi börja här. Här skola vi rå om bären allesammans. Men jag undrar, i fall man kommer in på herr Perssons eget område, om han vill följa konsekvenserna härav. För min del tycker jag, att det är alldeles orimligt.

Men det var icke därför jag begärde ordet, utan för att relatera några förhållanden från min hemort. Förhållandet är där, att i min hemtrakt finns egentligen endast små bondehemman. I allmänhet finnes det inga stora gods utan, som sagt, små bondehemman, och dessutom torp och små lägenheter. Dessa bönder hava sina fyllnadsjordar på ganska långt avlägsna håll. Fyllnadsjorden kan vara samfärd för hela byn och ligga på flera mils avstånd från byn. Men däremot är det mindre skogstrakter, som ligga intill inägora, och på den trakten, tycker jag, att man borde få ha bären i fred. Man påbörjar på den trakt, som ligger närmast, åtskilliga röjningsarbeten efter avverkningen. Man sköter med ett ord jorden och bereder mark för skogens tillväxt, och på samma gång får man bär av olika slag. Åtminstone dessa bär, tycker jag, att man borde få hava i fred, och att de icke skola få plockas halvmogna och omogna. Det är en ordningsfråga detta. Det bör vara den ordningen, att den hemmansägare, som har denna lilla skogstrakt, han bör åtminstone vara först att plocka bären. Har han något över, så bör han upplåta det åt andra. Det är en ordningsfråga.

Jag vill icke gå så långt att *all* bärplockning skulle förbjudas. Jag vill vara den förste, som är med om att reglera saken så, att jordägaren får ha den närmast liggande skogstrakten för sitt eget behov, men att den avlägsna samhälligheten — kronans mark och kommunernas allmänningar — gärna må stå öppna för bärplockning av vem som helst. Vi hava stora trakter, som icke äro inhängade, där gärna vem som helst må plocka bär. Det är min åsikt i frågan, och jag

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

kan icke annat än instämma med utskottet i att begära en utredning härutinnan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Som ordförande i lagutskottet skulle väl även jag yttra mig i denna fråga, ehuru ju tillräckligt många yttrat sig förut, så att det ur saksynpunkt kunde vara överflödigt. Men jag har alldeles särskild anledning att yttra mig i frågan, enär jag såsom ledamot i lagutskottet år 1908, då denna fråga senast behandlades, intog, av verklig övertygelse, samma ståndpunkt, som utskottet då gjorde gällande. Nu har jag instämt i utskottets yrkande, ehuru det går i annan riktning, och jag har också gjort det av fullaste övertygelse, att det nu är nödvändigt att göra något. Min åsikt i denna fråga skiljer sig nog åtskilligt från min bankkamrats, som nys hade ordet. Jag vill alls icke skriva under den meningen, att enligt nuvarande rättsuppfattning jordägaren äger bären, som växa på hans mark, och ensam har rätt att tillgodgöra sig dem. Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att lagutskottet har underlåtit att uttala sig i denna fråga om *äganderätten* till bären. Det är nog icke så stor skillnad mellan lagutskottets och lagberedningens ståndpunkt i denna fråga som den förste talaren ville göra gällande.

Jag har således icke i ringaste mån låtit mig ledas av några synpunkter, hämtade från att *äganderätten* till jorden skulle omfatta även bären, som växa därpå. Jag är i sak av den meningen, att om ett förbud i större omfattning skulle utfärdas, så skulle det vara synnerligen *beklagligt*. För mig står det klart, att det särskilt för de nordliga delarna av vårt land skulle vara mycket olyckligt, om denna skrivelse skulle föranleda ett lingon- eller bärplockningsförbud eller ens en fridlysning i större omfattning mot sådan bärplockning. Jag går så långt, vad förhållandena i mitt län beträffar, att jag anser, att vi icke där för närvarande böra hava någon inkränkning alls. Jag skiljer mig alltså, även rent praktiskt sett, från den föregående talaren. Skälet för mig att ansluta mig till utskottet är det, att då denna fråga blivit väckt, det icke synes mig möjligt för Riksdagen att nu låta bli att underställa den Kungl. Maj:ts skärskådande. Det har i allt fall — och det åberopas även av utskottet — avlämnats petitioner, tillkomna på mycket kort tid, petitioner som visserligen avse jämförelsevis små områden men som i allt fall samlat underskrifter till ett antal av ej mindre än 8,228. Vi hade i lagutskottet hela böcker med sådana petitioner! Det är alldeles obestridligt, att de flesta, som skrivit under dessa petitioner, äro att hänföra till den klass, som man benämner småbrukare. Jag vet icke, om herrarne hava läst de bilagor, som äro fogade till de olika motionerna, men om herrarne gjort det, så skola herrarne finna, att de förhållanden, som uppstått mellan jordbrukarne och dem, som plocka bär å deras marker — vilka dessa bärplockare äro står ingenting om — äro ytterst

olidliga, ja förhållandena, som beskrivas i dessa petitioner, närma sig verkligen till anarki. Det finns ingen möjlighet, synes mig, under sådana omständigheter att icke vara med om att underlägga denna fråga Kungl. Maj:ts skärskådande.

Nu är lagutskottets betänkande naturligtvis, såsom så ofta är fallet i riksdagsarbetet, resultatet av en kompromiss, det förstå herrarne nog. För min personliga del får jag säga, att om jag icke skulle se saken ur synpunkten av det underlag, som motionerna och de för lagutskottet framlagda petitionerna givit, så skulle jag varit benägen att gå med herr Persson i Norrköping och rösta för rent avslag. Därnäst skulle jag för min del hållt velat stanna vid herr Lindhagens reservation. Men då jag anser det nödvändigt, att Kungl. Maj:t verkligen får anledning, av Riksdagen given anledning, att taga saken om hand, har jag för att få en hänvändelse till stånd varit med om utskottets förslag. För övrigt tror jag, att herrarne måste finna, om herrarne läsa utskottsbetänkandet uppmärksamt, att det är hållet mycket försiktigt, och att man särskilt velat accentuera, att det här icke bör bli fråga om något riksförbud eller några mera omfattande åtgärder. Nej, det säger lagutskottet alldeles uttryckligt ifrån, att det icke vill vara med om något sådant. Den enda skillnaden i sak som jag kan se förefinnes mellan utskottets förslag och herr Lindhagens reservation — undantagandes att herr Lindhagen skriver ännu försiktigare än utskottet — är den, huruvida undersökningen skall omfatta hela riket eller endast de sydliga delarna. I det hänseendet kan jag för min del icke finna annat än att, om det skall bli en undersökning, så är det bättre att göra den över hela linjen. Det behöver därför icke bli något förbud för hela riket. Något sådant vill jag för min del icke alls hava i Norrland, men att *undersökningen* omfattar även Norrland synes mig vara riktigt. Om man nu vill någonting, så är det tydligt, att man måste låta sina särmeningar falla, och därför har det för mig icke varit annat att göra, än att gå med på utskottets förslag, vilket var det enda som hade utsikt att vinna hela Riksdagens bifall. Detta är skälet, varför jag vid detta tillfälle varit med om saken, ehuru jag icke ändrat ståndpunkt i själva rättsfrågan sedan förra gången saken var före i lagutskottet. Det är sålunda uteslutande praktiska hänsyn, som bestämt mig. För min personliga del må det gå hur som helst, bifall eller avslag för skrivelseförslaget, jag skall icke beklaga någondera utgången. Men jag ber dock herrarne taga i allvarligt övervägande, om ej detta är en sak, som Kungl. Maj:t bör skärskåda. Och då jag är av den bestämda meningen att så är fallet, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sterne: Herr talman, mina herrar! Det torde väl ha varit så, att vi här suggererats till att tro på, att denna fråga söker sin yttersta grund i jordägareintresset, enkannerligen småbrukareintresset, men jag har frågat mig själv, om det verkligen är så säkert,

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

att småbrukarne skulle bli så angenämt berörda av en lagstiftning i detta fall, gående ut på förbud att plocka bär å annans mark.

Jag föreställer mig, att det i en kommun finnes en hel del bönder, småbrukare, både med och utan skogsmark, och den som då vore utan skogsmark finge inga skogsbär för sitt behov. Ävenledes finnes det bönder, som rå om skogsmark, men det ena året växer där inga bär, och då bliva även de tvingade att köpa sitt behov av bär, om de icke få plocka sådana där de finnas. Jag tror, att man borde se efter, till vilka konsekvenser denna lagstiftning skulle leda, innan man talar så varmhjärtat om småbrukarnes intressen och äganderätt. Jag tror, att vi få vara herr Ekerot tacksamma både för hans motion och hans anförande, ty han har på det mest briljanta sätt avslöjat själva huvudsyftet med framställningen, och enligt vad jag kunnat finna, är huvudsyftet med denna sak, att jordägarna skola få tillfälle att få en vinst genom att arrendera ut sina skogsmarker för bärplockning. Då blir frågan, om man vill vara med om ett sådant betraktelsesätt. Herr Ekerot talar till och med i sin motion om, att det är ganska vanligt i norra Skåne, att ägaren arrenderar ut bärmarken och att arrendatorn »med tårar i ögonen och sorg och missräkning i hjärtat» sett sig bedragen på sin arrenderätt. Ja, om man arrenderar ut något som man icke har, och den lurade gråter, så må han göra det, men annars föreställer jag mig, att han har sin lagliga rätt att ingripa mot den, som han blivit bedragen av.

Emellertid är det tämligen typiskt det anförande, som hölls från Norrlandsbänken av herr Olofsson i Digernäs, när han gav sig in på äganderätten och socialismen. Hans åsikt är tämligen typisk för en del människors åsikter. Han går så långt att han påstår, att han icke kan förstå, att man sätter något sådant i fråga, som att bären icke skulle vara en egendom, som helt naturligt tillhör jordägaren, lika väl som en del andra saker som medfölja förmånen att vara jordägare. När jag hörde detta, föll mig i minnet en anekdot, som jag en gång hörde berättas om en jordägare, som ansåg sig rå om luften över sina ägor och därför klippte av de telegraftrådar, som vederbörande vid telegrafverket varit nog djärva att sätta upp. Jag trodde, att den anekdoten liksom de flesta andra, icke var sann, men sedan jag hört herr Olofsson i Digernäs, sätter jag större tilltro därtill än jag gjort förut.

Men äro nu dylika extrema begrepp egentligen något för oss att utgå ifrån vid bedömandet av denna lagstiftningsfråga? Skola vi skära bort det enda lilla vackra drag av gemensamhetsintresse, som ännu finnes kvar? Jag skall i förbigående be att få säga herr Olofsson, att här gäller det icke någon nymodern socialistisk åskådning, utan det är tvärtom så, att den extrema uppfattning av äganderätten, som herr Olofsson i Digernäs har, är en senare tids uppfinning. När man emellertid gjort klart för sig, att motionernas verkliga syfte är ett krasst vinstintresse, så frågar man sig också, huruvida man går ut från riktiga synpunkter, då man vill gå fram på någon av dessa

banor, som man här söker komma fram på, genom en skrivelse till Kungl. Maj:t att följa antingen utskottets eller herr Lindhagens väg när det gäller att vidtaga en lagstiftningsåtgärd, ja, till och med om det bara gäller att räcka fingret, som det förut sagts, åt en dylik förbudslagstiftning. För mig är det och har alltid varit det normerande — såsom jag också lovat mina valmän — att i min lagstiftaregärning taga hänsyn till flertalets behov av lagstiftningsåtgärder och *icke* fåtalets. Nu tror jag icke, att någon kan säga, att här föreligger ett sådant allmänt intresse som vuxit fram och påfordrar en inskränkning i en förut gällande rätt. Om jag frågar mig själv om denna stämning förefinnes, så måste jag säga att motsatsen är förhållandet. Man har talat om skogsägare och markägare. Även jag har talat med sådana, men dessa hava haft samma uppfattning som jag, nämligen att denna fråga icke är av den beskaffenhet, att man bör göra något åt den, och underligt vore det, om Sverige, som icke är bekant för att vara ett föregångsland på andra lagstiftningsområden, åtminstone icke sociallagstiftningens, här i detta fall skulle visa sig som ett föregångsland och genom lagstiftning ingripa mot rätten att plocka de vilda skogsbären. I lagutskottets utlåtande på sidan 13 står det i förbigående omnämnt, hur våra grannländer Finland och Norge samt hur Schweiz ställt sig till denna fråga, och jag tror knappast, att det skulle vara så synnerligen smickrande för oss att experimentera med en lagstiftning, sominge ut på att beröva de fattigaste och mest egendomslösa en rätt som de förut ägt.

Att såsom herr Ekerot gör hänvisa de fattiga till fattigvården, det låter i detta sammanhang ungefär som talet om Halmstadlax och — fortepiano.

Då nu tiden är långt framskriden, och icke tillåter några längre utläggningar vill jag i korthet sammanfatta min ställning till den föreliggande frågan på följande sätt: Syftet med denna lagändring är ett privat vinstintresse. Genom en sådan lagändring skulle vi beskära den sista friheten för de fattiga att draga nytta av de vilda bären som en gemensamhetsegendom och taga bort dess möjligheter till en blygsam förtjänst eller inkomst. De olägenheter av den fria bärplockningen, som blivit påvisade, ligga på ett helt annat plan och kunna hjälpas på annat sätt än genom sådana restriktioner eller genom en sådan extrem lagstiftning som skulle bottna i förbud mot bärplockningen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och herr Lindhagens reservation samt bifall till den av herr Sven Persson avgivna reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! När nu så många talare här framfört de små hemmansägarnes talan och sålunda talat till fördel för landsbefolkningen, så kan det vara lämpligt, att någon mer än vad som skett, yttrar sig till de andras fördel.

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*
(Forts.)

Herr Ekerot har här dragit fram exempel på en liten hemmansägare, som enligt både hans och mitt förmenande har det trist och tråkigt ställt, men det synes mig, att han icke har det så svårt ställt som herr Ekerot lät påskina. Han sade nämligen, att här finnes en person, som köper en egendom på t. ex. åtta tunnland åker och 50 tunnland skogsmark, på vilken skogen dock är borthuggen, och att han inte kan draga sig fram på den egendomen. Det skulle sålunda vara skönt för honom att föda de åtta barnen, genom att han finge plocka de bär, som funnos i skogen. Ja, det håller jag med om, men det hade mannen bort taga reda på innan han köpte egendomen, ty nog visste han förut, att det bleve svårt att draga sig fram på en egendom, där skogen vore borthuggen. Det räcker icke att draga fram, att han varit dum, när han köpte egendomen. Så det exemplet passade icke in på den föreliggande frågan. Däremot passade de åtta barn, som den mannen hade, mycket bra in, ty i Norrland och Dalarna och även i Sydsverige och i vida bygder av vårt land finnas många torpare och små hemmansägare, som ha en eller kanske två kor och som icke ha någon skogsmark till sin jord, samt fattiga änkor, som ha barn, och liknande, vilka alla av ett sådant lagförslag skulle drabbas på ett ännu grymmare och hänsynslösare sätt än i det fall, herr Ekerot talade om. Det är deras talan, jag vill föra. Det har skymtat fram under diskussionen, och särskilt av borgmästar Lindhagen har på ett varmhjärtat sätt de små hemmansägarnes lidanden framförts, och jag förstår så innerligt väl detta. Kan man på något sätt hjälpa dessa, utan att skada de andras intressen, så skall icke jag säga nej, men jag är synnerligen rädd för, att samtidigt, som man hjälper dessa, så stjälpes man de andra.

Det har framhållits av herr Nilsson på smålandsbänken, hur skogsmarksägarne se denna lag, och det har även sedan berörts av en och annan talare, som framfört samma synpunkter, att det är icke nog med, att man tar bären i skogen, utan man förstör också skogsmarken, och det är en synpunkt, som kommer att gå igen i debatten. Kunna vi nu bara göra en liten lagändring för att skydda de små hemmansägarnes intressen, måste det nästa stora steget bliva, att skogskultursynpunkten drages fram, och att man kräver förbud i Norrland och Dalarna i de stora skogsmarksägarnes intressen. Hur ha då människorna det, som icke ha någon skog? Jo, de få icke skjuta en fågel, som flyger förbi deras gård eller en hare, som springer förbi deras fönster. De få icke gå till skogstjärnen, som ligger bredvid, och draga upp en fisk, fastän det är så fullt av fisk, att den nästan går på torra landet. Hur var det då förr? Jo, när jag var barn, så släpptes getterna ut i markerna, där de fingo gå och beta, och på sommaren fick man ha sina kor på andras betesmarker för en ringa penning. Allt det där är nu borta. Nu ha vi bara skogsbären och svamparna kvar. Om nu skogsbären tagas bort, dröjer det icke kanske mer än 15 å 20 år innan också svamparne tagas bort, ty svamparne äro värdefulla, och så snart vi komma så långt, att

människorna förstå det, komma jordägarne och säga: Ni få icke plocka svamp på våra marker. — Jag tycker det är så litet kvar av vad jorden bär i frukt, som är allmän egendom, att jag anser, att man ur billighetssynpunkt kan låta det vara som det är, även om icke alla dela den uppfattningen. Om det här är fråga om själva äganderätten, därom vill jag icke diskutera. Jag kan inte se annat, än att kammaren gör klokast i att icke bifalla herr Sven Perssons i Norrköping reservation, i vilken jag förut instämt. Detta yrkande, som jag vid närmare eftertanke icke kunnat vara med om, ber jag nu att få återkalla. Jag yrkar rent avslag på utskottets hemställan.

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

Herr *Lindqvist* i Kosta instämde häruti.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Då jag varit med om behandlingen av detta ärende inom utskottet, anser jag mig också skyldig att säga några ord. I likhet med lagutskottets ordförande måste jag erkänna, att jag ställt mig mycket tveksam, hurvida jag skulle vara med om ens en försiktig skrivelse, och förutsättningarna för att jag skulle kunna vara med härom vore, att regeringen eller de, som eventuellt få denna utredning om hand, också skulle bli mycket försiktiga. Jag vill i förbigående säga, att något förbud mot bärplockning vill jag icke vara med om annat än med en viss begränsad omfattning. Men sedan jag nu hört herr Ekerots anförande, börjar jag bliva betänksam och undra, om jag kanske ändå icke gått för långt, när jag varit med om denna skrivelse. Skulle regeringen efter en blivande utredning taga sikte på något av vad han framförde här i kammaren, fruktar jag, att det förslag, som vi framledes kunde få av Kungl. Maj:t, komme att gå betydligt längre, än vad majoriteten av lagutskottet tänkt sig. Som lagutskottets ordförande redan sagt, voro nog meningarna tämligen delade, när utskottet behandlade denna fråga, och i likhet med honom var även jag år 1908, när frågan senast var föremål för behandling, emot den inskränkning i rätten till bärplockning, som då ifrågasattes. Men man får dock medgiva, att förhållandena kunna ändras med tiden. Man kan icke heller undgå taga intryck av de petitionslistor, som också förevisats i utskottet. Dels har jag även, det måste jag erkänna, fått någon påtryckning från hemorten, där man begär, att något skall göras i denna sak. Detta gör, att man finner, att, om man nu ställer sig totalt avvisande mot varje inskränkning, en sådan ståndpunkt med tiden kanske bleve ohållbar. Under sådana förhållanden anser jag det ändå vara klokast att få en utredning till stånd, och har jag härför ej velat ställa mig avvisande. Skulle den blivande utredningen resultera i någon inskränkning av större omfattning, så att man på de stora skogsområdena i mellersta och norra Sverige förhindras tillvarataga de bär, som faktiskt skulle ruttna ned — ty ingen kan väl tänka sig, att jordägarne taga vara på bären på de stora skogskomplexen, vilka tvärtom äro förbehållna

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.
(Forts.)*

den fattigare befolkningen — så kan jag icke under några förhållanden vara med om att förmena denna fattiga befolkning att fortfarande få behålla denna sin gamla rätt. Å andra sidan måste det erkännas, att, när man har ett mindre område nära intill sina egna hus, det kan vara retsamt, om man vill taga reda på bären för eget behov, att just vid den tiden, de skulle varit mogna, finna dem redan bortplockade. Ty det är nog så, som det förut här sagts, att de börja plocka bären alldeles för tidigt. Då blir det ju ganska obehagligt, om man måste ge sig i väg till avlägsnare belägna marker för att tillfredsställa sitt eget bärbehov. Kunde man med den blivande utredningen förekomma detta, skulle jag vilja vara med om det, men jag skulle icke under några förhållanden vilja vara med om förbud i någon större utsträckning.

Herr talman! Under sådana förhållanden kan jag icke göra annat än yrka bifall till utskottets förslag.

I anseende till förfall för undertecknad, övertogs här protokollsföringen, jämlikt herr talmannens förordnande, av förste kanslisten hos kammaren O. M. F. Seth.

In fidem
Per Cronvall.

Härefter anförde:

Herr Palmstierna: Herr talman! Ett par ord i frågan. Man kan ju undra på, vad i själva verket det är, som hänt. Här har under hundratalens år den fattiga befolkningen — ty det är den det är fråga om — haft frihet att plocka skogsbären. Det har varit sedvänjan här så långt vi kunnat erfara, att den fattiga befolkningen varit ute och plockat bären, i det den ansett, att dessa voro ingens eller allas egendom, hur man nu vill benämna det. Det är icke tjugo-årig hävd, mina herrar, vi här ha att göra med, den är månghundraårig. Det är en ursvensk gammal uppfattning, som det gäller. Undra då, på att en sådan debatt rivit upp i dag, när man är i färd med att rycka upp med rötterna det, som så länge växt samman med vårt svenska folks liv.

Jag glömmer aldrig 1908, då denna fråga första gången var före. Det gick som en våg av harm över hela landet, och det sades, att här vore något gammalt dyrbart, som vi måste bevara för småfolket, och att vi borde sätta oss emot varje ändring i rådande förhållanden. Nu är frågan åter före i kammaren, och man har mobiliserat skäl på skäl, och skäl, som delvis slå ihjäl varandra, för att upphäva denna gamla ursvenska rätt. Hur dyrbar har den icke varit för många familjer i vårt land. Jag erinrar mig t. ex. år 1909 under den stora arbetskonflikten, när arbetarmassorna icke hade någon förtjänst, hur många det var, som levde på fiske och skogens bär under den tiden, hur många, som skulle känt, att det vore en begränsning av

en rätt, som de trott alla och i synnerhet de fattiga skulle få inneha för framtiden i vårt land.

Vad är det nu, som har hänt? Jn, herr Ekerot har alldeles ställt på sin spets, vad det är. Det har hänt, att bären förut icke haft något egentligt värde. Vad för värde? Jo, *penningvärde*. Ja, där är det. Med samhällets industrialisering och penninghushållningens inträngande får det ena efter det andra visst penningvärde. Penningen skall även här på detta område komma in och regera och bryta ned en gammal svensk rättsuppfattning såsom den förut på många andra håll varit framme och förbehållit kapitalismen, vad som skulle stått till hela vårt svenska folks förfogande. Det är just därför och ur principiell synpunkt jag vill motsätta mig detta, och jag reagerar alldeles bestämt mot någon annan uppfattning. Därför kan jag ej heller gå med på herr Lindhagens reservation, då han säger, att det ur *principiell* synpunkt vore riktigt att förbehålla bärplockningen i första rummet åt *ägaren* av marken eller den honom företräder och *därutöfver* åt alla mindre bemedlade. Det vill säga principiellt sett skulle företrädesvis *markägaren* ha detta. Nej, säger jag, här motsätter jag mig alldeles bestämt en sådan individualistisk uppfattning, som skulle göra sig gällande också på detta område.

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Vad är det då för olägenheter, som nu kunna förekomma? Ja, en olägenhet är den, säger herr Ekerot, att här sker en industrimässig exploatering för export. Visserligen, men hittills har det varit två, som delat vinsten, nämligen den, som exporterat, och arbetaren. Nu skulle således också en tredje, jordägare eller arrendatorn, komma till. Det är detta tredje led, som man vill inskjuta. Men, frågar jag, har det fördelaktig betydelse i nationalekonomisk bemärkelse? Inte alls, utan snarare kommer det att inträffa, att åtskilliga bär komma att ruttna ner på grund af markägarens plockningsförbud, och att man kommer att stå utanför gärdesgårdarne och grindarne och se, hur bären ruttna ner utan att kunna göra något. Den fatiga befolkningen får stå vid sidan och titta på.

Det kan emellertid vara en annan synpunkt, som är berättigad, och det är intresset, att hemmen hållas i helgd. Hemfriden kunde äventyras av, att man vid bärplockningen komme nära husen och in på gårdarne. Det kan emellertid avhjälpas med en lagändring. Det är också *det* intresset, som förmått lagberedningen ställa sig på den ståndpunkten, att hemmet skall hållas i helgd, så att intet intrång på det området skall ske.

Vidare bör man uppmärksamma, att skadegörelse kan inträffa. Mot detta ha vi en riksdagskrivelse, och utredning härom är redan igångsatt, så att i avseende härpå ha vi, vad som behövs. Kammararen är ju eljest så benägen att, när utredning föreligger, avslå förslag. Nåväl, i detta fall borde väl föreligga dubbel anledning för den saken.

Jag vill med dessa ord be kammararen varmt behjärta, att vi

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.

(Forts.)

icke nu förmena alla dessa, som dock utgöra den fattigaste delen av befolkningen, att fortfarande få leva kvar i den rätt, som svenska folket sedan urminnes tider haft till de vilda bären i vårt land, och icke bryta sönder den samt komma med ett fridlysningsförfarande, som gör, att man får tusentals anledningar att bötfälla de fattiga människor, som överträda förbuden. Vi ha hört av herr Olofsson i Ävik och även av andra, hur man redan nu söker skapa anledningar att skydda skogen och ställer upp bären som anledning härtill. Men, mina herrar, låt icke dessa påbud utfärdas och låt icke det bli så, att anslag sättas upp i vårt land överallt kring ägo gränserna, anslag, som gå ut på detta: »här får ni icke komma in och plocka bort bären, om ni också förut varit vana vid att få göra det. här är avstängt område.» Låt i stället den gamla goda svenska sedvänjan stå kvar orubbad.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Ekerot med en sådan bestämdhet uttryckte sig om, att det var just att reglera rättsförhållandet, om Riksdagen nu bifölle det föreliggande förslaget. Han ansåg det vara ett axiom, att den som äger jorden också äger bären, som växa på jorden. Det är just om den saken, som vi väl i alla fall böra tvista, även om hären skulle resa sig på herr Olofssons i Digernäs huvud. Det är där kardinalfrågan ligger. Är det verkligen på det viset, att bären sedan urminnes tider varit en tillhörighet, vilken varje medborgare haft rätt att tillgodogöra sig, eller är det solklart, att de ägas av den, som har papper på jorden? Det har här så starkt betonats, att de som äga jorden väl i alla fall borde ha rätt att plocka bären på sin mark. Vem har förnekat det? Det är icke den frågan, det här gäller, utan här gäller det, om de skola ha rätt att *hindra andra*, som också vilja plocka bär. Det är oriktigt av herrarne att söka få fram den uppfattningen, att de som äga jorden skulle vara förmenade rätten att plocka bären på sin egen jord. De ha samma rätt därtill som andra människor.

Däremot kan man tala om, huruvida det är riktigt såväl ur nationalekonomisk som ur andra synpunkter, att bären plockas med bärplockningsmaskiner, så att man rent av förstör möjligheten för en återkommande bärskörd. Den saken kan möjligtvis bli föremål för utredning. Men skall man beträda den andra vägen, då blir det, såsom antytts, att man bara lägger ett nytt steg till andra redan tagna i samma riktning. Det har av herr Ekerot betonats, hurusom vi nyss reglerat gemensamhetsfisket, och därför skola vi nu reglera bärplockningen. Ja, sedan skola vi väl reglera, huru många kubikmeter luft den människa skall ha, som icke äger någon del i Sveriges jord.

Herr Eriksson i Grängesberg gav uttryck åt den uppfattning, som jag i huvudsak gillar, och därför kan jag nu inskränka mig till att instämma i hans yrkande, det vill säga rent avslag utan någon tvist om motiveringarna. Men jag kan ändå icke neka mig att något be-

möta herr Ekerot i ett avseende. Han sade, att detta var egentligen två frågor, en nationalekonomisk fråga och en fråga om de mindre bemedlades intressen. De frågorna tror jag få ses i samband med varandra. Det är ett nationalekonomiskt intresse, som befrämjas genom att de fattiga i landet sättas i tillfälle att bärja den förmögenhet, som ligger i skogsbären, och därför skola vi i stället för att sätta ut rävsaxar för bärplockarna i form av lagparagrafer genom lagstiftning uppmuntra dem till bärplockning, så att de taga vara på alla de värden, som nu genom försumlighet gå förlorade. Då tycker jag, att vi ordna saken på det allra bästa sätt.

Jag ber att få, utan att vidare ingå i frågan, yrka rent avslag på motionerna.

Häruti instämde herr *Larsson* i Västerås.

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Jag hade i fjol ordet i en fråga, som på sitt sätt är liknande den nu föreliggande. Det gällde nämligen då strömmingsfisket i Stockholms skärgård, och det var även då de besittande, som ville med sin äganderätt införliva förmåner, som hittills sedan urminnes tider varit av allmän natur. Jag hänvisade då till exempel från mitt föräldrahem och den trakt där jag är uppfostrad, och jag visade, att vi i vårt hem och i vår socken aldrig drömt om, att vi skulle på något sätt förmäna våra fattiga medborgare att tillgodogöra sig naturens alster på sätt, deras företagsamhet på hederlig väg förhjulpt dem till. Jag vill säga här, att det icke alls är så, som här sagts, att i Sydsverige bärplockningen icke är någonting, som haft gammal hävd, utan att jordägaren där ansetts ha ensamrätt till bären, och att andra uppfattningar skulle vara främmande för Sydsverige. Nej, tvärtom har lika mycket i Sydsverige som i Nordsverige det ansetts vara en allmän rätt att plocka bär; i varje fall betraktade människorna i min hemtrakt det så. Varhelst det fanns hallon eller smultron eller andra vilda bär, så fick den som hade tid att plocka dem också göra det. Och man gick ännu längre och hade samma uppfattning rörande den i skogen nedfallna torrveden. Som herrarne måhända veta, så har boken den egenskapen, att den självrensar sig på det sättet, att de grova grenarna närmare marken ramla av, och det kan bli liggande stora grenar, som innehålla torr och mycken ved. Till och med dessa grenar ansågos vara allmän egendom, och jag vet många platser, exempelvis Tromtö- och Nättrabygodsen, där de fattiga fiskarne, torparne och småbönderna alla ansågo dessa grenar vara gemensam egendom. Jag fick en gång en ganska stark lektion i detta ämne, när jag var liten pojke. Jag var väl en 7—8 år och seglade med min far ute i skärgården. Greven på godset hade just förbjudit ortens fiskare och arbetare att plocka upp dessa större grenar, som i alla fall fingo ligga och ruttna bort. Vi vände under Tromtölandet — jag skötte focken och far satt till rors — och jag frågade då far: »Var-

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.
(Forts.)*

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

för har greven förbjudit de fattiga att plocka veden, som ändå rutt-
nar bort?» »Jo du», sade han, »det skall han ha och ligga på, när
han kommer till helvetet — sen brinner det.» Anmärkas må, att
min far var varmt religiös och frikyrklig, men genom detta i hans
mun ovanligt hårda ord och i denna hårda form framkom hans för-
kastelsedom över denna råhet och småsnikenhet.

Hela denna historia med bärplockningsförbud är egentligen ett
spöke från 80- och 90-talen, när i svenska riksdagen liksom en hel del
riksdagar i Europa de besittande bredde sig så, att man fick det in-
trycket, att inga andra hade rätt att existera än de, som händelsevis
genom köp eller arv erhållit en fastighet i stad eller på landet. Deras
klassrâhet behärskade fullkomligt lagstiftningen och har i såväl skatte-
lagstiftningen som lagstiftning på andra områden efterlämnat djupa
spår i den fattiga befolkningens såväl rättsliga förhållanden som
ekonomi.

Jag beskylles ju för att ha en lång näsa, som luktar litet långt
fram i tiden, och man må därför icke förundra sig, om jag säger —
herr Ekerot! — att jag icke tager fel, om jag i detta här ser en högerspe-
kulation till de stundande valen. Det är ju så, att dumhetens och
råhetens källor flöda outtömligt hos människorna. I varje hem och
sinne, i varje by och trakt slås alltid idealiteten med människodjuret,
och det är bara fråga om trakter, som människodjuret mest segrar i,
och trakter, som idealiteten i högre grad segrar i. Nu vill jag icke
uttala något allmänt omdöme om de trakter, herrar Ekerot och Nils-
son i Linnås äro hemma i, men det synes mig i alla fall, att de motio-
ner, som äro väckta här av dessa herrar, icke båda något gott om
människornas förmåga i de trakterna att unna varandra att leva på
jorden.

Man har här imponerats av och visat på de massor av petitions-
listor, som inkommit, och på vilka man fått underskrifter av såväl
storbönder som småbrukare o. s. v. Det är väl ingenting, som hind-
rar, att en småbrukare kan vara lika rå och enfaldig som en stor-
bonde, men det är väl icke någon anledning för Riksdagen att taga
mera hänsyn till en rå och dum småbrukare än till en rå och dum
storbonde. Det är icke något tvivel om, att, om jag vill springa
omkring i bygderna, jag skall få tag i åtskilliga tusentals människor,
som skriva under t. ex., att regeringen skall taga från de fattiga deras
sängkläder och ge dem åt de rika. Det är icke något tvivel om den
saken. Men därav följer icke, att Riksdagen skall bry sig om så-
dana krav.

Jag finner för övrigt hela detta förslag fullkomligt meningslöst
även ur jordägaresynpunkt. Om det vore ett förslag om, att ingen
annan än bönderna finge plocka bär, så kunde jag begripa det något
så när, ty då kunde ju bärskörden för dem anses vara ett slags all-
männing, så att när Per Larsson ett år icke har några bär, så kan han
gå till Ola Jönsson, som har bär, och plocka på hans mark. Vi veta
ju, att det kan bli rätt olika bärskördar på till och med närliggande

trakter, beroende på om de ligga mot söder eller mot norr. Och vidare kan ju det fallet inträffa, att t. ex. i ett byalag finns det tre bönder, som ha skogsmark med bärväxt på, men sju bönder, som icke ha någon bärmark. Och förhållandet bleve ju då snarlikt, de senare kunde ju då få plocka på de förras marker. Jag frågar mig, vad är detta för ett tillgodoseende av ens det rena krassa jordägareintresset? Icke ens det tillgodoses, att de sju bönderna skola vara beroende av de tre böndernas nåd för att över huvud taget få bär, fränsett alla övriga medborgare i landet.

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Man har här talat om de fattiga. Ja, de fattiga, de äro alltid framme, när det gäller att klå åt sig. Jag kommer ihåg i fjol, det var tal om fläsktullen. Inte var det då några godsägare, som ville ha fläsktull, nej, för all del, det var statarne, som ville ha den. Och icke är det så, att det är de stora markbesittarne i Småland och Skåne, som nu äro så angelägna om bärplockningsförbud, det är de fattiga, som ha gott utav det. De skola ju få betala arrendena för bärplockningen, eller kanske icke, ty tyskarne arrendera bärmarkerna och så få de fattiga plocka bären åt tyskarne. Det är ju alltid så, att när det gäller att ställa till med förmåner för de förmögna, är det de fattiga, som vilja ha det så.

Men icke kunna väl vi här vid lagskrivning ta större hänsyn till de fattiga än till de rika. Vi kunna väl inte stifta en lag för småbrukare och en för storbrukare, utan här skola vi väl stifta lagar för alla landets medborgare, och såväl de rika som de fattiga få vara nöjda med detta beslut.

När frågan om tullen å plommon behandlades här för en tid sedan — debatten härom komma nog herrarne ihåg — framdrogs det skälet, att man icke borde införa utländsk frukt. Vi skulle iakttaga sparsamhet härvidlag och i stället använda de betalningsmedel, vi utföra till världsmarknaden, till att ta in för dem varor av sådant slag, som vi ej ha i eget land, bomull, kol, olja, o. s. v. Men i stället för att ta in utländsk frukt skulle vi hålla oss till våra egna skogsbär och frukter. Det synes mig vara en dålig väg man går, då man, efter att först ha anvisat en utväg till att ge landet billiga plommon etc., sedan försöker vidtaga sådana åtgärder som bärplockningsförbud, vilket i varje fall naturligtvis kommer att i en eller annan form medföra arrenderingsskyldighet av bärmarker, något, som i många fall kommer att hindra många människor att plocka bär och vilket i varje fall kommer att såväl försvåra åtkomsten av bären för bärplockarne själva som att höja torgprisen å dem; det blir då de många karga fattiga hemmen, som drabbas härav.

Jag kommer i detta sammanhang ihåg en historia, som en dansk köpman talade om. Den tilldrog sig i Plymouth. Tullflugan hade farit i trädgårdsmästarne i staden, och de höllo ett möte för att behandla saken. Det uppträdde en trädgårdsmästare, som hette Jochumsen, och han sade, att trädgårdsmästarne där icke kunde vara betjänta av någon konkurrens med Italiens och Spaniens trädgårds-

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär & annans
mark.

(Forts.)

mästare, ty de, sade han, ha en annan himmel och en annan sol, medan vårt land är kyligare och kallare. Vi kunna icke med samma fart driva fram samma frukter och bär som de, och därför måste vi ha tull på import av frukt och bär. Knappast hade mannen talat ut, förrän ett femtiotal personer rusade fram med höjda käppar mot honom. Men borgmästaren i staden sprang upp i talarestolen och sade: »vi känna ju Jochumsen sedan gammalt. Slå honom inte, ty han är vanligen en mycket förståndig och duktig karl, men han behöver lugn och ro för ögonblicket. Jag har redan sänt bud efter en vagn från hospitalet. Hade han varit vid sunda vätskor, hade han aldrig begärt, att vi 12,000 medborgare i Plymouth skulle betala skatt till honom och några av hans få kamrater för dessa frukter och bär.»

Sammalunda säger jag här om dessa människor: om de tänka sig en smula före, skulle de omöjligt kunna begära, att man för en eller annan avundsjuk storbondes eller småbondes tillfredsställelse och maktbegärs skull skulle fördyra åtkomsten av bär för hela nationen. Det är någonting, som är aldeles barbariskt i mitt tycke.

Hela felet härvidlag ligger i att det saknas allmänanda; man lagstiftar för småbrukare, för små godsägare, för stora godsägare och för att tillgodose den och den valmanslicken, och det blir ett förfärligt schackrande och byte. Följden blir, att man kommer på en så trång plattform, att tar man ett steg till höger, trampar man någon på tårna, och stiger man till vänster, trampar man andra på tårna. Man har inte nog kraft att förklara: jag vill icke gynna vare sig Per eller Pål, vare sig fattiga eller rika, jag vill bara se till, vad som är sunt och gott för nationen. Och om vi se efter, vad vi ha att göra med för frågor, när det blir liv i spelet, så se vi, att det är sådana här frågor som bärplockning, som gula faran, som preventivmedlen, som utgöra de stora debattämnen, ty det är den och den valmanslicken, som kräver det, och naturligtvis måste man göra som små klickar bland valmännen säga och icke som förnuftet säger.

Herr talman! Jag yrkar rent avslag.

Herr Ingvarsson: Det finnes en hel del fattigt folk här i landet, som har rätt stora inkomster av bärplockningen, och innan man berövar dem deras existensmöjligheter, skulle jag vilja säga ett par ord.

Man har här spelat ut småbrukarne mot industriarbetarne och velat sätta dessa två grupper i harnesk mot varandra. Men det finnes efter mitt förmenande ingen anledning att så göra. Ty vilka är det, som plocka bär i allmänhet och som man nu är så mån om att försöka mota bort? Är det industriarbetarne? Ja, i någon liten mån, men det stora flertalet industriarbetare och deras familjer är aldrig i den lyckliga ställningen att få komma ut och plocka bär och andas frisk luft. Det är säkerligen i ännu högre grad torparne, småbrukarne, som själva inga bär ha, och därför plocka på annans

mark. Här spelar man således i verkligheten ut småbrukare mot småbrukare. Det är alltsammans. Och likväl hävdar man, att detta är ett speciellt småbrukareintresse. Nej, för all del. Jag har själv vuxit upp i ett småbrukarhem, och min far är småbrukare ännu i dag, så att jag är icke alls okunnig om hithörande förhållanden, och jag vågar påstå, att vad detta än är, så är det något helt annat än ett småbrukarintresse. Saken är den, att man håller på att förvandla lingonplockningen till en industri, som man skall jobba uti och förtjäna pengar på. Godsägarne skola, såsom här förut sagts, ha möjlighet att till höga belopp sälja avverkningsrätten eller utarrendera den. Det är dessas intressen, som man nu så ivrigt söker tillgodose.

Nu har man emellertid framhållit, att man stöder sig på en opinion, men hur den opinionen tillkommit, kan också diskuteras. Vi hade för ett par veckor sedan en annan opinion, som till och med regeringen föll till föga för, men som, när man tittade närmare på den, visade sig vara tämligen ihålig, och det är icke utan att det är något i samma stil med den opinion, som man här har. Och jag skulle kunna för att belysa denna lägga fram en skrivelse från ett stort möte i södra Sverige, där man yrkar avslag på denna motion, ett möte av hundratal fattiga människor där nere, som icke begära bättre än att få bli kvar i de förhållanden, som nu råda.

Vidare har man hänvisat till, att ingen småbrukare har fullkomlig rätt till att plocka bär. Däremot skulle jag vilja påstå, att han har fullkomlig rätt därtill, fullkomligt lika mycket som envar annan.

Då herr Ekerot säger, att denna åtgärd vidare skulle vara national-ekonomiskt klok, kan det kanske vara skäl att peka på vad utskottet skriver i sitt utlåtande, där det heter på följande sätt: »För de jordägare, vilka själva vilja tillgodogöra sig bären å sin mark, hava härigenom uppstått allvarliga hinder och svårigheter att göra detta, så mycket mera, som de själva vid tiden för bärplockningen äro sysselsatta med sädesskördens inbärgande och därför lätt bliva i fråga om bärskördens förekomna av andra.» Om det nu är lagutskottets mening, att jordägarne äro upptagna av skörd, så att de icke kunna plocka bären, när de äro mogna, är det då meningen, att bären skola ruttna ner? Är det *det*, herr Ekerot menar vara nationalekonomiskt klokt? Jag kan icke få någon annan mening ur hans yttrande.

Jag kan icke heller underlåta att peka på en annan sak, som det förut erinrats om. Lagutskottets ordförande och en av dess medlemmar ha här påvisat, att de anse sig böra i någon mån gå de framställda kraven till mötes, därför att frågan ligger annorlunda nu än år 1908. Ja, nästa gång denna fråga kommer igen, så ligger den ju ytterligare annorlunda, och då skall man väl ta ett ytterligare steg på denna väg, och sedan om ännu några år, då kanske blommor och växter för medicinskt ändamål fått något större värde, kan det bli fråga om att lagstifta om dem, och när längre fram luften och dess

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*
(Forts.)

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

användande fått tekniskt värde, då blir det kanske samma historia för dess vidkommande. Och att ta ett steg, som kan leda till sådana konsekvenser, kan jag icke vara med om.

Till sist skall jag be att få framdraga ännu en synpunkt, som förtjänar beaktande i detta sammanhang. Det finns några hundratal personer här i landet, som ha den förmånen att vara fria en viss tid av sommaren och då bruka ge sig av ut på landet för att andas lantluft och ge sig ut i angränsande trakter, varvid det kan hända, att de även plocka bär. Ja, det skulle vara det enda skälet för mig att tillstyrka här ifrågavarande lagstiftning, att jag då möjligen någon gång i livet skulle kunna få se, att herr Ekerot varit ute på detta sätt och plockat bär och av den anledningen blivit dömd till böter; det skulle verkligen vara ett visst nöje, det får jag erkänna.

Hur jag än vänder och vrider på denna sak, kan jag icke komma ifrån, att man här är i färd med att göra en orättvisa icke blott mot industriarbetarne, såsom här förut sagts, utan i stor utsträckning mot småbrukarne själva, och under sådana förhållanden kan jag icke vara med om en dylik lagstiftning, utan instämmer i herr Erikssons i Grängesberg yrkande på avslag på det hela.

Herr Carlsson i Frosterud: Herr talman, mina herrar! Då tiden är så långt framskriden och debatten blivit så uttänjd, skall jag icke inlåta mig på något mera utredande anförande i denna fråga. Jag vill endast tillkännage, att jag kommer att rösta för det förslag, som herr Persson i Norrköping framställt.

Visserligen bor jag icke i Skåne eller Småland, men jag är dock ägare till några tunnland skogsmark, på vilka det växer bär av skilda slag. Och jag får verkligen medge, att jag för min del gärna skulle se, att mina grannar, de må vara fattiga eller rika, ville hålla sig ifrån detta område, på det att jag eller min familjs medlemmar vid lämplig tidpunkt kunde bliva i tillfälle att ensamma plocka dessa bär. Men då nu av ålder gällande rättsförhållanden i vårt land icke ge mig den ensamrätten att plocka bär där, får jag givetvis finna mig häri, och jag kan icke göra anspråk på någon förmånsrätt i det fallet. Då jag köpte detta lilla hemman, visste jag fullväl, att detta förhållande var rådande i vårt land, att jag kom i besittning av äganderätten till denna jord med vad därå fanns, men icke till de bär, som möjligen komme att växa i skogen. Då jag sålunda finner andra människor plocka dessa bär, kan jag icke förneka, att dessa ha samma rätt som jag, alldenstund jag icke kan anse, att jag har dessa bär inbegripna i mitt köpebrev, annat än under det villkor, att jag själv har tillfälle att plocka dem. Jag bestrider sålunda riktigheten av de synpunkter, som framhållits, då man vill göra gällande, att jordägaren är så uteslutande och utan vidare ägare till bär, som växa på hans mark.

Jag tänker, att den, som går och köper en jordbruksfastighet — den må nu vara större eller mindre — är kännare av våra nu gällande förhållanden så pass mycket, att han vet detta, och då menar

jag: är det då rättvist att komma och tala om, att man tager ifrån någon annan, eller säga, att man plockar »våra» bär? Det står ju icke i svenska lagen, att det är jordägarens bär, då det står fritt för vem som helst att taga dem. I de flesta fall är det väl så, att den, som kommer och plockar bär, oftast kanske är den, som är i större behov av att plocka dem än jordägaren. Om nu någon har bättre tid att plocka mina bär än jag, kan jag ju, när jag får tid, gå in på min grannes ägor och plocka vad jag behöver. Det tycker jag är det rättvisaste i det här fallet. Så jag tror, att ett ingripande genom lagstiftningsåtgärder på detta område är helt och hållet onödigt. Jag kan icke tro, att det gärna kan spela någon nationalekonomisk betydelse, om nu Per eller Pål plocka bären. Huvudsaken är ju i alla fall, att de bliva tillgodogjorda. Och den jordägare, som har bär på sin skogsmark, icke kan han ensam vara anledningen till att skogsbären i våra dagar ha högre värde än förut. Det är naturligtvis å ena sidan den allmänna upplysningens utveckling, å andra sidan industrialismens utveckling i våra och andra länder, som just haft det resultat, att skogsbären — såsom även i vårt land — ha ett annat handelsvärde än förut. Det är sålunda icke jordägaren, som kan göra anspråk på att hava ett monopol på denna naturtillgång; och därför förmenar jag, att den förmån, som genom detta högre värde skogsbären i våra dagar representera, icke bör vara jordägaren ensam förbehållen, utan den bör komma samhällets medborgare i övrigt till nytta med de privilegier, som hittills varit gällande härvidlag.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Denna fråga har efter min mening sin upprinnelse i valrörelsen år 1908. Då trädde den egentligen fram i Kristianstads län. Det var några representanter för småbrukarne där, till sin politiska övertygelse högermän, vilka bestämt förfäktade den åsikten i tidningspressen där nere, att det liberala partiet icke höll på äganderätten. De bestyrkte detta därmed, att man icke inom detta parti intresserade sig tillräckligt kraftigt för att få förbud mot bärplockning på annans mark. Alltsedan denna valrörelse har det jämt och ständigt rått en dylik agitation där nere i trakterna; man har jämt och ständigt resonerat i detta spörsmål, och särskilt en tidning i Hessleholm har ofta haft insändare i ämnet, som kommit fram då och då. I fjol sommar började opinionen få ny fart igen, och varför? Jo, därför att en händelse inträffade någonstans i Östra Göinge. Det plockades bär av några industriarbetare, och de bemöttes på ett inhumant sätt av ägaren till marken, varvid uppstod ordbyte, och några dagar därefter kom saken i tidningspressen. Det blev en oerhördt lång debatt i tidningarna om detta, och ovanpå det hela sammankallades ett allmänt möte i Hessleholm vid jultiden, där det skulle överläggas om vad som skulle göras för att få ändrat tillstånd. Nu hyser visserligen herr Bengtsson i Norup stor vördnad för detta möte i Hessleholm. Men hur tro

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.
(Forts.)*

Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär på annans
mark.
(Forts.)

herrarne, att man gjorde för att få till stånd denna allmänna opinion? Tro ni, att hela befolkningen inbjöds på detta möte? Nej, det var bara alla de, som ville vara med om en lagstiftning om förbud att plocka bär på annans mark. Jag för min del fick en skrivelse från arbetarne på platsen att resa upp till mötet för att, därest det fanns möjlighet, framföra andra meningar. Men det var stopp. Man hade avstängt från början varje möjlighet att få fram någon annan synpunkt, då det hette i inbjudan, att endast den, som ville vara med om förbud mot bärplockning på annans mark, inbjödes.

Här ha nu talare från dessa trakter talat om, att det finnes en allmän opinion. Det är ju naturligt, om man jagar upp äganderättskänslan och för fram sådana obevisbara påståenden, som i motionerna kommit till synes, åtminstone i den, som av herr Ekerot är framburen. Då är det icke svårt att skapa opinion. Men när det exempelvis i denna motion talas på ett ställe om att, då tio à tolv industriarbetare kommo till en plats för att plocka lingon, de närboende blevo förargade häröver. Vad gjorde de närboende då? Sade de till dessa tio à tolv arbetare att gå? Nej, i motionen heter det, att man började sönderskjuta cykelringar och de regnkappor, som arbetarne hade fört med sig. Naturligtvis uppstod då en ordväxling, och det kom, påstår man, till handgemäng. Men det förstå herrarne, att när tio à tolv arbetare begagna sig av sin rätt att plocka bär, och andra, som bo där, börja sönderskjuta cykelringar och regnkappor för dem, att man icke kan förväna sig över, att människorna bli förtörnade över sådana rena nidingsdåd.

Det har gång på gång sagts ifrån, att detta icke gäller de fattiga. Herr Lindhagen påstod t. ex., att det var välbärgat folk, som plockade lingon. Jag skall icke inlåta mig på detta senare, då det redan är bemött. Men jag skall draga fram ett uttalande, som jag fick på ett fattigvårdsmöte i Kristianstad i julas. Det fanns på detta möte ett ombud för S:t Olofs kommun, som representerade socknen på mötet. Vi talade om denna sak. Ifrågavarande kommun är — enligt vad greve Hamiltons utredning ger vid handen — den kommun, som har med de största fattigvårdsbördorna. Denne reperesentant meddelade, att man vintertiden hade 45 stycken att försörja, men under sommartiden eller hösten sjönk denna siffra, så att man endast hade 7, 8 à 10 stycken att försörja. Och varför? Jo, därför att dessa människor kunde plocka lingon och skogsbär på under Kronovall lydande egendomar, men i och med en lagstiftning, som ginge ut på förbud mot bärplockning, skulle de mista rätten att plocka dessa bär.

Nu kan det visserligen sägas, att kommunen bör försörja sina fattiga. Men kan det icke också anses riktigt, att, om det finnes möjlighet för några fattiga gummor att plocka skogsbär på sommaren och därmed förtjäna några kronor, så att de slippa anlita fattigvården, man icke skall beröva dem denna. Den, som i likhet med undertecknad i trakterna av norra Skåne, i Osby och Hästveda socknar,

sett, hur gamla gummor och gubbar komma med sina lingonkorgar för att avyttra vid stationen resultatet av några dagars arbete, och därvid märkt, att det är huvudsakligen fattigt folk, som ägnar sig åt detta, han går icke med på att beröva dessa människor denna rätt, vilket skulle bli resultatet av en fridlysning i detta fall. Följderna bli, att den inhemska befolkningen faktiskt icke skulle kunna köpa lingon till rimligt pris, och varför? Jo, därför att det uppstode exportföreningar, som för övrigt redan finnas. Man förpaktar och utarrenderar plockningsrätten. Jordägarne skulle fridlysa egendomen och sälja plockningsrätten till exportbolagen. Alla dessa bär skulle plockas och exporteras i stor utsträckning, och svårigheter skulle säkerligen uppstå för den inhemska befolkningen att kunna få ens någon liten del av denna skörd. Det har talats av herr Ekerot och herr Lindhagen om, att man skall förhindra, att man plockar bären omogna. Ja, men det kan göras på annat sätt. Man har ju samma rätt, som man gjort gällande, när man bestämt vid exporten av smör, hur stor vattenhalt som skall få finnas, att även härvidlag bestämma, att omogna lingon icke få exporteras. Man kan i lagen bestämt förbjuda export av omogna lingon, och då vinner man, att människorna icke plocka sådana bär, som de icke skulle ha utsikt att få någonting för.

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

Då ifrån den valkrets, jag representerar, och från det län, där denna fråga har haft sin uppkomst, och där opinionens stormar gått så höga, icke kommit till uttryck annan önskan, än att det måtte bli förbud, vill jag härmed uttala, att jag har 4 å 5 mötesuttalanden från folk där nere, som beklaga, om ett sådant förbud skulle komma och denna urminnes rätt tagas ifrån dem. Det finnes en opinionstorm där nere, som går i en annan riktning än den, som här omnämnts.

Till sist vill jag säga, att då herr Lindhagen i sitt sista anförande påstod, att han med sitt yrkande ville sammanföra småbönder och industriarbetare till större samförstånd, får jag bekänna, att det var ett egendomligt sätt att skapa förståelse mellan dessa samhällsklasser genom att beröva den ena parten en rätt, som den haft sedan urminnes tider. Man förstår, att bönderna skola vara belättna, men jag betvivlar starkt, att herr Lindhagen skall få instämmanden och sympatiuttalanden från den samhällsklass, som han vill förena med dem, nämligen från fattiga arbetare.

Jag ber att få instämma med herr Eriksson i Grängesberg i yrkandet på rent avslag.

Herr Persson i Norrköping: Jag skall alldeles förbigå den ton och det storordiga sätt, på vilket herr Ekerot sökte visa, att jag hade orätt i min framställning. I stället skall jag be att få betona, att jag stött min uppfattning angående det mycket omtvistade lagberedningens förslag på dess egna klara ord, då den säger: »Vilt växande bär och svamp äge envar taga å annans mark, där det kan ske utan skada å ägor, etc.» Här har lagberedningen, enligt min tanke,

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

velat lagfästa den rätt, som förut på grund av sedvänja och allmän uppfattning funnits, men vilken hittills icke varit lagfästad, och det är denna princip, som jag i min reservation har ansett mig böra ansluta mig till.

Jag ber vidare att få betona, att, vad beträffar skydd för skogsplantor och skogsstånd, detta mycket väl kan åstadkommas utan härplockningsförbud på ett eller annat sätt. Och till herr Nilsson i Linnås vill jag säga, på grund av att han anförde Finland som exempel, varifrån det hålles på att uttränga de svenska bären, därför att de finska bären plockas mogna, att i Finland existerar icke något som helst härplockningsförbud, utan härplockningsrätten är fri där som här.

Det har vidare av herr Lindhagen förklarats, att jag citerat och uttryckt mig synnerligen olyckligt och olämpligt. Jag är icke kvalificerad att själv bedöma den saken, utan överlåter det åt andra. Men näppeligen trodde jag, att här i debatten skulle användas en artikel i Social-Demokraten, och att man skulle säga, att även den var oriktig samt att skulden därför lägges på någon icke här närvarande. Jag har skrivit artikeln och åtager mig ensam skulden för densamma.

Vidare skall jag be att få betona, att jag tagit lika mycket hänsyn till jordbrukarnes petitioner som någon annan, men jag är övertygad om, att det skulle vara lätt att få petitioner och petitionärer i lika stort antal från lägenhetsinnehavare, små hantverkare, daglönare med flera, vilkas petitioner skulle gå i rakt motsatt riktning mot dem, som här förelegat inför utskottet.

Jag ber även att få betona, att jag är lika mån som någon annan om samförstånd mellan småbrukare och industriarbetare, men jag tror icke, att detta samförstånd främjas genom förslag av den art, att de strida mot den allmänna rättsuppfattningen och helt visst komma att skapa en mängd lagbrytare, som eljest icke skulle behöva finnas.

Vidare ber jag till sist att få betona, att den tveksamhet, som lagutskottets ordförande i sitt anförande tydligen ådagalade, då han nämnde, att lagutskottets förslag är frukten av en kompromiss och att han för sin personliga del gärna skulle ha röstat för rent avslag, denna tveksamhet bör enligt min tanke mana kammarens ledamöter att här rösta efter sin personliga övertygelse, ty kammaren är obunden av kompromiss, och i ett sådant fall som detta, anser jag för mitt vidkommande, att man bör gå synnerligen försiktigt fram och besluta avslag å de föreliggande motionerna, och detta i synnerhet därför, att frågan i varje fall kommer fram genom lagberedningens åtgörande. Låt frågan först komma fram på det sättet, och sedan må man se till, om något vidare behöver göras.

Det sades här, att jag i mitt förra anförande yrkat bifall till min reservation. Om jag icke misstager mig, yrkade jag avslag å såväl de i ämnet väckta motionerna som utskottets betänkande, och det är detta yrkande, jag fortfarande vidhåller. Jag anser, att jag icke bör binda någon annan med en motivering, som kan vara omtvistad, och

det är därför, som jag icke yrkar bifall till reservationen, utan hemställer om rent avslag.

Herr Bosson: Herr talman, mina herrar! Jag får anhålla om kammarens överseende, för att jag vid denna sena timme tager till orda, men i egenskap av motionär i ämnet och med hänsyn till frågans stora vikt, anser jag mig dock böra yttra några ord.

Jag skall då be att först få göra den anmärkning, att vi motionärer icke kunna annat än känna oss smickrade över, att våra motioner väckt så stor uppmärksamhet och nu debatterats med så stort intresse under dessa timmar. Men å andra sidan ber jag också att få konstatera, att det icke kan annat än förvåna oss, att de som allvarligast och mest opponerat i denna fråga och begagnat de allra skarpaste uttrycken väl äro sådana, som denna fråga ganska litet berör. Det är ju egentligen icke några småbrukare eller jordbrukare över huvud taget, som här tagit till orda, utan det är stadsrepresentanter och arbetarrepresentanter eller sådana, som, det vågar jag påstå, egentligen icke ha någon olägenhet av de svårigheter, som här varit tal om. Nu vill jag icke därmed ha sagt, att dessa herrar icke skulle ha rätt att uttala sig i denna fråga och bedöma den efter sitt sunda förstånd, men jag kan icke annat än förvåna mig över, att man från sådant håll betecknar oss, som frågan närmast rör och djupt rör, såsom dumma och mindre begåvade och såsom icke havande något förstånd vad frågan innebär. Man måste väl ändå från alla håll erkänna, att denna fråga icke är någon bagatellfråga, utan en fråga av ganska stor innebörd.

Jag vill gentemot herr Gustaf Nilsson i Kristianstad säga, att kammaren, enligt min mening, kan med större tillförsikt tro, vad som står i motionen och utskottets betänkande, än vad han nyss relaterade angående förhållandena nere i Skåne. Jag känner till dessa förhållanden lika så bra som han och kanske till och med litet bättre, och jag vet, att vad vi skrivit i motionen är sant, men att vad han sade, icke är så noga överensstämmande med sanningen. Det är ett faktum, att 8,000 småbrukare ha skrivit under petitionen i denna riktning, och ombud för dem ha varit uppe hos regeringen för att begära rättelse i denna del. Men då är väl icke ändå frågan så oviktig, att den icke kan tarva någon liten utredning.

Nu är det ju så, att de flesta av de här uppträdande opponenterna mest riktat sig mot herr Ekerots motion, men såvitt jag kan finna av detta utskottsbetänkande, har icke lagutskottet gjort det ringaste för att gå denna motion till mötes, och motionären själv har ju ej ens yrkat bifall till densamma. Jag vet då icke, varför man nu skall oupphörligt hålla på att prata om denna motion, då den faktiskt är ur världen, utan man bör väl hålla sig till vad som verkligen föreligger, nämligen att man vill ha till stånd en utredning, en opartisk och grundlig utredning av frågan. Om herrarna läsa igenom vår motion, skola herrarna komma underfund med, att vi icke

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

*Angående
inskränkning
i rätten att
plocka skogs-
bär å annans
mark.*

(Forts.)

velat precisera en generell äganderätt i detta fall, utan sett frågan så, att man härvidlag bör göra rätt åt småbrukarne och jordbrukarne över huvud taget likasåväl som åt arbetarna och alla andra samhällsmedborgare. Vare sig vi äro jordbrukare eller småbrukare eller vilka svenska medborgare som helst, må vi väl ha rättighet att taga vårt eget parti och arbeta för vår egen sak samt föra den fram och söka se till, att rättelse kommer till stånd, där svåra oegentligheter föreligga.

Jag behöver nu icke gå in på själva sakfrågan, ty den har ju här förut blivit ingående behandlad från många synpunkter, utan jag vill nu endast säga, att jag icke tyst kunnat tåla allt, som sagts i denna debatt. När vi nu icke begära mer än en opartisk utredning av frågan, då tycker jag, att vi måtte väl kunna anses vara i vår goda rätt, och med anledning av det prekära läge, varifrågan för närvarande befinner sig, särskilt vad de södra delarna av landet beträffar, och med övertygelse om, att frågan icke kan slås ihjäl på sätt, man här sökt göra, vill jag nu endast vädja till kammaren att gå med på utskottets förslag om en utredning.

Jag tillåter mig alltså att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekerot: Herr talman, mina herrar! Jag skall lugna herrarna med, att jag blott skall upptaga herrarnes tid en två eller tre sekunder. Jag ber nämligen endast att få säga, att blott den långt framskridna tiden gör, att jag nu icke upptager till bemötande en hel del av vad som här blivit sagt, men vilket jag dock vore i stånd att bemöta.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Lindhagen avgivna reservationen samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav, och sedan till kontraproposition antagits den under 1:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den som vill, att kammaren avslår såväl lagutskottets hemställan i punkten 2) av utskottets förevarande utlåtande nr 18 som ock de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 86 ja, men 92 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Herr talmannen förmälde, att han, enär kammarens sammanträden i allmänhet icke började tidigare än kl. 11 f. m., ansåge sig böra erinra därom, att kammarens plenum nästkommande dag komme att börja kl. 10,30 f. m.

§ 18.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av nya kanonlavetter m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Norrlands dragonregementes utrustande med bajonetter;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av Smålands artilleriregementes kokinrättningsbyggnad; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för underhåll av landsvägen mellan Boden och Lappträsk.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tilläg till 38 § riksdagsordningen;

nr 15, i anledning av herr Kjelléns m. fl. motion om ändring av §§ 56 och 58 riksdagsordningen; och

nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande bestämmelser om kommunal rösträtt i stad;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skomakaren Carl Gustaf Carlsson från Trosa;

nr 38, i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag i fråga om upprensning och nyanläggning på statens bekostnad av inre farleder i Bohusläns skärgård;

nr 39, i anledning av väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehavare för förlust vid bortförande av byggnader från ett till statens järnvägar upplåtet område vid Gellivare;

nr 40, i anledning av väckt motion angående understöd åt förste postiljonen J. Andersson Almén; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring beträffande brottsmålsdomarens i Norrbottens län avlöning;

bankoutskottets memorial:

nr 24, i anledning av kamrarnas skiljaktliga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i syfte att huvudmän i sparbanker icke må tillåtas att komplettera sig själva; och

nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 20 angående väckta motioner om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg; samt

Andra kammaren femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av herrar fullmäktiges i riksgäldskontoret utredning och förslag om åstadkommande av ökad skyndsamhet i publicerandet av kamrarnas protokoll samt en i ämnet väckt motion; och

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående förenklingar m. m. inom den civila och ecklesiastika förvaltningen.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Grimbo under 4 dagar fr. o. m. den 4 april,
 » *Persson* i Björnsbyholm » 3 » » » 5 » och
 » *Carlson* i Falun » den 3 april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 6,28 e. m.

In fidem
Martin Seth.

Torsdagen den 3 april.

Kl. 10,30 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 sistlidna mars.

§ 2.

I enlighet med därom den 31 nästlidna mars fattat beslut företogs nu val av elva suppleanter i det särskilda utskott, Riksdagen beslutit tillsätta.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 87 med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet», 60 med partibeteckningen »Lantmänna- och borgarepartiet» samt 62 med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen.»

De med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Jansson* i Edsbäcken,
 » andra » » *Juhlin*,
 » tredje » » *Eliasson*,
 » fjärde » » *Danielsson och*
 » femte » » *Wikström*.

De med partibeteckningen »Lantmänna- och borgarepartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Westman*,
 » andra » » *Larsson* i Bondarve och
 » tredje » » *Lundblad*.

De med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Åkerman*,
 » andra » » *Lindley* och
 » tredje » » *Lindqvist* i Kosta.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Jansson* i Edsbäcken,
 » *Åkerman*,
 » *Westman*,
 » *Juhlin*,
 » *Lindley*,

- » *Larsson* i Bondarve,
- » *Eliasson*,
- » *Danielsson*,
- » *Lindqvist* i Kosta,
- » *Lundblad* och
- » *Wikström*.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till lagutskottet propositionen med förslag till lag om ändrad lydelse av 15—23 och 30 §§ i 8 kap. strafflagen, lag, innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar, lag, innefattande ändring i 8 kap. 2 § 6 mom. rättegångsbalken, samt lag angående ändrad lydelse av förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881; och

till statsutskottet propositionen angående vissa ändringar i lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asylor.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 14—16 samt statsutskottets utlåtanden nr 7 och 37—41.

§ 6.

Bankoutskottets härfpå föredragna memorial, nr 24, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i syfte att huvudmän i sparbanker icke må tillåtas att komplettera sig själva, lades till handlingarna.

§ 7.

Efter härfpå skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 20 angående väckta motioner om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg, blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 8.

Slutligen föredrogos, men blevo ånyo lagda på bordet Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till enhetliga, på principen av lika och personlig rösträtt grundade bestämmelser om val till borgmästarejänster; och

nr 13, i anledning av väckt motion om sådan ändring av 31 § regeringsformen, att kvinna berättigas deltaga i val av borgmästare samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm; samt

lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Rosenquist* under 4 dagar från och med den 4 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter klockan 11,10 f. m.

In fidem
Per Cronvall.
